

RUIMTELIJK ONDERZOEK IN BEELD

**FINANCIERINGSSTROMEN VAN RUIMTELIJK RELEVANT
ONDERZOEK IN 1990 EN VERGELIJKING MET 1985**

PRO-PUBLICATIE 34

**P. Prak
R.H.N. Buiskool**

PROGRAMMERINGSOVERLEG RUIMTELIJK ONDERZOEK

Het Programmeringsoverleg Ruimtelijk Onderzoek (PRO) is een commissie van deskundigen op het gebied van ruimtelijk relevant onderzoek, in 1981 ingesteld door de Minister van VROM. Sedert 1987 functioneert het PRO als commissie van het Nederlands Instituut voor Ruimtelijke Ordening en Volkshuisvesting (NIROV). Doel is het afstemmen en coördineren van onderzoek dat van belang is voor de ruimtelijke ordening.

Het PRO bestaat uit een voorzitter en ten hoogste 14 leden. Zij zijn afkomstig uit zes kringen van belanghebbenden bij het onderzoek dat van belang is voor de ruimtelijke ordening: de rijksoverheid, de provinciale overheid, de gemeentelijke overheid, de universiteiten, de particuliere onderzoeksinstellingen en andere belanghebbenden. Waar mogelijk worden voordrachten gevraagd van organisaties die in deze kringen actief zijn.

De studies en adviezen van het PRO zijn bedoeld om de aandacht te vestigen op vraagstukken die in de beleidspraktijk en het onderzoek dat daarop is gericht minder makkelijk aan de orde komen. Het betreft in het algemeen vraagstukken die samenhangen en waarvan de gevolgen voor de ruimtelijke inrichting zich nog niet als beleidsproblemen hebben geopenbaard. De verkenningen van het PRO maken het mogelijk deze ontwikkelingen vroegtijdig te bestuderen en zodoende te anticiperen op de beleidsgevolgen ervan. Zodoende heeft speciaal onderzoek dat strategisch genoemd wordt, de aandacht van het PRO. Dat is onderzoek waarin aandacht wordt besteed aan de dieperliggende oorzaken en mechanismen van beleids- en uitvoeringsvraagstukken die van belang zijn voor de ruimtelijke ordening. Ook vraagstukken die al wel volop spelen, maar onvoldoende aandacht krijgen omdat er moeilijk vat op is te krijgen – beleidsmatig, onderzoekmatig, wetenschappelijk – worden door het PRO onder de aandacht gebracht.

De studies en adviezen van het PRO zijn bedoeld om afstemming en coördinatie bij de uitvoering van onderzoek te bereiken waar dat nodig en mogelijk is. Uit kenniseconomisch oogpunt is dat doelmatig en efficiënt. Daarbij houdt het PRO rekening met:

- criteria betreffende de wetenschappelijke, beleidsmatige en onderzoekmatige relevantie
- lopend en voorgenomen onderzoek
- commentaar vanuit het onderzoeksveld, speciaal wat betreft de inhoudelijke relevantie en de uitvoerbaarheid van het onderzoek.

Bij de discussie over de richting van het onderzoek en de prioriteiten die dat met zich meebrengt probeert het PRO iedereen te betrekken die daar belang bij of belangstelling voor heeft.

743144

RUIMTELIJK ONDERZOEK IN BEELD

Financieringsstromen van ruimtelijk relevant onderzoek in 1990

en vergelijking met 1985

Bibliotheek TU Delft

C 0003814063

**2414
358
8**

Environmental quality and economic growth: a review of the literature

by [Author Name]

RUIMTELIJK ONDERZOEK IN BEELD

Financieringsstromen van ruimtelijk relevant onderzoek in 1990

en vergelijking met 1985

Inventarisatie van de uitgaven voor ruimtelijk relevant onderzoek, extern gefinancierd of intern uitgevoerd door bovenlokale overheden in Nederland: ministeries, provincies en intergemeentelijke samenwerkingsorganen

Beschouwingen van het PRO

Drs. P. Prak

Drs. R.H.N. Buiskool

INRO Centrum voor Infrastructuur,
Transport en Regionale Ontwikkeling

Schoemakerstraat 97
Postbus 6041
2600 JA Delft

PRO-PUBLICATIE 34

januari 1994

PROGRAMMERINGSOVERLEG RUIMTELIJK ONDERZOEK

Mauritskade 23 - 2514 HD 's-Gravenhage - Tel. 070-602775

Uitgegeven en gedistribueerd door:

Delftse Universitaire Pers
Stevinweg 1
2628 CN Delft

telefoon: 015-783254

telefax: 015-781661

in opdracht van:

Programmeringsoverleg Ruimtelijk Onderzoek
Mauritskade 23
2514 HD Den Haag

telefoon: 070-3602775

telefax: 070 3617422

CIP-GEGEVENS KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK, DEN HAAG

Prak, P.

Ruimtelijk onderzoek in beeld, financieringsstromen van ruimtelijk relevant onderzoek in 1990 en vergelijking met 1985 - P. Prak en R.H.N. Buiskool - Delftse Universitaire Pers.-III.

(PRO-publicatie ; 34)

ISBN 90-407-1022-8

NUGI 655

Trefw.: ruimtelijke ordening ; ruimtelijk beleid ; onderzoek ; onderzoeksprogrammering

Copyright © 1994 by Programmeringsoverleg Ruimtelijk Onderzoek (PRO)

Het overnemen uit deze publikatie is toegestaan mits de bron duidelijk wordt vermeld.

INHOUD

Het veranderend beeld van ruimtelijk onderzoek beschouwingen van het PRO

1	Introductie	1
	Lijst van tabellen en figuren	4
2	Begrippen en indelingen	5
	2.1 Ruimtelijk relevant onderzoek	5
	2.2 Thematische indeling	7
	2.3 Bestemming naar uitvoerders	8
3	Kanttekeningen bij de inventarisatie	9
4	Extern onderzoek van ministeries, provincies en intergemeentelijke samenwerkingsorganen	13
	4.1 Gegevens per overheidsniveau	13
	4.1.1 Ministeries	13
	4.1.2 Provincies	17
	4.1.3 Intergemeentelijke samenwerkingsorganen	19
	4.2 Overzicht in cijfers	19
	4.2.1 Totaaloverzicht	19
	4.2.2 Thema's	20
	4.2.3 Uitvoerders	24
5	Intern onderzoek van ministeries, provincies en intergemeentelijke samenwerkingsorganen	29
	5.1 Gegevens per overheidsniveau	29
	5.1.1 Ministeries	29
	5.1.2 Provincies	30
	5.1.3 Intergemeentelijke samenwerkingsorganen	31
	5.2 Overzicht in cijfers	31
	5.2.1 Totaaloverzicht	31
	5.2.2 Thema's	32

6	Onderzoek bij universiteiten	35
6.1	Gegevens	35
6.2	Overzicht in cijfers	36
6.2.1	Totaaloverzicht	36
6.2.2	Thema's	38
7	Samenvatting: kerncijfers financieringsstromen	41
7.1	Totaaloverzicht: extern en intern onderzoek	41
7.2	Thema's	44
7.3	Uitvoerders	46
7.4	De verschillende overheidsniveaus	48

Bijlagen

- I Enquêteformulier met toelichting
- II Lijst van afkortingen

Alle in deze publicatie opgenomen bedragen zijn afrondingen op miljoenen gulden.

Het cijfermateriaal heeft primair betrekking op het jaar 1990, steeds gevolgd door een vergelijking met de cijfers van het jaar 1985 uit de PRO-Voorstudie nr. 22.

PROGRAMMERINGSOVERLEG RUIMTELIJK ONDERZOEK

HET VERANDEREND BEELD VAN RUIMTELIJK ONDERZOEK

Beschouwingen van het PRO

Aan de inventarisatie die INRO Centrum voor Infrastructuur, Transport en Regionale Ontwikkeling (INRO-TNO) in opdracht van het PRO heeft uitgevoerd naar de omvang van de bovenlokale geldstromen die in 1990 gemoeid waren met ruimtelijk relevant onderzoek, liggen twee overwegingen ten grondslag. Ten eerste geeft zo'n peiling zicht op de omvang van de door de overheid gefinancierde onderzoeksinspanningen. Ten tweede kunnen - zij het voorzichtig - bepaalde verschuivingen zichtbaar worden gemaakt, aangezien de peiling onder vrijwel gelijklopende condities is uitgevoerd als een inventarisatie indertijd over het jaar 1985 (zie PRO-Voorstudie nr. 22).

In dit rapport worden de resultaten weergegeven. Het cijfermateriaal vormt, hoewel indicatief van aard en inmiddels gedateerd, een bron van informatie voor iedereen die geïnteresseerd is in management en coördinatie van onderzoek dat van belang is voor de ruimtelijke ordening. Het geeft namelijk interessante indelingen van de omvang van het ruimtelijk relevante onderzoek van niet-routinematige aard op verschillende overheidsniveaus, uitgesplitst naar uitbesteed en in eigen huis uitgevoerd onderzoek, financiers en uitvoerders van het onderzoek en inhoudelijke thema's.

Daarbij valt een tweetal belangwekkende ontwikkelingen op die zich in de beschouwde periode hebben voorgedaan, en die van invloed zijn geweest op de omvang en de samenstelling van het onderzoek. Ten eerste geeft het materiaal duidelijke aanwijzingen voor een fundamentele verandering in de onderzoekcultuur, en ten tweede is er sprake van een veranderde betekenis van ruimtelijk onderzoek. In deze beschouwingen wordt daarom bij deze twee ontwikkelingen en hun gevolgen stilgestaan, aan de hand van een overzicht van de belangrijkste resultaten uit de inventarisatie.

Algemeen beeld

Door bovenlokale overheden - de gezamenlijke ministeries, provincies en intergemeentelijke samenwerkingsorganen - is in 1990 bijna 100 miljoen uitgegeven aan ruimtelijk relevant onderzoek van niet-routinematige aard. Het gaat daarbij om het totaal van onderzoek in eigen beheer en onderzoek wat is uitbesteed. Dit cijfer wijkt in absolute zin nauwelijks af van het cijfer dat is gevonden over 1985. De jaarlijkse omvang van het totale budget voor ruimtelijk relevant onderzoek lijkt daarmee redelijk stabiel.

Ook wanneer het cijfer wordt afgezet tegen de ontwikkeling van de inflatie, is de totale omvang vrijwel gelijk gebleven. Dat is te meer opmerkelijk omdat het aandeel van de uitgaven voor R&D binnen het Bruto Nationaal Product eind jaren tachtig in reële termen met zo'n 0,6% per jaar is gedaald.

Binnen dit totaalbedrag van 100 miljoen is het aandeel van de ministeries niet alleen het grootst, maar neemt zelfs ook in omvang toe, terwijl de inspanningen bij provincies en samenwerkingsorganen juist afnemen. Dáár is een omvangrijke daling van de budgetten opgetreden. Bij de provincies bedraagt de afname 37% en bij de samenwerkingsorganen zelfs 63%! Een beeld dat we zowel zien bij het uitbestede onderzoek (opdrachten en subsidies) als het interne onderzoek (inzetbaarheid van eigen menskracht).

Een belangrijke oorzaak ligt in het verdwijnen van afzonderlijke diensten die ruimtelijk relevant onderzoek plachten uit te voeren. Vooral de provinciale onderzoekinfrastructuur is sedert 1985 ingrijpend gewijzigd. Bovendien heeft er met name op regionaal niveau een verschuiving plaatsgevonden van ruimtelijk beleid naar milieubeleid. Onderzoeksgelden kunnen daardoor veel meer dan voorheen voor issues buiten de ruimtelijke ordening worden ingezet, waarmee ruimtelijk onderzoek als het ware van 'kleur' is verschoten.

Tegenover de afname bij de lagere overheden staat als gezegd een toename bij de rijksoverheid. De gezamenlijke ministeries hebben in 1990 substantieel méér uitgegeven dan in 1985: 83 tegen 69 miljoen. Daarbij nemen milieu-studies een belangrijke plaats in.

Deze toename heeft vrijwel geheel plaatsgevonden in het uitbesteed onderzoek, de CBS-gegevens over intern ruimtelijk onderzoek bij de departementen tonen een vrijwel gelijkblijvend beeld: 29.2 miljoen in 1990 tegen 27,4 miljoen in 1985.

De grotere inbreng van het rijk is enerzijds verrassend in het licht van de verregaande decentralisatietendens, anderzijds kan worden vermoed dat het type onderzoek dat is geïnventariseerd in toenemende mate juist eerder bij de departementen voorkomt, dan bij de provincies of samenwerkingsorganen. Geïnventariseerd is namelijk het strategisch onderzoek, gekenmerkt door elementen als oorspronkelijkheid en vernieuwing.

Ook kan in dit verband meespelen dat op de lagere schaalniveaus in veel sterkere mate (al) sprake is van een 'verweving' van onderzoek en beleid.

Duidelijk is ook een verschuiving van minder interne naar méér externe studies te zien. Vooral bij de ministeries en in iets mindere mate bij de samenwerkingsorganen. Er wordt steeds vaker uitbesteed dan zelf onderzoek verricht. Was in het jaar 1985 van alle uitgaven ongeveer 45% te beschouwen als intern en 55% als extern onderzoek, in 1990 is die verhouding geheel omgekeerd komen te liggen!

Met name springt de zeer grote teruggang van de inzet van eigen personeel bij de samenwerkingsorganen in het oog. Met een afname van 80% is daar het eigen onderzoek vrijwel geheel weggevalen! Ook bij de provincies ligt de interne inzet in 1990 behoorlijk veel lager dan in 1985 (- 28%).

De grotere nadruk op uitbesteding loopt in de pas met de reorganisaties bij de overheidsdiensten, met op de achtergrond veranderde beleidsopvattingen, samen te vatten onder termen als grotere nadruk op oplossingsstrategieën, netwerkvorming, beleidsexperimenten en voorbeeldplannen, en een toenemende aandacht voor inzet vanuit de profit-sector.

Dat laatste wordt gestaafd door de cijfers als we naar de uitbesteding van het onderzoek kijken. Het externe onderzoek neemt in absolute zin toe; in 1990 ligt het totaalbedrag extern onderzoek van de gezamenlijke bovenlokale overheden bijna 13% hoger dan in 1985. In 1990 hebben de particuliere bureaus op alle drie overheidsniveaus de eerste plaats van de onderzoeksinstellingen als uitvoerder van door de overheid uitbesteed ruimtelijk relevant onderzoek overgenomen, vooral met betrekking tot de 'groene' onderwerpen. Ongeveer 16% van alle overheidsgelden gaat naar de bureaus, gevolgd door de onderzoeksinstellingen met ca. 9%. In 1985 lag dit net andersom. Beide categorieën uitvoerders voeren samen met de universiteiten het merendeel van de studies uit. Die behouden door de jaren heen een consistent, niet onaanzienlijk marktaandeel van 35% van de totale externe markt.

Tenslotte de thematiek van het onderzoek.

In zowel 1985 als 1990 wordt bij het rijk en de provincies op vrijwel alle thema's onderzoek uitbesteed. Er lijkt weinig verandering naar onderwerpen op te treden, met uitzondering van een groei in de aandacht voor milieu. De grootste inspanningen blijven gericht op stedelijke ontwikkeling, wonen en volkshuisvesting en bedrijvigheid en regionale economie. Bij de provincies zien we een opvallende absolute teruggang bij infrastructuur, verkeer en vervoer en een wat verminderde aandacht voor wonen en volkshuisvesting.

Interessant is dat tussen de provincies verschillen in de verdeling van het onderzoek over de thema's bestaan, gerelateerd aan de specifieke regionale situatie.

De uitbesteding bij de intergemeentelijke samenwerkingsorganen ligt in 1990, in het spoor van de steeds grotere aandacht voor regionale en lokale ontwikkelingen, vooral bij bedrijvigheid, economie en milieu.

De cijfers laten zien dat, naarmate het beleidsniveau lager wordt, het onderzoek méér wordt uitbesteed. Dat is een bevestiging van de ontwikkeling dat bezuinigingen en reorganisaties bij de lagere overheden hebben geleid tot een afname van onderzoeksinspanningen in eigen gelederen. De noodzaak om alleen nog kerntaken uit te voeren heeft geleid tot een duidelijke vermindering van onderzoek in eigen huis ten gunste van opdrachten aan derden.

Alles bijeengenomen komt uit de cijfers een beeld naar voren van vrij grote veranderingen in het onderzoeksveld, binnen een schijnbaar ongewijzigd algemeen kader.

Het totaalcijfer in 1990 van door de bovenlokale overheid (uit)besteed ruimtelijk relevant onderzoek van niet-routinematige aard wijkt in absolute zin weliswaar nauwelijks af van het cijfer dat is gevonden over 1985, maar daarbinnen hebben zich toch verschuivingen voorgedaan: van minder intern naar méér extern onderzoek op alle niveaus, onder gelijktijdige verschuiving van lagere

overheden naar het rijk, van het aanpakken van een groot aantal thema's naar maar enkele, van een stijgende uitbesteding naar de particuliere sector.

Een gewijzigde onderzoekcultuur

Naast algemene bezuinigingen is er sprake van een vervagend onderscheid tussen onderzoek en beleid. De grens tussen onderzoek enerzijds en beleidsvoorbereidende handelingen anderzijds is steeds moeilijker te trekken. Werdt tot ongeveer 1980 onderzoek als een afzonderlijke activiteit gezien, die ook in de organisatie van de overheid afzonderlijk zichtbaar was, sedert het midden van het afgelopen decennium wordt ruimtelijk onderzoek steeds meer beschouwd als een integraal onderdeel van de ruimtelijke beleidsactiviteiten. Meer en meer schuiven onderzoek en beleidsactiviteiten in elkaar. Deze steeds verdergaande vorm van 'verweving' is tot nu toe het meest pregnant tot uiting gekomen bij de provincies, maar doet zich op de andere overheidsniveaus eveneens voor.

Hieraan ten grondslag ligt het toenemende besef dat de kennis die de ruimtelijke planner in zijn werk gebruikt, maar ten dele wordt verkregen uit onderzoek. Het gaat in de beleidspraktijk vaak - steeds vaker - om ervaringskennis, die op intuïtie en communicatie berust, en die veel minder gestructureerd is dan wetenschappelijk gefundeerde kennis. In dit licht is het niet verwonderlijk, en niet meer dan logisch, dat onderzoek in de loop van de jaren '80 ook in organisatorische zin meer in de beleidsvoorbereiding werd geïntegreerd. De bredere opvatting van onderzoek als één van de middelen om kennis te verwerven, past in een ontwikkeling waarin onderzoek wordt gezien als een beleidsgerichte activiteit, nodig om de kerntaken van een organisatie zo optimaal en doelmatig mogelijk te vervullen. De heroriëntatie van de overheid heeft geleid tot een verzakelijking, die belangrijke gevolgen heeft gehad voor het onderzoek. Onderzoek wordt niet langer als een afzonderlijke bezigheid beschouwd, maar nadrukkelijk beoordeeld op zijn betekenis voor de kerntaken van de organisatie.

De grotere nadruk die met deze ontwikkeling komt te liggen op de directe toepasbaarheid van onderzoek is heel duidelijk in de cijfers van de inventarisatie terug te vinden. Er is tussen 1985 en 1990 bij de provincies en intergemeentelijke samenwerkingsorganen, waar de concentratie op kerntaken het verst is gevorderd, namelijk sprake geweest van een tendens naar kleinere onderzoeken op minder thema's.

De vermindering van de omvang en de verschuiving van intern naar extern onderzoek bij de provincies en intergemeentelijke samenwerkingsorganen lijkt in tegenspraak met de tendens naar integratie van onderzoek en beleidsvoorbereiding. Het opheffen van aparte onderzoekafdelingen heeft echter als neveneffect dat voor specifieke expertise meer dan voorheen een beroep op deskundigen van buiten moet worden gedaan. Externe opdrachtgevers wordt daarbij gevraagd snel antwoord te geven op nauw omschreven beleidsvragen met veelal een beperkte reikwijdte. De totale hoeveel-

heid geld, die met ruimtelijk onderzoek gemoeid is wordt zodoende verdeeld over zeer veel verschillende opdrachten vanuit de verschillende overheden. Dat leidt tot veel los van elkaar staande, versnipperde projecten van beperkte omvang. De diffuusheid van het ruimtelijke ordenings-onderzoek neemt toe.

Neveneffect van het wegvallen van eigen expertise is dus een versterkte nadruk op weinig complex en direct toepasbaar onderzoek. Dat leidt gemakkelijk tot verbrokkelde kennis omdat het verzamelen van informatie uitsluitend wordt gerelateerd aan afzonderlijke projecten. Voor onderzoek waarbij de complexiteit van belangrijke maatschappelijke verschijnselen centraal staat, is zodoende weinig aandacht meer, vooral bij de provincies. Tekenend in dit verband is dat op provinciaal niveau innovatieve onderzoekvoorstellen vooral afkomstig zijn van die organisaties waar nog steeds een afzonderlijke afdeling onderzoek bestaat.

De toegenomen fragmentatie bij het ruimtelijk relevante onderzoek is mede het gevolg van de veranderde positie van de overheid. Met de Vierde Nota over de ruimtelijke ordening heeft de overheid zich meer dan ooit bewust getoond van haar beperkte positie ten opzichte van de marktsector. In het onderzoek vinden we hiervan echter nog te weinig terug. Terwijl bedrijven met onderzoek investeren om hun toekomstige positie te kunnen veiligstellen, staat door de overheid gefinancierd beleidsrelevant onderzoek, zoals dat op het terrein van de ruimtelijke ordening, veelal in relatie tot korte-termijn issues. Dat laat zich niet alleen verklaren vanwege capaciteitsgebrek, maar ook doordat te weinig het besef aanwezig is dat onderzoek een zeer belangrijke en strategische investering is.

Het universitaire onderzoek lijkt zich meer bewust van het strategisch karakter van het onderzoek omdat het zich sedert het midden van de jaren '80 meer en meer profileert in de vorm van programma's op vakgroepniveau, en tegenwoordig ook steeds meer op inter-universitair niveau in de onderzoekscholen. Het is daarom van groot belang dat er verbindingen worden gelegd tussen het universitaire onderzoek en het onderzoek wat op beleidsniveau plaatsvindt, waardoor voldoende aandacht wordt besteed aan de complexiteit van het ruimtelijk onderzoek..

De complexiteit van ruimtelijk onderzoek

Ruimtelijk onderzoek is in drieërlei opzicht complex: vanwege de complexiteit van de maatschappelijke verschijnselen als object van onderzoek - tekenend in dit verband is dat in 1990 bij vrijwel elk ministerie ruimtelijk relevant onderzoek is aangetroffen-, vanwege de oriëntatie op toekomstige ontwikkelingen, en vanwege het feit dat het onderzoek zelf deel uitmaakt van de beleidsprocessen die het object beïnvloeden.

Beleidsvraagstukken nemen in complexiteit toe. Activiteiten die tot dusverre ogenschijnlijk weinig of niets met elkaar hadden te maken, raken meer en meer met elkaar verbonden. De complexiteit van ruimtelijke vraagstukken die hiervan het gevolg is, kan niet worden opgespoord met

projectmatig korte-termijn onderzoek. Het vraagt om speciale aandacht voor het strategische, middellange-termijn onderzoek. Een andere benadering van deze vraagstukken is daarom noodzakelijk, waarbij er zowel beleidsmatig als onderzoekmatig sprake moet zijn van nieuwe arrangementen, met deels andere partners dan voorheen.

Waar het bij het inzicht in complexe maatschappelijke verschijnselen om gaat, is kennis die niet (direct) op het terrein van de ruimtelijke ordening zelf betrekking heeft, maar er wel gevolgen voor heeft. Het gaat om kennis die buiten de scope valt als er niet expliciet op wordt gelet.

Het PRO constateert in dit verband dat de ruimtelijke ordening bij veel ontwikkelingen aan de zijlijn staat. Ook op het terrein van het strategisch onderzoek is dit het geval. Ruimtelijke ordeningsissues ontbreken nog te vaak als het gaat om interdepartementale stimuleringsprogramma's, stimuleringsprogramma's binnen de tweede geldstroom en prioriteiten voor het strategisch wetenschappelijk onderzoek in Nederland.

Interdisciplinariteit is daarbij essentieel. Veel vraagstukken vragen om een geïntegreerde beleidsbenadering en laten zich niet opdelen naar de disciplinaire organisatie van het onderzoekveld. De complexiteit die hiermee verbonden is, wordt onvoldoende onderkend bij de integratie van onderzoek en beleidsvorming.

De verwachtingen van wetenschap en technologie om oplossingen te vinden voor de steeds complexere vraagstukken zijn steeds groter geworden. Daarvoor is het nodig optimale informatiestromen te scheppen en uiteenlopende deskundigheden rond een centrale vraagstelling bijeen te brengen. Alleen door coördinatie en samenwerking van onderzoekers vanuit alle relevante invalshoeken en disciplines zijn resultaten te bereiken. Handelen in het besef dat onderzoeksprojecten deel uitmaken van een kennishuishouding, is nog weinig ontwikkeld. Afstemming en coördinatie van het onderzoek zijn uit doelmatigheidsoogpunt dan ook van grote betekenis.

Het PRO is van oordeel dat de overheid dienaangaande een meer stimulerende rol zou moeten gaan spelen.

Eigentijdse afstemming en coördinatie

De inventarisatie heeft een reeks van gegevens van rijk, provincies en intergemeentelijke samenwerkingsverbanden aangedragen die het beeld oproepen van een relatief omvangrijk onderzoeksterrein, zowel in financiële zin als wat betreft het aandachtsterrein. Hoewel vergelijkbare gegevens van het onderzoek in opdracht van gemeenten en bij de profit-sector niet voorhanden zijn, geven de omvang van de gemeentelijke planvorming (in 1987 een totaal van 218 miljoen) en de omvang van de ruimtelijke investeringen (voor 1985 geschat op 40 miljard en sedertdien waarschijnlijk alleen maar gestegen) aanleiding voor de veronderstelling dat de omvang van het totale onderzoek dat van belang is voor de ruimtelijke ordening gemakkelijk het dubbele zal kunnen bedragen van hetgeen met de onderhavige inventarisatie boven water is gehaald. Het totaalbedrag van 100 miljoen is, net zoals in 1985, te beschouwen als een ondergrens.

De gegevens laten bovendien zien dat er in institutioneel opzicht sprake is van een omvangrijk en versnipperd onderzoeksterrein, een beeld dat is bevestigd in een recente analyse van INRO-TNO in opdracht van het PRO naar de dekkingsgraad van het bestand aan lopend ruimtelijk relevant onderzoek in de Nederlandse Onderzoek Databank.

De combinatie van enerzijds een relatief grote omvang en anderzijds een grote institutionele versnippering leidt tot de conclusie dat de potenties op het terrein van het ruimtelijk relevante onderzoek onvoldoende worden benut. Het gevaar hiervan is dat de bijdrage van onderzoek aan de beleidsvoorbereiding eerder vermindert dan vermeerdert, ook al lijkt dat op het eerste gezicht niet zo te zijn. Onder invloed van tijdsdruk, beleidsurgentie en bezuinigingen gaat het steeds vaker om kortlopende projecten met een beperkte meerwaarde omdat er onvoldoende mogelijkheden zijn om na te gaan of de informatie een verder-reikende betekenis heeft, of kan hebben, in het licht van informatie die elders beschikbaar en bruikbaar is. Dat wordt zichtbaar in het grote aandeel van kleine, kortlopende direct beleidstoepasbare projecten, ook bij de universiteiten, en in het geringe aantal projecten van werkelijk fundamenteel-strategische betekenis in opdracht van de overheid. Ook vindt ruimtelijk onderzoek, vergeleken met andere onderzoeksterreinen, relatief weinig plaats in de vorm van aansprekende programma's.

Om de potenties veel beter te benutten is meer diepgang en samenwerking nodig. Dat wordt bereikt door uiteenlopende deskundigheden rond een centrale vraagstelling bijeen te brengen en optimale informatiestromen vanuit alle relevante invalshoeken en disciplines te scheppen. Handelen in het besef dat onderzoeksprojecten deel uitmaken van een kennishuishouding is als gezegd echter nog weinig ontwikkeld.

Voor opdrachtgevers van ruimtelijk onderzoek zijn daarom drie voorwaarden van belang: de ontwikkeling van kennismanagement om te kunnen vaststellen welke kennis noodzakelijk is voor de organisatie (zowel korte als langere termijn), het instandhouden van specifieke expertise in eigen huis om goede onderzoeksopdrachten te kunnen blijven verstrekken en de resultaten te kunnen doorgeleiden naar het beleid, en een actieve participatie in het ruimtelijk onderzoekstelsel om zo goed mogelijk gebruik te kunnen blijven maken van kennis die elders beschikbaar komt.

Kennismanagement helpt daarbij omdat het zich bezighoudt met het sturen van de factoren die van invloed zijn op het ontwikkelen, verspreiden, toepassen en hergebruiken van kennis. kennismanagement stelt organisaties in staat de eigen handelwijze onder de loep te nemen, door expliciet de vraag te stellen welke kennis nodig is voor een bepaald doel, en hoe deze op de meest doelmatige wijze is te verkrijgen. In de profit-sector wint kennismanagement snel aan betekenis omdat het doelmatig omgaan met kennis en informatie in het huidige informatietijdperk als essentieel voor ondernemersactiviteiten wordt beschouwd, naast algemeen organisatiemanagement en financieel- en personeelsmanagement. Ook voor het overheidshandelen is doelmatig omgaan met kennis en informatie van grote betekenis, in het bijzonder bij een complex en versnipperd terrein als de ruimtelijke ordening. De systematische aanpak op het gebied van informatievoorziening en kennispro-

ductie, wat door kennismanagement wordt bevorderd, draagt er toe bij dat nieuwe maatschappelijke verhoudingen en nieuwe wetenschappelijke inzichten niet worden veronachtzaamd.

Kennismanagement is ook belangrijk voor de afstemming en coördinatie van onderzoek omdat deze niet langer vooral plaatsvinden langs de weg van het opstellen van programma's en plannen, maar meer en meer in de vorm van een 'corporate strategy', het actief betrekken van de partijen die nodig zijn om kennis en informatie te verkrijgen. Dat vraagt om nieuwe arrangementen, waarbij ruimte dient te worden gegeven aan een eigen inbreng vanuit de profit-sector, naast die van de overheid en de universitaire wereld.

Eigentijdse vormen van afstemming en coördinatie dienen vooral betrekking te hebben op::

- aandacht voor interdependenties tussen ontwikkelingen en vraagstukken op internationaal schaalniveau, hun betekenis voor de ruimtelijke ordening in Nederland en hun impact voor de lagere schaalniveaus;
- verbetering van contacten in het onderzoeksveld door afspraken tussen overheid, wetenschap en bedrijfsleven als betrokkenen bij de uitvoering van ruimtelijk onderzoek (zowel vraag- als aanbodzijde);
- vermindering van de diffuusheid in het ruimtelijk onderzoeksveld door betere afstemming van onderzoekprogramma's, en initiatieven om tot uitvoering van programma's te komen;
- versterking van de oriëntatie op lange-termijn vraagstukken en hun impact voor de ruimtelijke ordening; met aandacht voor methoden en technieken van toekomstonderzoek.

Om dit te bereiken is het essentieel dat overheid, wetenschap en bedrijfsleven bijeen worden gebracht om na te gaan waar vernieuwing nodig is en hoe deze in gang kan worden gezet. Het PRO wil zich hierbij ontwikkelen tot een platform waar nieuwe ontwikkelingen worden gesignaleerd, nieuwe beleidsideeën worden besproken en de uitvoeringsmogelijkheden van specifieke onderzoekprogramma's en projecten worden verkend. Zicht op ontwikkelingen in het onderzoeksveld dat van belang is voor de ruimtelijke ordening is hiervoor essentieel, zowel in de vorm van contacten tussen onderzoekcoördinatoren als middels verkenningen zoals de onderhavige analyse van INRO-TNO.

Programmeringsoverleg Ruimtelijk Onderzoek

Drs. J. Laan, voorzitter

Drs. H.J.M. van Alphen, secretaris

Samenstelling van het PRO

(per 1 januari 1994)

Voorzitter: Drs. J. Laan, burgemeester gemeente Nieuwegein

Secretaris: Drs. H.J.M. van Alphen, NIROV Den Haag

Leden:

*** uit de kring van de rijksoverheid:**

- * Prof. Dr. H. ter Heide, adviseur onderzoeksprogrammering Rijksplanologische Dienst; hoogleraar in de wetenschappelijke toepassingen in de ruimtelijke ordening aan de Rijksuniversiteit Utrecht (op voordracht van het Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer)
- * Prof. Dr. A.I.J.M. van der Hoorn, hoofd van de Afdeling Landelijke Verkeersprognoses en Beleidsanalyse, Dienst Verkeerskunde Ministerie van Verkeer en Waterstaat; hoogleraar verkeers- en vervoerseconomie aan de Universiteit van Amsterdam (op voordracht van het Ministerie van Verkeer en Waterstaat)
- * Mw. Drs. J.P.A.M. Bastiaansen, hoofd afdeling Cultuur en Samenleving, Directie OWB, Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen (op voordracht van het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen)

*** uit de kring van de provinciale overheid:**

- * Drs. A. Everts, directeur van de Dienst Ruimte en Groen, provincie Utrecht; voorzitter van het Directeurenberaad van het Interprovinciaal Overleg (op voordracht van het Interprovinciaal Overleg)

*** uit de kring van de gemeentelijke overheid:**

- * Ir. H. Pluckel, hoofd Afdeling Ruimtelijke Ordening en Verkeer, Vereniging van Nederlandse Gemeenten (op voordracht van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten)
- * Drs. H.M.M. van den Heuvel, hoofd Afdeling Onderzoek en Statistiek, gemeente Dordrecht (op voordracht van de Vereniging voor Statistiek en Onderzoek)

*** uit de kring van de universitaire en para-universitaire onderzoeksinstituten:**

- * Prof. Ir. A. Dekker, hoogleraar planologie aan de Katholieke Universiteit Nijmegen; hoofd Afdeling Regionale Plannen, Hoofdgroep Ruimtelijke Inrichting, provincie Overijssel

*** uit de kring van de particuliere en/of aan het bedrijfsleven gelieerde onderzoeksinstituten:**

- * Drs. H.A.J.M. Rijssenbeek, adviseur ruimtelijk onderzoek bij het Verbond van Nederlandse Ondernemingen (op voordracht van het Verbond van Nederlandse Ondernemingen)

- * Drs. I.J. Boeckhout, hoofd Afdeling Regionale en Stedelijke Ontwikkeling van de Stichting het Nederlands Economisch Instituut (op voordracht van de Vereniging van Onderzoeksinstituten)

* **uit de kring van overige belanghebbenden bij het onderzoek van belang voor de ruimtelijke ordening:**

- * Ir. A.J.F. de Vries, secretaris van de Raad van Advies voor de Ruimtelijke Ordening (op voordracht van de Raad van Advies voor de Ruimtelijke Ordening)
- * Ir. B.L. Stassen, hoofdstedebouwkundige bij de gemeente Almere (op voordracht van de Bond van Nederlandse Stedebouwkundigen)

HOOFDSTUK 1 INTRODUCTIE

In opdracht van het Programmeringsoverleg Ruimtelijk Onderzoek (PRO) heeft INRO-TNO een inventarisatie gemaakt van de geldmiddelen die in 1990 zijn besteed aan onderzoek dat van belang kan worden geacht voor het ruimtelijk beleid en de ruimtelijke ordening. Dit resulteert in een indicatief, cijfermatig overzicht van de uitgaven in dat jaar over dat deel van het onderzoek dat gefinancierd of zelf wordt uitgevoerd door bovenlokale overheden in Nederland.

Eén van de activiteiten van het PRO is het inzichtelijk maken van de structuur van het onderzoeksveld en de veranderingen daarin. Primair doel van onderhavige inventarisatie is dan ook materiaal aan te reiken opdat dit inzicht kan worden vergroot. Niet naar inhoudelijke thema's van de studies alleen, maar juist ook wat betreft financieringsstromen. Uit welke bronnen wordt het onderzoek gefinancierd, wie zijn de voornaamste uitvoerders?

Een belangrijke aanleiding voor zo'n inventarisatie vormt het feit dat bestaande overzichten geen voldoende gedetailleerd beeld opleveren. Het jaarlijks verschijnende Wetenschapsbudget van het ministerie van Onderwijs en Wetenschappen en de periodieke CBS-publikatie Speur- en Ontwikkelingswerk geven alleen globale cijfers. In die overzichten ontbreekt bijvoorbeeld een voor de doelstellingen van het PRO bruikbare rubricering naar onderwerp van het onderzoek of een onderverdeling naar type uitvoerder.

De inventarisatie over 1990 is naar opzet en methodiek een nagenoeg identieke herhaling van een peiling indertijd over het jaar 1985 (zie PRO-Voorstudie nr. 22). De gegevens van de beide jaren 1985 en 1990 kunnen derhalve met elkaar worden vergeleken. Waarbij het uitdrukkelijk gaat om uitsluitend kwantitatieve aspecten, de kwaliteit van het onderzoek is niet aan de orde. Uiteraard gaat het voorts niet in de eerste plaats om het signaleren van trends, maar om verschillen en overeenkomsten tussen juist de twee gekozen jaren.

Met schriftelijke enquêtes, vraaggesprekken en analyses van secundaire bronnen (jaarverslagen, begrotingen) zijn gegevens verzameld bij relevante onderdelen van ministeries en provincies en bij intergemeentelijke samenwerkingsorganen.

Het door de overheid, vooral het rijk, gefinancierde universitaire onderzoek heeft apart aandacht gekregen.

Net als bij de peiling over 1985 is het gemeentelijk onderzoek niet aan de orde gekomen. Het onderzoek van en vanuit de particuliere sector, dat merendeels wordt uitgevoerd door de vele onderzoeks- en adviesbureaus en de studie-afdelingen bij het bedrijfsleven, is eveneens buiten beschouwing gebleven. Deze komen natuurlijk wel als uitvoerders van overheidsonderzoek in beeld. En tenslotte is ook niet ingegaan op de interne studies van de (grote) onderzoeksinstellingen en de niet-commerciële doelorganisaties.

De inventarisatie omvat drie onderdelen: het externe onderzoek, het interne onderzoek en het onderzoek bij de universiteiten.

De drie onderdelen zijn:

Extern onderzoek

Dit deel geeft inzicht in de omvang van de geldmiddelen van het onderzoek dat door derden in opdracht van of gesubsidieerd door bovenlokale overheden wordt verricht. Ook zijn enige stromen tussen overheden onderling meegenomen.

Geïventariseerd is bij dezelfde ministeries en onderdelen als bij de peiling indertijd over het jaar 1985, aangevuld met een aantal nieuwe onderdelen, bij de 'afdelingen' ruimtelijke ordening, verkeer en vervoer en economische aangelegenheden van de provincies - in 1985 ging het om de PPD's, PWS'en en ETI's -, aangevuld met de 'afdelingen' milieu, en bij de intergemeentelijke samenwerkingsorganen.

Intern onderzoek

Dit deel geeft inzicht in de omvang van de geldmiddelen die gemoeid zijn met het ruimtelijk relevante onderzoek dat in eigen beheer en met eigen personeel wordt uitgevoerd bij ministeries, provincies en intergemeentelijke samenwerkingsorganen.

Universitair onderzoek

Hier staat centraal het ruimtelijk relevante onderzoek dat met overheidsmiddelen wordt verricht door universiteiten. Dit wordt onderverdeeld naar type geldstroom.

Het gaat vooral om het onderzoek via de eerste geldstroom (het zogenaamde rijks-gesubsidieerde onderzoek). Het tweede geldstroom onderzoek betreft de gelden van de rijksoverheid via NWO (met name via SRO). De derde geldstroom is het opdracht-onderzoek.

In de afgelopen periode heeft INRO-TNO in een aantal uitgebreide rapportages tussentijds over de vorderingen van de inventarisatie aan het PRO gerapporteerd. Op basis daarvan is het voorliggende eindverslag opgesteld.

De opbouw van het rapport is als volgt.

In hoofdstuk 2 worden de belangrijkste begrippen en afbakeningen aangegeven, in hoofdstuk 3 gevolgd door een aantal kanttekeningen naar aanleiding van onze ervaringen met het inventariseren van financiële gegevens over onderzoek. In de hoofdstukken 4 tot en met 6 wordt verslag gedaan van de verschillende onderdelen. Steeds wordt eerst het beeld over het jaar 1990 gegeven waarna de vergelijking met 1985 volgt. Kort wordt ingegaan op de aard van de gegevens en op de wijze van verzamelen. In hoofdstuk 7 volgt tenslotte een samenvatting van de belangrijkste kerncijfers van de financieringsstromen.

Het rapport vangt aan met enige beschouwingen van het PRO naar aanleiding van de resultaten van de inventarisatie. Deze zijn voor rekening van het PRO doch worden door ons, als uitvoerders van de inventarisatie, ondersteund.

Het indicatieve karakter van de gepresenteerde 'kengetallen' moet worden benadrukt. Met dit rapport wordt zeker niet gepretendeerd een 'volledig' en min of meer 'boekhoudkundig' overzicht te geven van de uitgaven voor ruimtelijk relevant onderzoek van de hier meegenomen overheden. Los van het feit dat dit waarschijnlijk ook nooit te realiseren is, is de inventarisatie uitgevoerd met beperkt beschikbare tijd en mankracht. In dit opzicht zou onder meer een standaardisatie van de enquête moeten plaatsvinden en zou die met vaste regelmaat aan de verschillende contactpersonen gestuurd moeten worden om de kwaliteit en volledigheid van het hier geschetste beeld - en natuurlijk in het bijzonder wat betreft verschillen door de jaren heen - te bevorderen.

De inventarisatie is uitgevoerd op basis van een resultaatgerichte aanpak. Uiteraard is de nodige zorgvuldigheid betracht bij beslissingen over de begrenzing van de peiling, de te hanteren begrippen en indelingen en het wel of niet in de tabellen mee te nemen onderzoek. Er is bijvoorbeeld bewust aan voorbijgegaan een inflatiecorrectie toe te passen of een differentiatie aan te brengen in de kosten van onderzoek en mensjaren wetenschappelijk personeel per overheidsniveau. Wat dit laatste betreft, op rijksniveau liggen de kosten in het algemeen iets hoger dan op beide overige niveaus. Men dient zich er voorts van bewust te zijn dat met meerdere, soms zeer verschillende databronnen is gewerkt.

De hier aangehouden benadering is als het ware niet nauwkeuriger dan voor het geven van een indicatief beeld nodig is. Binnen de aangegeven beperkingen zijn wij van mening dat er een bruikbaar inzicht is verkregen in de financiële ruimte voor uitbesteed onderzoek (opdrachten en subsidies) en in de kosten van interne menskracht die door de verschillende in de inventarisatie opgenomen geledingen van het onderzoeksveld worden besteed. Het rapport kan gelezen worden als een 'ondergrens', ofwel als een 'minimum-opgave' van de uitgaven van bovenlokale overheden in Nederland voor ruimtelijk relevant onderzoek.

LIJST VAN TABELLEN EN FIGUREN

Tabellen:

1	Externe departementale ruimtelijk relevante onderzoeksuitgaven	14
2	Externe provinciale ruimtelijk relevante onderzoeksuitgaven	18
3	Totaaloverzicht externe ruimtelijk relevante onderzoeksuitgaven	19
4	Externe ruimtelijk relevante onderzoeksuitgaven van ministeries, provincies en intergemeentelijke samenwerkingsorganen naar thema	22
5	Externe ruimtelijk relevante onderzoeksuitgaven van ministeries, provincies en intergemeentelijke samenwerkingsorganen naar uitvoerder	24
6	Externe ruimtelijk relevante onderzoeksuitgaven van ministeries, provincies en intergemeentelijke samenwerkingsorganen naar thema en uitvoerder in 1985 (in duizenden guldens)	26
7	Externe ruimtelijk relevante onderzoeksuitgaven van ministeries, provincies en intergemeentelijke samenwerkingsorganen naar thema en uitvoerder in 1990 (in duizenden guldens)	27
8	Interne provinciale ruimtelijk relevante onderzoeksuitgaven	30
9	Totaaloverzicht interne ruimtelijk relevante onderzoeksuitgaven	31
10	Interne ruimtelijk relevante onderzoeksuitgaven van ministeries, provincies en intergemeentelijke samenwerkingsorganen naar thema	32
11	Externe ruimtelijk relevante onderzoeksuitgaven van ministeries, provincies en intergemeentelijke samenwerkingsorganen richting universiteiten per geldstroom	37
12	Externe ruimtelijk relevante onderzoeksuitgaven van ministeries, provincies en intergemeentelijke samenwerkingsorganen richting universiteiten per geldstroom naar thema	38
13	Totaaloverzicht externe plus interne ruimtelijk relevante onderzoeksuitgaven	42
14	Totaaloverzicht externe plus interne ruimtelijk relevante onderzoeksuitgaven naar thema	44
15	Totaaloverzicht externe plus interne ruimtelijk relevante onderzoeksuitgaven naar uitvoerder	46

Figuren:

1	Externe ruimtelijk relevante onderzoeksuitgaven van ministeries, provincies en intergemeentelijke samenwerkingsorganen naar thema	23
2	Externe ruimtelijk relevante onderzoeksuitgaven van ministeries, provincies en intergemeentelijke samenwerkingsorganen naar uitvoerder	25
3	Interne ruimtelijk relevante onderzoeksuitgaven van ministeries, provincies en intergemeentelijke samenwerkingsorganen naar thema	33
4	Externe ruimtelijk relevante onderzoeksuitgaven van ministeries, provincies en intergemeentelijke samenwerkingsorganen richting universiteiten per geldstroom naar thema	39
5	Totaaloverzicht externe plus interne ruimtelijk relevante onderzoeksuitgaven naar thema	45
6	Totaaloverzicht externe plus interne ruimtelijk relevante onderzoeksuitgaven naar uitvoerder	47

Alle overzichten: peiljaren 1985 en 1990; intern: mensjaar = 120kf, universitair onderzoek 1990: 40% mensjaar AIO/OIO op 80kf; tabellen in mln gulden (en %), figuren in %

HOOFDSTUK 2 BEGRIPPEN EN INDELINGEN

Voor een goed begrip van de cijfers in de volgende hoofdstukken volgt hier een korte uitleg van een aantal termen en afbakeningen.

2.1 Ruimtelijk relevant onderzoek

Het is niet makkelijk een voor inventarisatie-doeleinden praktische omschrijving van 'onderzoek' te geven.

Er bestaan meerdere definities en vanuit verschillende invalshoeken. Onderzoek kan worden uitgesplitst naar type onderzoek: beschrijvend, theorie-georiënteerd beschrijvend en exploratief onderzoek. Gezamenlijk wordt dit ook wel onder de noemer fundamenteel onderzoek aangeduid. Daarnaast is er het toegepast of toetsend onderzoek. Het verschil is grofweg dat fundamenteel onderzoek niet in de eerste plaats gericht is op een praktisch probleem, terwijl toegepast onderzoek daarentegen juist wel en heel bewust ingaat op de oplossing van een specifiek praktijk-probleem. In toenemende mate wordt van strategisch onderzoek gesproken; dit kan in grote lijnen als een combinatie van fundamenteel en toegepast onderzoek worden gezien.

In deze inventarisatie is overeenkomstig de peiling indertijd over 1985 de OESO-definitie van 'speur- en ontwikkelingswerk' aangehouden. Het begrip onderzoek wordt als volgt omschreven:

Onderzoek is het geheel aan creatieve systematische activiteiten die gericht zijn op het vermeerderen van wetenschappelijke kennis en inzichten en het gebruiken van deze kennis en inzichten om nieuwe of verbeterde toepassingsmogelijkheden, processen, systemen of beleid tot stand te brengen.

De inventarisatie betreft dus zowel fundamenteel als toegepast onderzoek.

Kenmerkend voor het in de tabellen meegenomen onderzoek zijn voorts elementen als oorspronkelijkheid en vernieuwing. Hiertoe worden niet gerekend het routinematig verzamelen van gegevens en marktonderzoek. Zo ook niet de typisch plangebonden studies van vooral de provincies, bijvoorbeeld in het kader van een streekplan. Ook is voorzichtigheid betracht bij het meenemen van het verzamelen en bewerken van allerlei statistische basisgegevens. Een niet onbelangrijk deel van het interne overheidsonderzoek heeft hierop betrekking.

Tenslotte is de grens tussen onderzoek enerzijds en beleidsvoorbereidende handelingen anderzijds vaak moeilijk te trekken. In zowel de personele planningen van de overheden als bij de overzichten van de werkelijke besteding van het aantal uren komt dit onderscheid veelal niet tot uitdrukking.

Of al met al een bepaalde activiteit onderzoek is, is bij de enquête in feite steeds - met bovenstaande in gedachten - aan de respondenten overgelaten. Hun selectie is door ons in beperkte mate

gecontroleerd. Bij het materiaal dat via deskresearch is verzameld is uiteraard steeds door ons zelf de beslissing wel of geen onderzoek gemaakt.

Nog moeilijker wellicht is te omschrijven wat onder 'ruimtelijk relevant' onderzoek moet worden verstaan. Ook studies over instrumentele en procedurele kanten van ruimtelijk beleid worden hier toe gerekend. Sectorbeleid kan heel goed ruimtelijke aspecten of implicaties in zich dragen, waarmee we onze blik in principe verder richten dan alleen de zaken die op grond van de Wet op de Ruimtelijke Ordening in aanmerking zouden kunnen komen. We zijn uitgegaan van:

Ruimtelijk relevant onderzoek is al dat onderzoek dat betekenis heeft voor het ruimtelijk beleid en de ruimtelijke ordening.

De respondenten is de vrijheid gelaten zelf te bepalen of een project ruimtelijk relevant is. Wederom volgde slechts een marginale toetsing onzerzijds.

Bij de uiteindelijke verwerking van het materiaal naar de tabellen in dit rapport is door ons aan de hand van de thema-rubricering (de indeling naar thema's in paragraaf 2.2) een verdere selectie toegepast. Daarbij is, gelijk aan de voorgaande inventarisatie over 1985, en als resultaat van een inder tijd hierover gevoerde discussie binnen het PRO, de omschrijving 'ruimtelijk relevant' onderzoek opgevat als al dat onderzoek dat:

- * de ruimtelijke organisatie, ruimtelijke structuur, inrichting of spreiding betreft
- * zaken betreft die kunnen worden omgezet in ruimteclaims
- * zaken betreft met gevolgen voor het ruimtelijk beleid
- * betrekking heeft op instrumentele en procedurele kanten van ruimtelijke ordening.

Geïnventariseerd is zowel het externe als het interne onderzoek van de bovenlokale overheden:

Extern onderzoek is het door de overheden gefinancierde, door derden uitgevoerde onderzoek.

Extern onderzoek betreft in eerste instantie het opdrachtonderzoek. Dit kan zijn uitbesteding richting de marktsector (particuliere bureaus) of naar onderzoeksinstituten en universiteiten. Ook het gesubsidieerde onderzoek is als extern onderzoek beschouwd. Dit gaat vooral richting universiteiten. Tenslotte is een aantal geldstromen (meest subsidies) van de ene overheid naar de andere (semi)overheid meegenomen.

Intern onderzoek is als volgt omschreven:

Intern onderzoek is al het onderzoek dat door de overheden zelf, binnen de eigen organisatie en met eigen personeel en middelen wordt verricht.

2.2 Thematische indeling

Het onderwerp van studie kan velerlei zijn. Aan een veelheid van inhoudelijke en instrumentele of procedurele onderwerpen op diverse gebieden van overheidszorg kan, vaak direct maar soms meer indirect, een zekere ruimtelijke component worden toegeschreven. Voor de thematische rubricering van het onderzoek is gebruik gemaakt van dezelfde indeling als bij de peiling indertijd over het jaar 1985.

We onderscheiden dertien onderwerpen, aandachtsgebieden, dan wel thema's:

- 1 **Stedelijke ontwikkeling**
Hieronder wordt begrepen onderzoek naar inrichting, onderhoud en beheer van stedelijke gebieden. Trefwoorden zijn bijvoorbeeld: stedelijke structuur, ruimtelijke capaciteit en stadsvernieuwing. Ook zaken als functiemenging en verdichting vallen hieronder
- 2 **Wonen en volkshuisvesting**
Deze rubriek omvat onderzoek naar de vraag en het aanbod op de woningmarkt. Ook de woningregistratie valt hieronder, evenals het onderzoek inzake de woonomgeving. Aspecten van bouwen c.q. de bouwactiviteit zelf zijn niet meegenomen
- 3 **Bedrijvigheid, werkgelegenheid en regionale economie**
Naast werkgelegenheidsstudies zijn hier studies opgenomen wat betreft bedrijfsterreinen, kantoren, de vestigingsplaatskeuze, economische potenties enz.
- 4 **Verzorging en voorzieningen**
Deze rubriek omvat m.n. het onderzoek naar de detailhandel (dpo). Voorts het onderzoek naar sociale en culturele voorzieningen (ziekenhuizen, onderwijs e.d.)
- 5 **Recreatie en toerisme**
Het gaat om onderzoek wat betreft ontwikkeling van de behoefte aan en het aanbod van recreatieve voorzieningen en toeristische attracties
- 6 **Landelijke gebieden**
Deze rubriek omvat onderzoek naar inrichting en beheer van landelijke gebieden. Ook het zogenaamde kleine kernen onderzoek kan hiertoe worden gerekend
- 7 **Milieu**
Onderzoek naar landschap, milieuhygiëne en energie
- 8 **Infrastructuur, verkeer en vervoer**
Onderzoek naar infrastructuur, mobiliteit, bereikbaarheid enz.
- 9 **Bevolking en kwantitatieve onderbouwing (statistiek)**
Onderzoek naar bevolkingssamenstelling, migratie, overige demografische aspecten en statistiek
- 10 **Maatschappelijke verkenningen**
Deze rubriek omvat onderzoek naar een groot aantal sociaal-maatschappelijke en technologische ontwikkelingen (bijvoorbeeld tijd-ruimte budget, emancipatie en ruimtelijke ordening, welzijn)
- 11 **Bestuur en instrumentarium**
Hier gaat het om bestuurskundige en instrumentele of procedurele aspecten van ruimtelijk beleid en ruimtelijke ordening
- 12 **Methodologie en evaluatie**
Onderzoek naar modellen, methoden en technieken. Ook evaluatie
- 13 **Informatievoorziening**
Onderzoek naar informatiesystemen en vormen van informatievoorziening (statistische ondersteuning, automatisering enz.).

Voor de goede orde wordt hier tevens een aantal onderwerpen vermeld die uitdrukkelijk niet zijn geïnventariseerd:

- * bij het thema volkshuisvesting en wonen niet zaken als prijsontwikkeling onroerend goed, het subsidiestelsel, onderhoud, beheer en verbetering van woningen en de huisvestingssituatie van specifieke bevolkingsgroepen (etnische minderheden, jongeren)
- * bij bedrijvigheid en regionale economie niet arbeidsomstandigheden, arbeidsvoorzieningen en sociale zekerheid
- * bij het thema landelijke gebieden niet verkaveling, meetnetten en (technische) ecologische en landschaps-beschrijvingen
- * bij het thema milieu niet (technische) zaken omtrent bodem, water, geluid enz.
- * bij infrastructuur, verkeer en vervoer niet verkeersbeheersing, verkeersgedrag, techniek, veiligheid enz.
- * bij bestuur en instrumentarium niet het algemene bestuursinstrumentarium en onderzoek in verband met de feitelijke bestuurlijke en financiële organisatie.

2.3 Bestemming naar uitvoerders

In aansluiting op de marktsituatie en overeenkomstig de inventarisatie over 1985 wordt de volgende rubricering naar type uitvoerders (opdrachtnemers) van het onderzoek aangehouden:

- a Universiteiten**
Het betreft universitaire faculteiten, vakgroepen, onderzoekers e.d. Niet in deze categorie vallen de semi-universitaire instellingen als ITS, SEO, IVA enz. Deze zijn opgenomen in de categorie onderzoeksinstellingen
- b Particuliere bureaus**
Dit zijn commerciële bureaus die in opdracht van derden onderzoek en/of advieswerk verrichten
- c Onderzoeksinstellingen**
Het betreft ten eerste de grote technologische instituten zoals TNO en ECN. Daarnaast is een aantal semi-universitaire instellingen opgenomen
- d Onderzoeksafdelingen binnen commerciële bedrijven**
In deze categorie zijn de onderzoeksafdelingen opgenomen die binnen het bedrijfsleven functioneren, zoals bij een aantal grote industriële bedrijven, enkele detailhandelsbedrijven en de projectontwikkelingsmaatschappijen
- e Niet-commerciële doelorganisaties**
Onderzoek wordt soms ook verricht door organisaties die zonder winstoogmerk een bepaald doel nastreven. Veel van dergelijke organisaties worden gesubsidieerd door de overheid. Te denken valt bijvoorbeeld aan diverse stichtingen en milieu-organisaties
- f Studie-afdelingen binnen de overheid**
Het komt voor dat bijvoorbeeld een gemeentelijke overheid opdrachten aan een provinciale overheid geeft. Of er is sprake van subsidiestromen van de ene overheid naar de andere.

Zowel voor de thematische indeling als voor de rubricering naar uitvoerders van het onderzoek geldt dat alle in onze inventarisatie getraceerde onderzoeksprojecten (-bedragen) slechts aan één enkel thema en aan één enkel type uitvoerder zijn toegedeeld. De overzichten bevatten dus geen dubbelstellingen.

HOOFDSTUK 3 KANTTEKENINGEN BIJ DE INVENTARISATIE

Dit hoofdstuk bevat enkele kanttekeningen naar aanleiding van onze ervaringen over het met behulp van inventarisaties in het onderzoeksveld verzamelen van financiële gegevens over onderzoek. Doel is onder meer het PRO enige handreikingen te geven voor verdere activiteiten omtrent dergelijke peilingen. Het betreft zowel de door ons aangehouden inventarisatie-methodiek als het veld van ruimtelijk relevant onderzoek als zodanig.

Bij de inventarisatie indertijd over het peiljaar 1985 is steeds onderkend dat er specifieke afbakenings- en selectieproblemen zouden opduiken. Ook bij de peiling over 1990 hebben we dit onderkend, temeer daar dit eigenlijk inherent is aan dit soort inventarisaties. Inhoudelijke en beleidsmatige interpretaties van de gevonden cijfers dienen dan ook altijd met de nodige voorzichtigheid te geschieden. Het gaat om 'constateringen achteraf', de peilingen zijn niet gebaseerd op te toetsen vooronderstellingen. Dergelijke inventarisaties geven altijd een indicatief, cijfermatig - dus zeker niet kwalitatief - beeld.

Zo is bijvoorbeeld de vraag naar volledigheid niet te beantwoorden anders dan dat wellicht een volledig beeld nooit is te verkrijgen, mede in relatie met het nog steeds ontbreken van een goed functionerend centraal punt waar financiële gegevens, gekoppeld aan herkomst en bestemming van het onderzoek naar thema en uitvoerder, periodiek, dat wil zeggen minimaal jaarlijks, worden verzameld.

Een belangrijk afbakeningsprobleem doet zich voor bij het omschrijven van begrippen als 'onderzoek' en 'ruimtelijk relevant'. Net zoals bij de inventarisatie over 1985 hebben we hiervoor weer algemene en globale omschrijvingen gehanteerd.

De activiteit 'onderzoek' lijkt meer en meer verdeeld te worden over de betreffende inhoudelijke beleidsafdelingen. Meer en meer schuiven onderzoek en beleidsactiviteiten in elkaar. Onderzoek vormt steeds minder een duidelijk af te scheiden taakveld. Het lijkt er daarnaast sterk op dat onderzoek niet meer als één van de hoofdtaken wordt beschouwd, vooral voor de eigen, interne organisatie. Voorheen centrale en autonome onderzoeksafdelingen worden verdeeld of zelfs geheel opgeheven, het onderzoek wordt eerder en vaker uitbesteed. De laatste jaren zijn gepaard gegaan met bezuinigingen en inkrimpingen van het ambtelijk apparaat.

Naast deze, vooral met de onderzoekinfrastructuur samenhangende aspecten, is er sprake van het meer en meer toegepast worden van onderzoek (inclusief 'quick and dirty') en ontstaat er onder invloed van opkomende informatietechnieken een geheel nieuwe opvatting over (het verkrijgen en beleidsmatig omgaan met) kennis en informatie. Is wellicht de over beide peiljaren geconstateerde daling van het onderzoek bij zowel de provincies als de intergemeentelijke samenwerkingsorganen toe te schrijven aan die veranderende opvatting? En heeft een modern 'kennismanagement' bij de ministeries juist net een aanvang heeft genomen?

Een bezinning op het begrip 'onderzoek' en de reikwijdte van 'onderzoeksprogrammering' in dit verband is van belang.

Het begrip 'ruimtelijk relevant' kent weliswaar een redelijke mate van bekendheid - zowel de respons als de manier waarop de enquêtes zijn ingevuld zijn goed -, toch is er de noodzaak voor een nadere omschrijving. Mede in het licht van de ook door de respondenten gesignaleerde steeds verdere verstrengeling van ruimtelijk beleid in andere beleidsvelden en de veranderende opvattingen over ruimtelijke ordening. Heeft niet 'alles' een zekere relevantie voor ruimtelijk beleid? De discussies en aandacht indertijd bij het PRO en daarbuiten hierover verdienen vervolg om te komen tot een operationele, 'moderne' omschrijving.

Een selectieprobleem is ook de vraag welke instanties bij een inventarisatie betrokken moeten worden. Waar wordt in Nederland ruimtelijk relevant onderzoek uitgevoerd? Het Planologisch Adresboek van NIROV/RPD en de instituutsoverzichten in de Nederlandse Onderzoeksdatabank (NOD) van het NBOI geven weliswaar een goede eerste aanwijzing, maar zijn toch veel te globaal. Gemist wordt een gedetailleerde lijst met instanties - en vooral onderdelen daarbinnen - die van belang zijn voor onderzoek inzake het ruimtelijk beleid en de ruimtelijke ordening. Door INRO-TNO is kort geleden in opdracht van het PRO een aanvang met een dergelijke lijst gemaakt, wellicht kan één en ander binnen het 'bestand ruimtelijke ordening' van de NOD verder worden uitgewerkt en bijgehouden.

Een niet onbelangrijk aspect vormen de periodieke wijzigingen in de organisatie van de onderzoekinfrastructuur. Bij de provincies is sinds 1985 veel veranderd, bij de ministeries zijn hier en daar wijzigingen in gang gezet of net afgerond. Bij de universiteiten is een redelijke mate van rust op dit front ingetreden, evenals bij de provincies.

Een geheel ander probleem doet zich voor bij de vraag of een onderzoek als extern of intern moet worden beschouwd. Vooral is dit onderscheid van belang daar de indruk bestaat dat er een wezenlijke verschuiving is opgetreden van in 1985 nadruk op zowel intern als extern onderzoek naar in feite alleen extern onderzoek in 1990 en komende jaren.

Het interpreteren van financiële gegevens die door respondenten zijn verstrekt - en ook van gegevens die via deskresearch zijn verkregen - is niet makkelijk en niet altijd eenduidig mogelijk. Zo zijn van het externe onderzoek veelal alleen gegevens over voorgenomen budgetten beschikbaar, van intern onderzoek mensjaren zonder verdere uitsplitsing en van universitair onderzoek mensjaren wetenschappelijk en niet-wetenschappelijk personeel. Soms is niet specifiek het peiljaar als zodanig aan de orde, maar gaat het om een periode daarbinnen, soms om (een deel van) het voorgaand of volgend jaar. Daarenboven gaat het steeds om momentopnames, toevalligheden in een bepaald jaar kunnen het beeld verstoren.

Het indelen naar thema's en uitvoerders levert ook de nodige moeilijkheden op. Hier is gewerkt met een één-dimensionale rubricering: een onderzoeksproject kon maar aan één enkel thema of aan één enkel type uitvoerder worden toebedeeld. Vooral die thema-indeling is voor ruimtelijk relevant

onderzoek vaak een hachelijke zaak en maakt vergelijkingen moeilijk. In de praktijk is er veelal sprake van een veelheid van tegelijk spelende dimensies: inhoudelijke, procedurele, geografische reikwijdte. Ook zijn er per overheidsniveau verschillen.

Aandacht voor de thema-indeling is belangrijk. Het lijkt er immers op dat meer en meer het interne onderzoek zich terugtrekt op een beperkt aantal kernvelden, terwijl we bij het externe onderzoek (nog steeds) zien dat er een breed scala van onderwerpen wordt aangepakt.

De Thesaurus Ruimtelijke Ordening, ontwikkeld door NIROV/RPD, geeft een duidelijke en consistente indeling van ruimtelijk relevante thema's. Het is raadzaam zoveel mogelijk die rubricering aan te houden.

Voor het achterhalen van het externe onderzoek op rijksniveau zijn in het algemeen schriftelijke bronnen in de vorm van begrotingsstukken en departementale onderzoekplannen aanwezig. Het macro-niveau waarop deze gegevens vermeld zijn, maakt een selectie van ruimtelijk relevante projecten lastig. Daarbij komt dat meer dan voorheen de onderzoekplannen geen inzicht meer geven in budgetten. Tevens geldt de beperking tot structurele stromen en de indruk bestaat dat er juist meer en meer sprake is van incidentele uitgaven. Getracht is een oplossing te vinden door het externe rijksonderzoek - naast die schriftelijke bronnen - via een enquête en vooral via gerichte contacten met de ministeries te achterhalen. Dit levert resultaat op, maar incidentele stromen blijven moeilijk te achterhalen, ondanks het feit dat op veel ministeries specifieke onderzoekcoördinatoren of contactpersonen onderzoek werkzaam zijn.

Voor het achterhalen van het externe onderzoek bij de provincies en de intergemeentelijke samenwerkingsorganen is de gehanteerde enquête een redelijk instrument gebleken. Ondanks de soms tijdrovende follow-up en de grote interpretatieruimte.

Een periodieke schriftelijke enquête voor het inventariseren van het externe onderzoek op deze drie overheidsniveaus levert bevredigende gegevens op, waarbij het wel voorkeur verdient het enquêteformulier strakker te structureren.

Voor het interne onderzoek blijven we aangewezen op eigen gegevensverzameling. Er zijn in de begrotingen posten personeel onderzoek te traceren, maar die zijn toch te globaal. Voor het interne onderzoek bij provincies en intergemeentelijke samenwerkingsorganen geldt hetzelfde als bij het externe onderzoek: een enquête levert voldoende materiaal op. Het interne onderzoek bij de verschillende ministeries, uitgesplitst naar thema's, blijkt echter niet of zeer moeilijk via een enquête te achterhalen.

Voor het eigen onderzoek (en overigens ook voor het externe onderzoek) kan gebruik worden gemaakt van gegevens uit de periodieke inventarisaties van het CBS naar het speur- en ontwikkelingswerk in Nederland. Dit levert echter een zeer globaal beeld op. Wellicht is het in de toekomst mogelijk te komen tot een verdere uitsplitsing van dit CBS-materiaal dan alleen het totaalcijfer per overheidsniveau.

Wat betreft het universitaire ruimtelijk relevante onderzoek en bijbehorende financieringsstromen blijken de jaarlijks gepubliceerde Wetenschappelijke Verslagen een goede (en in feite de enige)

bron. Binnen toch relatief korte tijd kan een bruikbaar overzicht van de omvang van de financieringsstromen worden gegeven naar soort geldstroom en thema's van onderzoek. De éénduidige verslaglegging maakt het goed mogelijk om via periodieke herhalingen onderlinge vergelijkingen te doen tussen de verschillende universiteiten en over de jaren heen. Wel dient de rubricering naar sub-thema's niet verder verlaten te worden en zou er meer inzicht moeten worden gegeven in de opdrachtgevers van het niet-overheidsgebonden onderzoek. Voorts moeten we er op bedacht te blijven dat de opgaven van de vakgroepen een normatief karakter kunnen hebben.

Tenslotte, de bereidheid tot medewerking van de verschillende instanties lijkt in effectieve zin beter dan indertijd bij de peiling over 1985 is geconstateerd. Vooral persoonlijke contacten, vaak erg arbeidsintensief, leveren gegevens op. Belangrijk is dat het doel van het verzamelen van financiële gegevens over onderzoek meer duidelijk wordt gemaakt.

Financiële gegevens zijn moeilijk te achterhalen. Een goed contact met de verschillende instanties is dan ook een voorwaarde. Probleem is dat er de laatste jaren in de beleids- en onderzoekswereld een tamelijk grote dynamiek plaatsvindt, niet alleen in organisatorische, maar ook in personele zin. Toch zou er gedacht kunnen worden te komen tot een netwerk van onderzoekcoördinatoren. Via zo'n netwerk is het makkelijker de inventarisatie op een jaarlijkse basis te houden en is het probleem van de lange tijd die er bij zowel de inventarisatie over 1985 als 1990 zit tussen enquête en peiljaar weg te nemen.

HOOFDSTUK 4 EXTERN ONDERZOEK

VAN MINISTERIES, PROVINCIES EN INTERGEMEENTELIJKE SAMENWERKINGSORGANEN

In dit hoofdstuk wordt een overzicht gegeven van de financiële inspanningen die de verschillende bovenlokale overheidsinstanties in het jaar 1990 zijn aangegaan ten behoeve van ruimtelijk relevant onderzoek, uit te voeren door derden. Tevens wordt een vergelijking gemaakt met bestaande cijfers over 1985.

Het gaat met name om opdrachtonderzoek en subsidiegelden. Het universitaire onderzoek krijgt ook aandacht in hoofdstuk 6.

De gegevens betreffen de voor het ruimtelijk beleid en de ruimtelijke ordening meest relevante departementen en onderdelen daarbinnen, per provincie de 'afdelingen' c.q. 'werkvelden' ruimtelijke ordening, verkeer en vervoer, economische aangelegenheden en milieu, en een aantal intergemeentelijke samenwerkingsorganen.

Het cijfermateriaal van de provincies en de intergemeentelijke samenwerkingsorganen is verkregen met een schriftelijke enquête bij deze instanties en bestaat uit door respondenten opgegeven onderzoeksprojecten en bedragen (inclusief BTW), uitgesplitst naar het onderwerp en de uitvoerder van het onderzoek.

Bij de ministeries zijn deze gegevens eveneens in hoofdzaak met de enquête verzameld bij departementale contactpersonen en onderzoekcoördinatoren. In een aantal gevallen is deze informatie via deskresearch van onder meer begrotingsstukken, onderzoekprogramma's en jaarverslagen aangevuld.

4.1 Gegevens per overheidsniveau

4.1.1 Ministeries

Eerst enkele opmerkingen over de aard van de geïnventariseerde geldmiddelen. In grote lijnen komt dit overeen met de inventarisatie indertijd over het jaar 1985.

Zoals al aangeduid gaat het om middelen voor het doen verrichten van onderzoek door derden. Deze worden in principe opgevoerd in de jaarlijkse departementale begrotingen en betreffen financiële voornemens in een bepaald jaar, en eventueel voor meerdere jaren bij meerjarige onderzoekprogramma's. Naast deze structurele geldstromen kunnen incidentele uitgaven worden onderscheiden. Dat zijn gelden die - veelal in de loop van een begrotingsjaar - worden vrijgemaakt om bepaalde zaken nader te kunnen bestuderen. De inventarisatie van het externe rijksonderzoek heeft zich voornamelijk gericht op de structurele geldstromen. Er is dus niet getracht de uiteindelijke, totale externe uitgaven op jaarbasis te achterhalen. Incidentele stromen zijn vrijwel niet meegenomen.

Wat betreft de uitbesteding aan derden is al opgemerkt dat dit naast opdrachten en subsidies aan niet-overheden mede inhoudt dat enkele bedragen zijn getraceerd van de ene overheidsinstantie naar de andere. Het CBS verricht bijvoorbeeld nogal wat werk voor DGVH en ook het ministerie van Economische Zaken kent een aantal stromen richting (semi)overheidsinstellingen.

Een volgende opmerking betreft de werkwijze - die gelijk was aan de peiling over 1985 - en de vraag welke departementen en onderdelen daarbinnen zijn benaderd.

Aan de hand van het Wetenschapsbudget zijn de meest relevante posten voor onderzoek in de diverse departementale begrotingen (vergaderjaar 1989-1990) opgespoord. Vervolgens zijn bij vrijwel elk departement(sonderdeel) in een persoonlijk gesprek contactpersonen, veelal de onderzoekcoördinatoren, benaderd aan de hand van het enquêteformulier en waar nodig een op het betreffende departement toegespitste beknopte vragenlijst.

Er is weer geïnventariseerd bij dezelfde elf departementen als bij de peiling over 1985. De ministeries van Buitenlandse Zaken en Financiën zijn buiten beschouwing gebleven. Uiteindelijk is bij alle ministeries ruimtelijk relevant onderzoek aangetroffen. Soms gaat het echter om een relatief gering budget of een enkel project. In tabel 1 is onderscheid gemaakt tussen het deel dat is terug te voeren op dezelfde onderdelen die in 1985 zijn meegenomen (kolom 1990) en het deel dat ten opzichte van 1985 nieuw is getraceerd (kolom 1990+).

Tabel 1 Externe departementale ruimtelijk relevante onderzoeksuitgaven in 1985 en 1990 (in mln gulden)

	1985	1990	1990+ *	1990 totaal
VROM	12,1	14,0	2,2	16,2
Verkeer en Waterstaat	2,4	2,4	-	2,4
Landbouw, Natuurbeheer en Visserij	6,6	6,8	-	6,8
Defensie	0,1	0,1	-	0,1
Onderwijs en Wetenschappen	2,1	2,7	1,9	4,6
O&W 1ste geldstroom richting universiteiten **	14,6	16,9	-	16,9
Economische Zaken	3,8	4,0	2,0	6,0
WVC	-	-	0,1	0,1
Sociale Zaken en Werkgelegenheid	-	-	0,0	0,0
Justitie	-	-	0,1	0,1
Binnenlandse Zaken	-	-	0,4	0,4
Algemene Zaken	-	-	0,1	0,1
totaal extern departementaal onderzoek	41,7	46,9	6,8	53,7
idem exclusief O&W 1ste geldstroom universiteiten	27,1	30,0	6,8	36,8

* 1990+: ten opzichte van 1985 nieuwe relevante ministeries en onderdelen

** via Wetenschappelijke Verslagen, zie hoofdstuk 6

Tabel 1 toont dat in 1990 vanuit het rijk in totaal 53,7 miljoen aan ruimtelijk relevant onderzoek is uitgezet. Ten opzichte van 1985 is dat een toename van 12 miljoen, ofwel meer dan 28%. Het verschil is voornamelijk toe te schrijven aan de wat hogere budgetten bij DGVH en het eerste geldstroom onderzoek van het ministerie van O&W richting universiteiten en daarnaast vooral aan een aantal nieuwe posten ter grootte van 6,8 miljoen bij ministeries en onderdelen waar in 1985 geen relevant onderzoek is aangetroffen, of die toen niet bij de peiling zijn meegenomen (DGM, doelfinanciering naar TNO, EZ-onderdeel). Naast projecten vanuit de genoemde drie nieuwe bronnen en studies vanuit de 'traditionele' departementen en onderdelen is relatief weinig onderzoek elders aangetroffen.

Laten we de posten 1990+ buiten beschouwing, dan blijkt de omvang van het 'traditionele' budget van het rijk voor ruimtelijk relevant onderzoek redelijk stabiel. Tegenover een bedrag van 27,1 miljoen in 1985 is in 1990 een vergelijkbaar bedrag van 30 miljoen gevonden. De structuur van dit deel van het onderzoeksveld op rijksniveau en de hoogte van de inzet van geldmiddelen aldaar is over beide peiljaren nauwelijks veranderd.

De verschillende ministeries worden hieronder kort behandeld.

Bij het ministerie van VROM is uiteraard geïnventariseerd bij de RPD en bij DGVH. Ging het bij de RPD in 1985 om een totaalbedrag van 5 miljoen en bij DGVH om 7,1 miljoen, in 1990 zijn bedragen gevonden van respectievelijk 4,6 en 9,4 miljoen. Beide departementsonderdelen geven elk jaar aandacht aan een groot aantal uiteenlopende onderwerpen.

Net zoals bij de peiling over 1985 is bij de RPD een bedrag van ongeveer 2 miljoen voor de programmafinanciering en het werk van het PRO niet meegenomen. Ook een aantal incidentele studies in het kader van de 'voorbeeldplannen' zijn niet meegenomen. In het bedrag van DGVH is naar schatting ongeveer 2,7 miljoen voor het periodieke, meerjarige programma inzake het woningbehoefte-onderzoek en de KWR opgenomen; in 1985 was dat ca. 2,3 miljoen.

Nieuw ten opzichte van de peiling uit 1985 is het onderzoek bij DGM waar een bedrag van 0,7 miljoen is achterhaald. Dit betreft uitsluitend studies over een aantal bestuurlijke en financiële aspecten (samenwerking, integratie beleidsvelden). Het DGM-onderzoek kon niet volledig via de enquête worden getraceerd, over studies in de sfeer van gebiedsgericht beleid, milieuzonering en zaken als verkeer, geluid e.d. zijn geen gegevens verkregen. Naar schatting is in 1990 echter aan projecten op het gebied van gebiedsgericht milieubeleid en integrale milieuzonering zeker ca. 1,5 miljoen uitgegeven (begroting departement).

Bij het ministerie van Verkeer en Waterstaat is bij het DG Vervoer een begroot bedrag van ca. 6 miljoen niet meegenomen omdat niet met zekerheid is te stellen dat er sprake is van ruimtelijk relevant onderzoek. Van dit ministerie is eveneens een bedrag van 8 miljoen niet meegenomen inzake het veelal technisch-georiënteerde onderzoek voor de verkeers- en vervoersplanning bij Rijskwaterstaat. In 1985 is eenzelfde procedure gevolgd, in beide gevallen ging het toen om een bedrag van 4 miljoen.

Het voor 1990 opgevoerde bedrag van 2,4 miljoen is met 2,3 miljoen vrijwel volledig afkomstig van het Pb-IVVS voor integrale studies op het terrein van infrastructuur, verkeer en vervoer en

ruimtelijke ordening (1985: 2 miljoen). Het resterende bedrag van ca. 0,1 miljoen is getraceerd bij de NV Nederlandse Spoorwegen (ongeveer gelijk aan 1985). In 1985 vulde 0,3 miljoen bij de toenmalige RIJP het totaalbedrag aan.

Het ruimtelijk relevante onderzoek van het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij is gelijk aan de peiling over 1985 apart in de tabellen opgevoerd. Dit onderzoek wordt uitgevoerd door een aantal grote landbouwkundige instituten verzameld binnen DLO. In 1985 ging het om 6,4 miljoen, in 1990 om 6,6 miljoen. Onderwerpen liggen onder meer in de sfeer van ecologische infrastructuur en de relatie ruimtelijke planvorming en landinrichting. Tevens is vanuit dit ministerie een geschat bedrag van ca. 0,2 miljoen opgenomen voor studies over openluchtcreatie (1985: 0,2 miljoen).

Het ministerie van Defensie heeft in 1990 voor milieu-onderzoek 0,1 miljoen uitbesteed, met de aantekening dat aan een aantal m.e.r.-activiteiten in dat jaar ongeveer 1,2 miljoen is besteed. Zoals eerder vermeld wordt typisch plangebonden onderzoek hier niet meegenomen.

Het bedrag bij het ministerie van Onderwijs en Wetenschappen betreft gelden richting een aantal (semi)overheidsinstanties. Namelijk 1,7 miljoen naar NWO/SRO (tweede geldstroom) - in 1985 was dit ca. 1,1 miljoen - en een bedrag van ongeveer 1 miljoen doel- en basisfinanciering naar INRO-TNO (planning, transport, economie en milieu), gelijk aan het bedrag van 1985. Voorts ging er zowel in 1985 als in 1990 rond 0,1 miljoen naar SISWO/Permanente Dialoog.

Daarnaast is in de sfeer van de doelfinanciering richting een aantal overige TNO-instituten 1,9 miljoen ruimtelijk relevant onderzoek als nieuwe post ten opzichte van 1985 getraceerd. Met name voor logistiek-onderzoek, milieu en economische onderwerpen.

Het universitaire onderzoek komt uitgebreid in hoofdstuk 6 aan de orde. Apart in de tabel vermeld staat het eerste geldstroom onderzoek, de derde geldstroom zit 'verscholen' in de posten van de diverse ministeries.

Vanuit het ministerie van Economische Zaken gaan er volgens de departementale begroting eveneens gelden richting (semi)overheden. Er gaat 1,9 miljoen aan subsidies voor economisch onderzoek (mkb, dpo) naar instellingen als het CIMK en EIM (1985: 1,7 miljoen). De rest van de EZ-stroom betreft toeristisch en recreatie-onderzoek met een begroot totaalbedrag van bijna 1,5 miljoen (1985: 0,7 miljoen richting NRIT en 0,3 miljoen naar particuliere bureaus). Naast evaluatiestudies gaat het om fundamenteel onderzoek inzake het verbeteren van het 'toeristisch product'. Voorts is een bedrag van ongeveer 0,6 miljoen getraceerd voor algemeen ruimtelijk-economisch onderzoek vanuit het DG voor Industrie en Regionaal Beleid en het DG Diensten, Midden- en Kleinbedrijf en Ordening (1985: 0,4 miljoen).

Nieuw ten opzichte van 1985 is een budget van ca. 2 miljoen voor de zogeheten 'collectieve ontwikkelingshulp'. Deze gelden worden voor het uitvoeren van studies en het geven van adviezen en informatie beschikbaar gesteld aan regionale ondernemersverenigingen, die het vervolgens doorsluizen naar in hoofdzaak commerciële bureaus.

In het bedrag van 1985 is begrepen 0,7 miljoen richting de toenmalige ETI's. Net zoals bij de peiling over 1985 is ook nu het externe energie-onderzoek van het ministerie van Economische Zaken niet meegenomen.

Vanuit het Directoraat-Generaal Welzijn van het ministerie van WVC is voor het peiljaar 1990 een bedrag van ca. 0,1 miljoen uitgezet voor studie inzake maatschappelijke verkenningen (stedelijk isolement). Voor 1985 is indertijd geen relevant onderzoek gevonden.

Bij het ministerie van Sociale Zaken is net als in 1985 in feite geen ruimtelijk relevant onderzoek getraceerd.

Het ministerie van Justitie (CDWO) besteedt weinig ruimtelijk relevant onderzoek uit, hoewel nogal wat studies naar criminaliteit en veiligheid toch ruimtelijke aspecten zal hebben. Voor 1990 is een bedrag van slechts 0,1 miljoen gevonden (probleemjongeren) (1985: geen projecten). Mogelijke studies vanuit de Directie Criminaliteitspreventie zijn niet geïnventariseerd.

Op de terreinen bestuur en instrumentarium (0,2 miljoen) en maatschappelijke verkenning (0,2 miljoen) is over 1990 bij het ministerie van Binnenlandse Zaken ruimtelijk relevant onderzoek getraceerd (1985: geen projecten). De meeste projecten worden vanuit het Directoraat-Generaal voor Openbaar Bestuur begeleid.

Bij het ministerie van Algemene Zaken is over 1990 0,1 miljoen getraceerd bij de WRR in de sfeer van stedelijk onderzoek. Voor 1985 is indertijd geen relevant onderzoek gevonden.

4.1.2 Provincies

Wat betreft de aard van de geïnventariseerde gelden bij de provincies het volgende. Naast structurele uitgaven die doorgaans in de jaarlijkse begrotingen worden opgenomen, is het mogelijk dat hier enige incidentele uitgaven zijn meegenomen. De gegevens betreffen voorts uitsluitend de feitelijke bestedingen achteraf, er is niet zoals in een aantal gevallen bij de ministeries ook te werk gegaan via bestudering van begrotingen. Wel betreft het bij dit externe provinciale onderzoek weer in hoofdzaak onderzoek in de sfeer van opdrachten en subsidies aan niet-overheden, naast enkele geldstromen tussen overheden onderling.

Ook de wijze van benadering is niet geheel identiek verlopen als bij de rijksoverheid. Er is uitsluitend gewerkt met een schriftelijke enquête. De enquêteformulieren zijn via tussenkomst van het Directeurenberaad Diensten Ruimte en Groen toegezonden aan per provincie de contactpersonen in de ruimtelijke ordening. Deze is gevraagd ze te verspreiden onder de betreffende 'afdelingen'. Slechts in voorkomende gevallen is direct telefonisch contact gezocht met een provincie, er zijn geen bezoeken afgelegd.

De provinciale onderzoekinfrastructuur is sedert 1985 nogal gewijzigd. Zowel de indertijd geïnventariseerde Provinciale Planologische Diensten als de Provinciale Waterstaten zijn opgeheven. Ook de Economisch Technologische Instituten/Diensten - in 1985 zijn de ETI-studies opgevat als extern onderzoek - zijn grotendeels opgeheven. Met het oog op een goede aansluiting op de gegevens van 1985 zijn daarom per provincie behalve de ruimtelijke ordening ook de 'afdelingen' c.q. 'werkvelden' verkeer en vervoer en economie geïnventariseerd. In verband met het toenemend belang van milieu-aspecten in de ruimtelijke ordening is deze 'afdeling' c.q. dit 'werkveld' eveneens in de inventarisatie meegenomen.

Van alle twaalf provincies is uiteindelijk over alle vier onderscheiden 'werkvelden' bruikbaar materiaal verkregen.

Door de gezamenlijke provincies is in 1990 in de sfeer van ruimtelijk beleid en ruimtelijke ordening in totaal 4,6 miljoen aan opdrachten en subsidie-onderzoek uitgegeven. Het gaat om 109 projecten, de gemiddelde projectomvang is ca. fl 40.000, waarbij de studies variëren van fl 1.000 tot fl 400.000. Tabel 2 geeft voor beide peiljaren het overzicht naar de verschillende provinciale instanties.

Tabel 2 Externe provinciale ruimtelijk relevante onderzoeksuitgaven in 1985 en 1990 (in mln gulden)

	1985	1990
PPD's	3,7	-
PWS	1,2	-
ETI's	4,2	-
afd. ruimtelijke ordening	-	2,1
afd. verkeer en vervoer	-	0,5
afd. economische aangelegenheden	-	0,7
afd. milieu	*	1,3
totaal extern provinciaal onderzoek	9,1	4,6

* in 1985 niet expliciet in de inventarisatie meegenomen

Ook de cijfers over 1985 zijn indertijd met een schriftelijke enquête, verspreid via bepaalde contactpersonen, verkregen. De gegevens hebben betrekking op nagenoeg alle toen bestaande PPD's en PWS'en. Flevoland is toen niet meegenomen omdat deze provincie nog in wording was. Het onderzoek dat door een groot aantal ETI's in opdracht van de provincies is uitgevoerd is toen via de provinciale begrotingen opgespoord en apart in de tabellen opgenomen. Het betreft in feite bepaalde subsidiegelden.

In vergelijking met 1985 zijn de externe provinciale onderzoeksinspanningen in 1990 bijna gehalveerd. Het wegvallen van een groot deel 'ETI-achtig' onderzoek is daarbij zeker een belangrijke factor.

4.1.3 Intergemeentelijke samenwerkingsorganen

Voor de aard van de geldmiddelen die bij de samenwerkingsorganen zijn geïnventariseerd wordt verwezen naar de opmerkingen in de vorige paragraaf bij het externe provinciale onderzoek.

Voor de identificatie van de samenwerkingsorganen is net zoals bij de peiling over 1985 gebruik gemaakt van de lijst uit de Staatsalmanak. Het gaat om de samenwerkingsorganen met een algemeen bestuurlijk karakter ingesteld op grond van de Wet Gemeenschappelijke Regelingen. De grotere organen als Rijnmond (OOR), Haaglanden, de agglomeratie Eindhoven en ROA zijn niet in de gegevens over 1985 opgenomen om reden dat ze of nog niet bestonden, of dat ze geen medewerking aan de inventarisatie hebben verleend. Het merendeel van de grote organen heeft ook in 1990 niet meegewerkt. Derhalve is ervoor gekozen om geen van de grote overlegorganen in de overzichten op te nemen om een goede vergelijking met de gegevens van 1985 mogelijk te maken. De over 1990 resterende responderende intergemeentelijke samenwerkingsorganen zijn min of meer gelijkmatig over Nederland verdeeld.

Van de 54 met de enquête aangeschreven samenwerkingsorganen (1985: 53) hebben er 39 gereageerd (1985: 47). Hiervan hebben 14 organen (1985: 16) laten weten dat er in 1990 door derden ruimtelijk relevant onderzoek is verricht. Er werden 29 projecten gemeld voor een totaalbedrag van 1,4 miljoen (1985: 1,9 miljoen). De gemiddelde omvang van de externe studies in 1990 is ca. fl 50.000, variërend van fl 5.000 tot fl 125.000.

4.2 Overzicht in cijfers

4.2.1 Totaaloverzicht

In totaal is een bedrag van 59,7 miljoen getraceerd dat in 1990 door de in de inventarisatie opgenomen bovenlokale overheidsinstanties is besteed aan extern uit te voeren onderzoek. Dit bedrag kan als een 'ondergrens' ofwel als een 'minimum-beeld' voor de bovenlokale externe onderzoeksinspanning in dat jaar worden beschouwd. De verdeling is als volgt:

Tabel 3 Totaaloverzicht externe ruimtelijk relevante onderzoeksuitgaven in 1985 en 1990 (in mln gulden en %)

	1985		1990		
ministeries	27,1	51	36,8	62	} (+ 28%)
ministeries 1ste geldstroom richting universiteiten	14,6	28	16,9	28	
provincies	9,1	17	4,6	8	(- 50%)
intergemeentelijke samenwerkingsorganen	1,9	4	1,4	2	(- 26%)
totaal extern onderzoek	52,7	100%	59,7	100%	(+ 13%)

In 1990 ligt het totaalbedrag van de gezamenlijke bovenlokale overheden aan extern onderzoek ca. 7 miljoen, ofwel 13% hoger dan in 1985. De provincies en samenwerkingsorganen nemen in dat jaar samen slechts 10% van de totale externe uitgaven voor hun rekening, tegenover meer dan 20% in 1985. De algemene decentralisatie-tendens bij de overheid lijkt niet bij het uitbesteden van onderzoek naar voren te komen.

Met name het ruimtelijk relevant onderzoek vanuit het rijk ligt in geld gemeten op een hoger niveau dan in 1985 (+ 28%). Dit is voor een groot deel terug te voeren op het meenemen van enkele nieuwe posten bij sommige ministeries (+ ca. 6,8 miljoen) en de iets hogere bedragen bij DGVH en het eerste geldstroom onderzoek vanuit het ministerie van O&W richting universiteiten (beide + ca. 2 miljoen). Bij 'traditionele' onderdelen als RPD en Pb-IVVS is over beide peiljaren weinig verschil in de hoogte van het budget (tabel 1).

Het onderzoek vanuit de provincies, vooral daar (- 50%), maar ook dat bij de intergemeentelijke samenwerkingsorganen (- 26%) vertoont duidelijk een afname. Naast algehele bezuinigingen en het steeds minder duidelijke onderscheid tussen onderzoek en beleid, heeft dit wat de provincies betreft mede te maken met het opheffen van de Economisch Technologische Instituten.

4.2.2 Thema's

In tabel 4 en figuur 1 is het door de verschillende ministeries, provincies en intergemeentelijke samenwerkingsorganen gefinancierde onderzoek uitgesplitst naar de inhoudelijke thema's.

Al met al toont het totale gezamenlijke uitgavenpatroon in beide peiljaren een grote mate van overeenkomst. Er lijkt weinig verandering in de besteding naar onderwerpen op te treden.

Over alle overheidsniveaus tezamen blijven de grootste inspanningen geleverd worden op de drie thema's stedelijke ontwikkeling, wonen en volkshuisvesting en bedrijvigheid en regionale economie. Wel zien we een zekere groei in de aandacht voor milieu-onderwerpen en blijken ook de financiële inspanningen voor studies omtrent de informatievoorziening een lichte stijging te vertonen, overigens naast een daling bij methodologie en evaluatie. Alle overige onderwerpen komen in beide peiljaren naar verhouding veel minder aan bod.

Bij de ministeries en de provincies wordt net zoals in 1985 ook in 1990 op vrijwel alle thema's onderzoek uitbesteed, de samenwerkingsorganen concentreren zich op maar enkele onderwerpen. Per overheidsniveau volgen enige hoofdpunten.

Ministeries

In 1990 zijn met bedragen van ca. 5 tot 11 miljoen stedelijke ontwikkeling, bedrijvigheid en regionale economie en wonen en volkshuisvesting belangrijk. Projecten op deze thema's worden voornamelijk uitgevoerd door universiteiten en particuliere bureaus, studies over bedrijvigheid en regionale economie ook door onderzoeksinstituten (tabel 7). Daarnaast kan in de groeisector milieu - in 1990 met bijna 5 miljoen vertegenwoordigd, een groot deel gaat richting universiteiten en on-

derzoekinstellingen - een duidelijke concentratie worden onderscheiden. Op de stijging bij milieu na komt één en ander redelijk overeen met de bestedingen in 1985. Bij het thema bedrijvigheid en regionale economie wordt het beeld in beide jaren wat overtrokken door het meenemen van een aantal grote EZ-stromen.

Opvallend in 1990 bij het externe departementale onderzoek is de 2,9 miljoen voor informatievoorziening (o.a. GIS). Voorts wordt er aan geldmiddelen aan derden 3,2 miljoen aan zowel studies omtrent infrastructuur, verkeer en vervoer als bestuur en instrumentarium uitgegeven en 2,8 miljoen aan demografische onderwerpen. Net zoals in 1985 komt er in 1990 een relatief hoog bedrag voor bij recreatie en toerisme en krijgen weer vooral de thema's verzorging en voorzieningen en landelijke gebieden weinig aandacht.

Wat betreft het landelijk gebied moet worden opgemerkt dat de ca. 6,5 miljoen richting een aantal grotere landbouwkundige instituten en afkomstig van het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij in beide jaren apart is opgenomen. Daarbij gaat het om natuurbeheer, landinrichting, milieu enz.

Provincies

Bij de provincies heeft het onderzoeksthema milieu in 1990 met ongeveer 28% met afstand het grootste aandeel in het totaal. Tabel 7 toont dat vrijwel al dit milieu-onderzoek wordt uitgevoerd door particuliere bureaus. Ook het thema bedrijvigheid en regionale economie is voor de provincies van belang. Dit soort onderzoek wordt vooral uitgevoerd door studie-afdelingen binnen de overheid en door onderzoekinstellingen. Infrastructuur, verkeer en vervoer ontvangt in 1990 ruim 11% van de totale externe onderzoeksinspanningen en wordt vooral uitgevoerd door particuliere bureaus.

Bij de vergelijking over 1985 en 1990 valt de (goedgeels met het wegvallen van het onderzoek van de ETI's samenhangende) sterke achteruitgang van het aandeel bedrijvigheid en regionale economie op. Ook is er een absolute teruggang bij infrastructuur, verkeer en vervoer en - toch opvallend voor dit overheidsniveau - een wat verminderde aandacht voor wonen en volkshuisvesting. Het waren deze drie thema's die in 1985 bijna driekwart van het door de provincies uitgezette onderzoek uitmaakten, in 1990 is dit ca. 30%. Het blijven weliswaar voorname onderwerpen, maar daar staat tegenover een duidelijke stijging voor onderzoek op het thema milieu en een hoger budget voor projecten over landelijke gebieden en recreatie en toerisme.

Intergemeentelijke samenwerkingsorganen

Het onderzoek dat de intergemeentelijke samenwerkingsorganen uitbesteden is in 1990 met name geconcentreerd op de thema's bedrijvigheid en regionale economie en milieu. Deze worden op afstand gevolgd door onder meer recreatie en toerisme.

Een verklaring voor het - ten opzichte van 1985 blijvend - relatief grote aandeel van het thema bedrijvigheid en regionale economie in het externe onderzoek van de samenwerkingsorganen kan gezocht worden in een grote(re) aandacht voor lokale economische ontwikkelingen. Ook kan mee-

spelen dat lokale overheden in verband met hun weinig marktgerichte traditie zelf weinig kennis in huis hebben voor economisch onderzoek. De - ten opzichte van 1985 eveneens blijvende - aandacht voor milieu (en landelijk gebied) lijkt logisch gelet op de algemeen toegenomen aandacht voor dit veld. Opmerkelijk is het geringere aandeel in 1990 van wonen en volkshuisvesting. Hoewel in grote lijnen hetzelfde patroon zichtbaar is worden in vergelijking met 1985 de externe uitgaven van de samenwerkingsorganen in 1990 iets gelijkmatiger over de verschillende thema's verdeeld. De laatste jaren is - in het spoor van de 'regio-gedachte' - in toenemende mate sprake van specifiek regionaal gerichte studies. De diversiteit van de regionale problematiek is terug te vinden in een toenemende spreiding over de themavelden. Maar, over het geheel genomen blijven de externe inspanningen op dit niveau toch gericht op maar enkele thema's.

Tabel 4 Externe ruimtelijk relevante onderzoeksuitgaven van ministeries, provincies en intergemeentelijke samenwerkingsorganen naar thema in 1985 en 1990 (in mln gulden en %)

bestemming naar thema	1985				1990			
	ministeries ¹⁾	provin- ⁷⁾ cies	interg. ⁹⁾ samenw. organen	totaal	ministeries ¹⁾	provin- ⁷⁾ cies	interg. ⁹⁾ samenw. organen	totaal
1 stedelijke ontwikkeling	9,3 22	0,5 6	- -	9,8 18	10,3 19	0,2 4	0,1 7	10,6 18
2 wonen/volkshuisvesting	5,9 14 ²⁾	1,1 12	0,3 16	7,3 14	5,4 10 ²⁾	0,3 7	0,1 7	5,8 10
3 bedrijvigheid/reg. economie	6,7 16 ³⁾	4,6 52 ⁴⁾	-0,6 32	11,9 22	8,9 17 ³⁾	0,7 15 ⁴⁾	0,3 22	9,9 17
4 verzorging/voorzieningen	0,4 1	0,3 3	- -	0,7 1	0,3 1	0,1 2	- -	0,4 1
5 recreatie en toerisme	1,1 3 ⁴⁾	0,3 3	0,2 10	1,6 3	2,1 4 ⁴⁾	0,4 9	0,2 14	2,7 4
6 landelijke gebieden	0,7 2	0,2 2	- -	0,9 2	0,8 2	0,4 9	0,1 7	1,3 2
7 milieu	1,2 3 ⁵⁾	0,5 6	0,7 37	2,4 5	4,7 9 ⁵⁾	1,3 28	0,3 22	6,3 11
8 infrastructuur en verkeer	3,5 8 ⁶⁾	1,0 10	0,1 5	4,6 9	3,2 6 ⁶⁾	0,5 11	0,1 7	3,8 6
9 bevolking	1,2 3	0,3 3	- -	1,5 3	2,8 5	0,3 7	0,1 7	3,2 5
10 maatsch. verkenningen	1,3 3	0,1 1	- -	1,4 3	0,7 1	0,1 2	- -	0,8 1
11 bestuur/instrumentarium	1,6 4	0,1 1	- -	1,7 3	3,2 6	0,2 4	0,1 7	3,5 6
12 methodologie/evaluatie	2,0 5	- -	- -	2,0 4	0,7 1	- -	- -	0,7 1
13 informatievoorziening	0,4 1	0,1 1	- -	0,5 1	2,9 5	0,1 2	- -	3,0 5
- overig/niet in te delen	- -	- -	- -	- -	1,1 2	- -	- -	1,1 2
- landbouwkundig onderzoek	6,4 15 ¹⁰⁾	- -	- -	6,4 12	6,6 12 ¹⁰⁾	- -	- -	6,6 11
totaal extern onderzoek	41,7 100%	9,1 100%	1,9 100%	52,7 100%	53,7 100%	4,6 100%	1,4 100%	59,7 100%

1) 6 departementen en 14 onderdelen (incl. 14,6 miljoen eerste, 1,1 miljoen tweede geldstroom)
 2) incl. 2,3 milj. bij DGVH voor woningbehoefteonderzoek en de KWR (naar onderzoeksinstituten en CBS)
 3) incl. 0,7 miljoen van EZ naar ETT's en 1,7 miljoen van EZ naar CIMK, EIM, e.d.

4) incl. 1 miljoen van EZ
 5) excl. milieu VROM (DGM) en energie-onderzoek EZ
 6) excl. 8 miljoen van Verkeer en Waterstaat voor het technisch getinte verkeers- en vervoersonderzoek

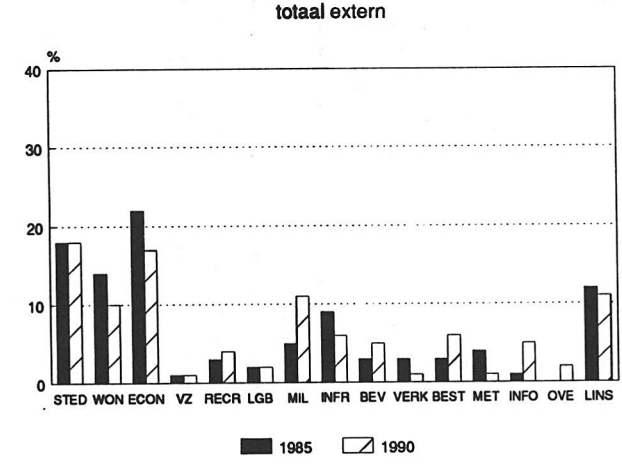
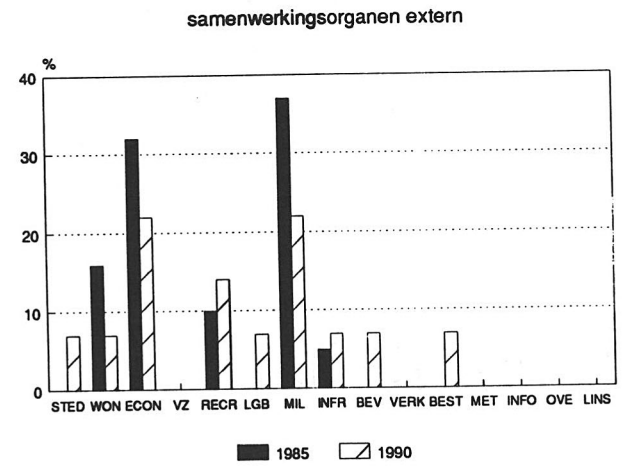
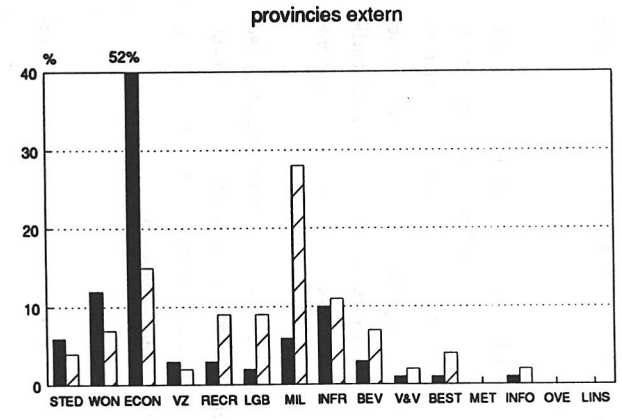
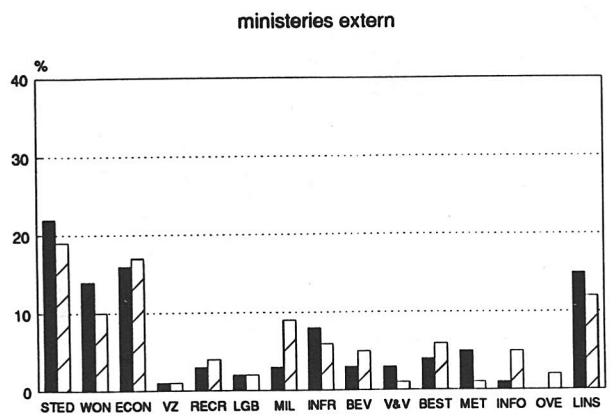
7) PPD's en PWS per provincie (excl. PWS Noord- en Zuid-Holland en Zeeland); excl. Flevoland
 8) incl. 4,2 miljoen voor de ETT's
 9) gegevens van 16 samenwerkingsorganen
 10) van het ministerie van LNV naar DLO-instituten

1) 11 departementen en 21 onderdelen (incl. 16,9 miljoen eerste, 1,7 miljoen tweede geldstroom)
 2) idem, incl. ca. 2,7 miljoen
 3) in 1990 is ETI-onderzoek weggefallen; incl. 1,9 miljoen van EZ naar CIMK, EIM e.d.; incl. 2,0 mln 'collectieve ontwikkelingshulp' via EZ

4) idem, inclusief 1,5 miljoen
 5) incl. 2,2 mln milieu van VROM (DGM); excl. energie-onderzoek van EZ
 6) idem, excl. 14 miljoen

7) 'afdelingen' ruimtelijke ordening, verkeer/vervoer, economische zaken en milieu van alle provincies
 8) in 1990 is onderzoek van ETT's weggefallen
 9) gegevens van 14 samenwerkingsorganen
 10) idem

Figuur 1 Externe ruimtelijk relevante onderzoeksuitgaven van ministeries, provincies en intergemeentelijke samenwerkingsorganen naar thema in 1985 en 1990 (in %)

■ 1985 ▨ 1990

■ 1985 ▨ 1990

4.2.3 Uitvoerders

Tabel 5 geeft per overheidsniveau de verdeling van de externe onderzoeksuitgaven over de categorieën uitvoerders, terwijl vervolgens in figuur 2 het procentuele aandeel per uitvoerder wordt gevisualiseerd.

In de totaalcijfers is een duidelijke verschuiving te zien tussen de particuliere bureaus en de onderzoeksinstellingen. In 1990 gaat naar verhouding het merendeel van de overheidsgelden naar de bureaus (ca. 16 miljoen, 26%), gevolgd door de onderzoeksinstellingen (ruim 9 miljoen naar met name de grotere instituten, 15%). In 1985 lag dit net andersom. Dit geldt overigens vooral voor het rijks- en het provinciale niveau, bij de intergemeentelijke samenwerkingsorganen - waar de particuliere bureaus altijd al een groot aandeel kennen - is een dergelijke verschuiving niet zo geproforceerd aanwezig.

De aandelen van de verschillende overige uitvoerders liggen over beide jaren nagenoeg gelijk. Net als in 1985 blijkt ook in 1990 een niet onaanzienlijk deel van de totale externe markt bij de universiteiten terecht te komen (ca. 35%). Het bedrijfsleven en de niet-commerciële doelorganisaties krijgen in beide jaren relatief weinig middelen voor onderzoek van de overheid.

Tabel 5 Externe ruimtelijk relevante onderzoeksuitgaven van ministeries, provincies en intergemeentelijke samenwerkingsorganen naar uitvoerder in 1985 en 1990 (in mln gulden en %)

bestemming naar uitvoerder	1985				1990			
	ministeries	provincies	interg. samenv. organen	totaal	ministeries	provincies	interg. samenv. organen	totaal
a universiteit 2de/3de stroom	2,8 7 ¹⁾	0,5 5	0,1 5	3,4 6	3,7 7 ¹⁾	0,3 7	0,1 7	4,1 7
b particuliere bureaus	4,4 11	2,8 31	1,1 58	8,3 16	12,2 23	2,7 59	0,9 65	15,8 26
c (grote) onderzoeksinstellingen	9,3 22 ¹⁾	5,2 58 ¹⁾	0,2 11	14,7 28	8,2 15 ¹⁾	0,8 17 ¹⁾	0,1 7	9,1 15
d bedrijven	0,1 -	0,1 1	0,1 5	0,3 1	0,5 1	0,1 2	- -	0,6 1
e niet-comm. doelorganisaties	0,4 1	0,2 2	0,1 5	0,7 1	0,3 1	0,2 4	0,1 7	0,6 1
f studie-afdelingen overheid	1,3 3 ²⁾	0,3 3	0,3 16 ⁴⁾	1,9 3	0,5 1 ²⁾	0,5 11	0,2 14 ⁴⁾	1,2 3
g overig/niet in te delen	2,4 6 ³⁾	- -	- -	2,4 5	4,8 9 ³⁾	- -	- -	4,8 8
- landbouwkundige instituten	6,4 15 ⁴⁾	- -	- -	6,4 12	6,6 12 ⁴⁾	- -	- -	6,6 11
- universiteit 1ste geldstroom	14,6 35	- -	- -	14,6 28	16,9 31	- -	- -	16,9 28
totaal extern onderzoek	41,7 100%	9,1 100%	1,9 100%	52,7 100%	53,7 100%	4,6 100%	1,4 100%	59,7 100%

1) incl. 0,7 mln naar ETI's, incl. 1 mln WBO en KWR, incl. ca. 1 mln naar TNO

2) woningbehoefte-onderzoek en KWR bij het CBS

3) afkomstig van Verkeer en Waterstaat

4) van ministerie van LNV naar instituten voor landbouwkundig onderzoek

5) incl. 4,2 miljoen naar de ETI's

6) vnl. naar gemeentelijke studie-afdelingen

7) incl. ca. 1,1 mln naar NWO/SRO

1) in 1990 is ETI-onderzoek weggefallen; incl. 1,3 mln WBO en KWR, incl. ca. 2,9 mln naar TNO

2) idem

3) 2,3 mln afkomstig van V&W; 1,5 mln milieu

van VROM (DGM); rest vnl. van RPD

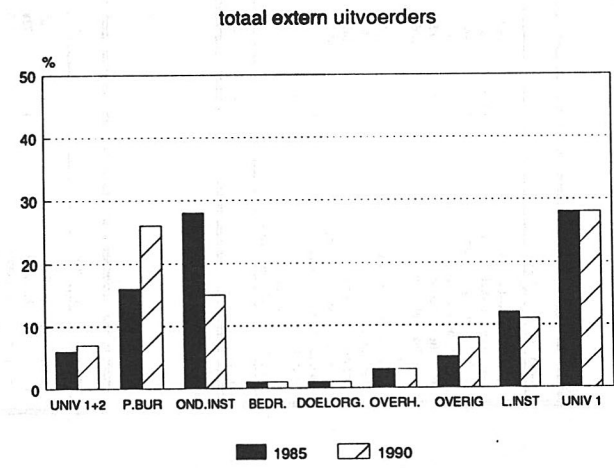
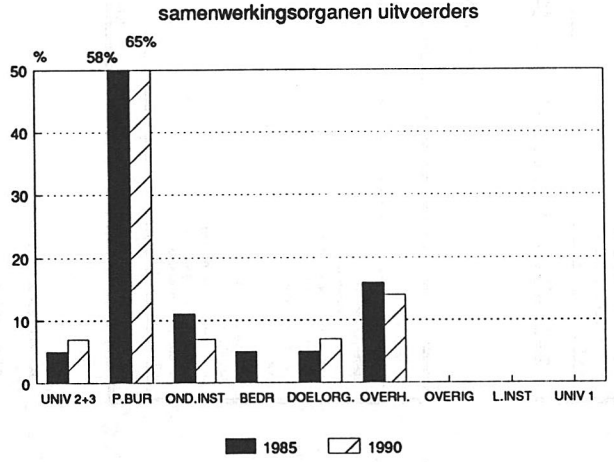
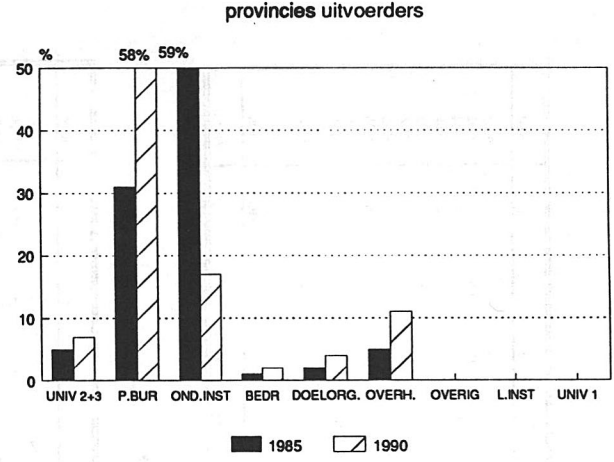
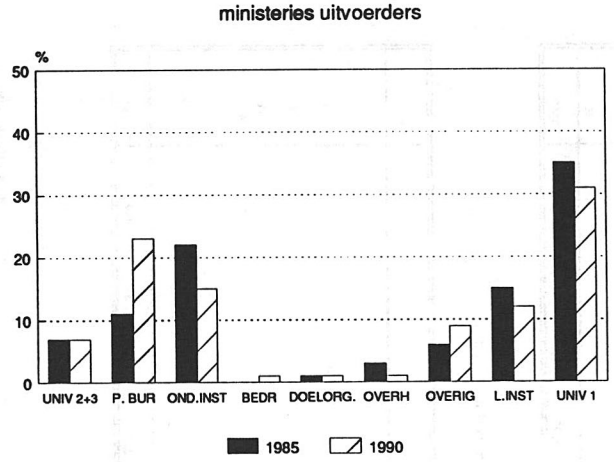
4) idem

5) in 1990 is onderzoek van ETI's weggefallen

6) idem

7) idem, ca. 1,7 miljoen

Figuur 2 Externe ruimtelijk relevante onderzoeksuitgaven van ministeries, provincies en intergemeentelijke samenwerkingsorganen naar uitvoerders in 1985 en 1990 (in %)

Tabel 6 Externe ruimtelijk relevante onderzoeksuitgaven van ministeries, provincies en intergemeentelijke samenwerkingsorganen naar thema en uitvoerder in 1985 (in duizenden gulden)

Ministeries

bestemming naar thema	a	b	c	d	e	f	g	totaal
stedelijke ontwikkeling	5990	2003	1270	-	-	-	-	9263
wonen en volkshuisvesting	1800	683	1655	-	413	1300	-	5851
bedrijvigheid/reg. economie	3237	46	3025	40	-	-	376	6724
verzorging/voorzieningen	300	-	80	-	-	-	-	380
recreatie en toerisme	140	385	670	-	-	-	-	1195
landelijke gebieden	327	236	126	-	-	-	-	689
milieu	838	-	387	-	-	-	-	1225
infrastructuur en verkeer	1003	123	319	-	-	-	2060	3505
bevolking	503	144	571	-	-	-	-	1218
maatschappel. verkenningen	700	267	289	-	-	-	-	1256
bestuur en instrumentarium	647	491	435	-	-	-	-	1573
methodologie en evaluatie	1789	-	225	-	-	-	-	2014
informatievoorziening	100	-	273	-	-	-	-	373
- overig/niet in te delen	-	-	-	-	-	-	-	-
- landbouwkundig onderzoek	-	-	-	-	-	-	6400	6400
totaal extern 1985	17374	4378	9325	40	413	1300	8836	41666

Provincies

bestemming naar thema	a	b	c	d	e	f	totaal
stedelijke ontwikkeling	120	40	456	-	-	-	616
wonen en volkshuisvesting	107	728	50	-	-	165	1050
bedrijvigheid/reg. economie	30	139	4304	-	153	-	4626
verzorging/voorzieningen	-	199	30	-	-	-	229
recreatie en toerisme	145	122	10	-	-	-	277
landelijke gebieden	-	62	18	-	-	110	190
milieu	90	207	240	-	-	5	542
infrastructuur en verkeer	5	1067	29	100	-	30	1231
bevolking	57	80	85	26	-	-	248
maatschappel. verkenningen	50	60	-	-	-	-	110
bestuur en instrumentarium	-	99	-	-	-	-	99
methodologie en evaluatie	-	-	-	-	-	-	-
informatievoorziening	-	45	-	-	-	4	49
totaal extern 1985	604	2848	5222	126	153	314	9267

Intergemeentelijke samenwerkingsorganen

bestemming naar thema	a	b	c	d	e	f	totaal
stedelijke ontwikkeling	-	-	-	-	-	-	-
wonen en volkshuisvesting	3	209	-	-	30	60	302
bedrijvigheid/reg. economie	75	143	215	30	-	173	636
verzorging/voorzieningen	-	-	-	-	-	-	-
recreatie en toerisme	-	110	-	-	15	15	140
landelijke gebieden	-	-	-	-	-	-	-
milieu	60	568	-	-	-	25	653
infrastructuur en verkeer	-	34	-	-	-	15	49
bevolking	-	2	-	-	-	-	2
maatschappel. verkenningen	-	-	-	-	-	-	-
bestuur en instrumentarium	-	-	-	-	-	-	-
methodologie en evaluatie	-	-	-	-	-	-	-
informatievoorziening	-	-	-	-	-	-	-
totaal extern 1985	138	1066	215	30	45	288	1782

bestemming naar uitvoerder:

a = universiteiten

d = onderzoeksdelen binnen commerciële bedrijven

g = overig/niet in te delen (incl. landbouw. instituten)

b = particuliere bureaus

e = niet-commerciële doelorganisaties

c = (grote) onderzoeksinstituten

f = studie-afdelingen binnen de overheid

Tabel 7 Externe ruimtelijk relevante onderzoeksuitgaven van ministeries, provincies en intergemeentelijke samenwerkingsorganen naar thema en uitvoerder in 1990 (in duizenden guldens)

Ministeries

bestemming naar thema	a	b	c	d	e	f	g	totaal
stedelijke ontwikkeling	6704	2827	226	250	103	58	143	10311
wonen en volkshuisvesting	2306	2397	597	-	61	36	22	5419
bedrijvigheid/reg. economie	3550	2803	2550	-	28	-	-	8931
verzorging/voorzieningen	200	-	51	-	-	-	-	251
recreatie en toerisme	600	800	700	-	-	-	-	2100
landelijke gebieden	500	224	100	-	-	-	-	824
milieu	1133	591	1146	-	-	310	1500	4680
infrastructuur en verkeer	100	213	638	-	-	-	2300	3251
bevolking	1932	241	520	-	65	-	-	2758
maatschapp. verkenningen	507	65	180	-	-	-	-	752
bestuur en instrumentarium	2300	341	260	-	-	100	250	3251
methodologie en evaluatie	253	299	100	-	-	-	70	722
informatievoorziening	334	1050	843	306	11	-	386	2930
- overig/niet in te delen	188	397	335	-	13	-	135	1068
- landbouwkundig onderzoek	-	-	-	-	-	-	6600	6600
totaal extern 1990	20607	12248	8246	556	281	504	11406	53848

Provincies

bestemming naar thema	a	b	c	d	e	f	totaal
stedelijke ontwikkeling	-	118	46	-	-	-	164
wonen en volkshuisvesting	5	62	168	38	-	36	309
bedrijvigheid/reg. economie	-	152	245	-	3	260	660
verzorging/voorzieningen	-	72	71	1	-	-	144
recreatie en toerisme	20	253	51	-	40	-	364
landelijke gebieden	-	410	-	-	-	20	430
milieu	82	1073	112	-	-	103	1370
infrastructuur en verkeer	43	403	-	-	46	67	559
bevolking	102	11	151	-	-	-	264
maatschapp. verkenningen	10	-	-	-	91	-	101
bestuur en instrumentarium	-	167	-	-	7	-	174
methodologie en evaluatie	-	-	-	-	-	-	-
informatievoorziening	10	21	-	-	-	10	41
totaal extern 1990	272	2742	844	39	187	496	4580

Intergemeentelijke samenwerkingsorganen

bestemming naar thema	a	b	c	d	e	f	totaal
stedelijke ontwikkeling	-	68	-	-	-	-	68
wonen en volkshuisvesting	-	25	-	-	-	100	125
bedrijvigheid/reg. economie	70	90	76	-	25	50	311
verzorging/voorzieningen	-	-	-	-	-	-	-
recreatie en toerisme	5	169	-	-	-	-	174
landelijke gebieden	-	130	-	-	-	-	130
milieu	-	196	-	-	77	-	273
infrastructuur en verkeer	-	132	-	-	-	-	141
bevolking	-	-	-	-	-	30	30
maatschapp. verkenningen	-	-	-	-	-	-	-
bestuur en instrumentarium	-	93	-	-	-	-	93
methodologie en evaluatie	-	-	-	-	-	-	-
informatievoorziening	-	-	-	-	-	-	-
totaal extern 1990	75	903	76	-	102	189	1345

bestemming naar uitvoerder:

a = universiteiten

d = onderzoeksdelen binnen commerciële bedrijven
g = overig/niet in te delen (incl. landbouw. instituten)

b = particuliere bureaus

e = niet-commerciële doelorganisaties

c = (grote) onderzoeksinstellingen

f = studie-afdelingen binnen de overheid

Ministeries

Vooral gelet op het eerste geldstroom onderzoek vanuit het ministerie van O&W blijken zowel in 1985 als in 1990 naast de particuliere bureaus en de onderzoeksinstituten de universiteiten aan bod te komen. Naast ongeveer 1,7 miljoen tweede geldstroom onderzoek van het ministerie van O&W via NWO/SRO is een bedrag van ca. 2,0 miljoen derde geldstroom (opdrachtonderzoek) getraceerd (1985 resp. 1,1 en 1,7 miljoen). Bij de particuliere bureaus en de onderzoeksinstituten zien we ook hier de al geconstateerde verschuiving in het voordeel van de bureaus.

In het bedrag bij de onderzoeksinstituten is onderzoek naar woningbehoefte en KWR van DGVH en het onderzoek van verschillende ministeries richting TNO opgenomen.

Voor het aandeel aan extern ruimtelijk relevant onderzoek van het ministerie van Verkeer en Waterstaat zijn net zoals bij de eerdere inventarisatie geen uitvoerders achterhaald. Voor 1990 geldt dit eveneens voor het bedrag van ca. 1,5 miljoen milieu-onderzoek vanuit DGM.

Tenslotte gaat er in beide peiljaren een belangrijk bedrag van het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij naar instituten voor landbouwkundig onderzoek.

Provincies

De externe onderzoeken van de provincies zijn in 1990 met name door de particuliere bureaus verricht. Naast de traditionele aandacht voor woningmarkt en infrastructuur, verkeer en vervoer is de 'groene kleur' van deze opdrachten opvallend: de thema's milieu, landelijke gebieden en ook recreatie en toerisme (tabel 7). Van de overige opdrachtnemers hebben in feite alleen de onderzoeksinstituten en de studie-afdelingen binnen de overheid een consistent marktaandeel. De eerste voeren vooral opdrachten uit in de sfeer van bedrijvigheid en regionale economie, gevolgd door wonen en volkshuisvesting en bevolking, terwijl bij de studie-afdelingen het economisch accent van de opdrachten opvalt.

Ook in 1985 waren de particuliere bureaus - zij het relatief veel minder dan in 1990 - een belangrijke partner in het onderzoek van de provincies. De teruggang bij onderzoeksinstituten is in grote mate terug te voeren op het wegvallen van het onderzoek bij de vroegere ETI's.

Intergemeentelijke samenwerkingsorganen

De verdeling van het externe onderzoek van de samenwerkingsorganen over de opdrachtnemers is in beide jaren zeer ongelijk. Op een lichte verschuiving van onderzoeksinstituten naar particuliere bureaus na, zijn er weinig opmerkelijke verschillen te constateren. Het overgrote merendeel van de projecten blijft uitgevoerd worden door particuliere bureaus. Van de overige opdrachtnemers heeft alleen de categorie studie-afdelingen binnen de overheid een aandeel van meer dan 10%. De intergemeentelijke samenwerkingsorganen blijven met name een beroep doen op de onderzoekscapaciteit van gemeenten.

HOOFDSTUK 5 INTERN ONDERZOEK VAN MINISTERIES, PROVINCIES EN INTERGEMEENTELIJKE SAMENWERKINGSORGANEN

Naast het onderzoek dat door anderen in opdracht of via subsidies is verricht, heeft de inventarisatie een beeld opgeleverd van de kosten van het door de verschillende bovenlokale overheden in 1990 zelf, met eigen middelen en met eigen personeel uitgevoerde ruimtelijk relevante onderzoek.

Bij het achterhalen van het interne onderzoek op rijksniveau is net zoals bij de peiling indertijd over 1985 uitsluitend gebruik gemaakt van CBS-gegevens uit de jaarlijkse inventarisatie van het totale speur- en ontwikkelingswerk in Nederland.

De gegevens van de eigen onderzoeksinspanningen bij de provincies en de intergemeentelijke samenwerkingsorganen zijn verkregen via dezelfde schriftelijke enquête als bij het externe onderzoek. De respondenten is echter gevraagd per onderzoeksproject in plaats van bedragen het aantal mensjaren aan te geven. Om hier toch een vergelijkbare presentatie te geven zijn de opgegeven aantallen mensjaren omgerekend naar budgetten. Identiek aan de inventarisatie over 1985 is voor één mensjaar (wetenschappelijk) personeel het equivalent van fl 120.000 aangehouden, aldus rekening houdend met een zekere overhead inzake exploitatiekosten, huisvesting e.d.

5.1 Gegevens per overheidsniveau

5.1.1 Ministeries

Jaarlijks voert het CBS een onderzoek uit naar de financieringsstromen van het totale speur- en ontwikkelingswerk in Nederland. Met een schriftelijke enquête bij een groot aantal onderzoeksinstellingen wordt de feitelijke financiële omvang van het onderzoek nagegaan. Semi-overheidsinstellingen vallen buiten de door het CBS gehanteerde categorie 'overheid'. Een instelling als het RIVM valt bij de CBS-indeling onder de categorie overheid, de instituten voor landbouwkundig onderzoek onder semi-overheid. Deze benadering sluit aan bij de door ons zelf aangehouden benadering.

Als uitgangspunt voor de afbakening van 'onderzoek' gebruikt het CBS de omschrijving van 'speur- en ontwikkelingswerk' van het OESO (zg. Frascati-manual).

Het onderzoeksveld is door het CBS in een aantal terreinen verdeeld, bijvoorbeeld infrastructuur en ruimtelijke ordening, gezondheid, milieu en energie. Het terrein 'infrastructurele ontwikkelingen en ruimtelijke ordening' is op zijn beurt verdeeld in onderzoek van algemene aard, ruimtelijke ordening (incl. natuurbeheer), verkeer en vervoer en overig.

De respondent op de enquête bepaalt primair zelf of zijn project onder de terminologie van speur- en ontwikkelingswerk valt en binnen welk terrein van onderzoek het past.

Het CBS neemt bij zijn peilingen de 'uitgaven voor met eigen personeel verricht speur- en ontwikkelingswerk' in beschouwing, dat wil zeggen de totaalpost van salariskosten, materiële uitgaven en investeringen. Een dergelijke totaalpost is redelijk vergelijkbaar met de door ons aangehouden post 'bruto salaris plus overhead' bij de omrekening van mensjaren naar bedragen bij de provincies en intergemeentelijke samenwerkingsorganen.

Voor de onderhavige inventarisatie heeft het CBS een overzicht gemaakt naar het deelterrein 'ruimtelijke ordening (incl. natuurbeheer)' en naar het rijksniveau op grond van voor het peiljaar 1990 verzamelde gegevens.

Het CBS geeft voor het interne departementale ruimtelijk relevante onderzoek een post van 29,2 miljoen. Bij een mensjaar van fl 120.000 is dat 243 mensjaren. Het bleek niet mogelijk dit bedrag naar rijksinstellingen of thema's van onderzoek uit te splitsen.

Vergeleken met het CBS-getal van 27,4 miljoen over het peiljaar 1985 blijkt nauwelijks enig verschil met 1990.

5.1.2 Provincies

Wat betreft de aard van de geïnventariseerde geldmiddelen is het van belang op te merken dat het typisch plangebonden onderzoek zoveel mogelijk niet is meegenomen (bijvoorbeeld het streekplanonderzoek, tellingen voor verkeersplannen, milieu-metingen).

De benadering is dezelfde geweest als bij het achterhalen van het externe provinciale onderzoek. Met de enquête zijn weer gegevens verkregen van de 'afdelingen' ruimtelijke ordening, verkeer en vervoer, economische aangelegenheden en milieu. Van alle provincies is op alle vier 'velden' bruikbaar materiaal verkregen. Tabel 8 geeft het overzicht.

Tabel 8 Interne provinciale ruimtelijk relevante onderzoeksuitgaven in 1985 en 1990 (in mln gld, mensjaar = 120kf)

	1985	1990
PPD's	8,0	-
PWS	3,2	-
afd. ruimtelijke ordening	-	4,1
afd. verkeer en vervoer	-	0,9
afd. economische aangelegenheden	*	1,2
afd. milieu	**	1,9
totaal intern provinciaal onderzoek	11,2	8,1

* in 1985 is een bedrag van ca. 4,2 miljoen ETI-gelden als extern onderzoek meegenomen (daarnaast nog 0,7 miljoen van EZ naar de ETI's)

** in 1985 niet expliciet in de inventarisatie meegenomen

Over de gezamenlijke provincies zijn voor 1990 in totaal 101 interne onderzoeken als ruimtelijk relevant aangemerkt. Deze beslaan 67,1 mensjaar, ofwel 8,1 miljoen. Een intern onderzoek beslaat gemiddeld 0,7 mensjaar, variërend in omvang van 0,03 tot 3,0 mensjaar. Per provincie is in het peiljaar 1990 gemiddeld voor 5,6 mensjaar aan interne studies verricht. Dit komt overeen met een bedrag van ca. 0,7 miljoen.

Ten opzichte van 1985 - toen ontvingen we bruikbare gegevens van alle PPD's en hebben alleen de Waterstaatsdiensten van Zuid- en Noord-Holland niet op de enquête gereageerd; Flevoland is toen niet meegenomen - is over het geheel genomen een duidelijke teruggang in het interne onderzoeksbudget van de provincies te constateren van ongeveer 28% (3 miljoen).

5.1.3 Intergemeentelijke samenwerkingsorganen

Wat betreft de aard van de geldmiddelen en de wijze van benadering van de intergemeentelijke samenwerkingsorganen kunnen we verwijzen naar de opmerkingen bij het externe onderzoek. De cijfers zijn immers via dezelfde enquête achterhaald.

Van de 54 aangeschreven samenwerkingsorganen hebben er slechts 8 gemeld in 1990 intern onderzoek te hebben verricht dat als ruimtelijk relevant kan worden gekarakteriseerd. Het gaat om 18 projecten met 6,4 mensjaar ofwel ongeveer 0,8 miljoen. Gemiddeld beslaat een intern onderzoek 0,4 mensjaar, in omvang variërend van 0,1 tot 0,8 mensjaar.

Ten opzichte van 1985 is er sprake van een zeer aanzienlijke vermindering (- 80%). Toen ging het bij 21 samenwerkingsorganen uit een totaal van 53 om 34,0 mensjaar ofwel 4,1 miljoen.

5.2 Overzicht in cijfers

5.2.1 Totaaloverzicht

In totaal is voor het peiljaar 1990 een bedrag van 38,1 miljoen achterhaald dat door de in onze inventarisatie opgenomen bovenlokale overheidsinstanties intern is besteed aan ruimtelijk relevant onderzoek. De verdeling van de interne uitgaven naar de drie overheidsniveaus is als volgt:

Tabel 9 Totaaloverzicht interne ruimtelijk relevante onderzoeksuitgaven in 1985 en 1990 (in mln gld; mensjaar=120kf)

	1985		1990		
ministeries	27,4	64	29,2	77	(+ 6%)
provincies	11,2	26	8,1	21	(-28%)
intergemeentelijke samenwerkingsorganen	4,1	10	0,8	2	(-80%)
totaal intern onderzoek	42,7	100%	38,1	100%	(-11%)

Naast het in omvang opmerkelijk gelijk blijven van het interne onderzoek bij de ministeries springt de teruggang van de inzet van menskracht bij het onderzoek van de intergemeentelijke samenwerkingsorganen in het oog. Ook bij de provincies ligt de interne inzet in 1990 lager dan in 1985. In beide jaren vindt veruit het merendeel van het interne onderzoek bij de ministeries plaats.

5.2.2 Thema's

Tabel 10 en figuur 3 geven de uitsplitsing van de interne onderzoeksuitgaven van de provincies en de intergemeentelijke samenwerkingsorganen naar onderzoeksthema.

Provincies

Bijna een kwart van alle interne provinciale onderzoeksinspanningen in 1990 vindt plaats naar het thema milieu. Op enige afstand volgen bedrijvigheid en regionale economie, landelijke gebieden, wonen en volkshuisvesting en infrastructuur, verkeer en vervoer.

Tabel 10 Interne ruimtelijk relevante onderzoeksuitgaven van ministeries, provincies en intergemeentelijke samenwerkingsorganen naar thema in 1985 en 1990 (in mln gulden en %; mensjaar = 120kf)

bestemming naar thema	1985				1990			
	ministeries ¹⁾	provin- ²⁾ cies	interg. ⁴⁾ samenw. organen	totaal	ministeries ¹⁾	provin- ²⁾ cies	interg. ⁴⁾ samenw. organen	totaal
1 stedelijke ontwikkeling	-	0,9 8	0,1 2	1,0 2 6	-	0,5 6	0,1 13	0,6 2 7
2 wonen/volkshuisvesting	-	1,2 11	0,6 15	1,8 4 12	-	0,9 11	0,4 50	1,3 3 15
3 bedrijvigheid/reg.economie	-	0,6 5	0,9 22	1,5 4 10	-	1,2 15	0,1 13	1,3 3 15
4 verzorging/voorzieningen	-	0,5 5	0,2 5	0,7 2 4	-	0,4 5	-	0,4 1 4
5 recreatie en toerisme	-	0,9 8	0,4 10	1,3 3 8	-	0,6 7	0,1 12	0,7 2 8
6 landelijke gebieden	-	0,5 5	0,4 10	0,9 2 6	-	1,0 12	-	1,0 3 11
7 milieu	-	0,7 6	0,2 5	0,9 2 6	-	1,9 23	0,1 12	2,0 5 23
8 infrastructuur en verkeer	-	3,3 28 ³⁾	0,2 5	3,5 8 23	-	0,9 11 ³⁾	-	0,9 2 10
9 bevolking	-	1,2 11	0,2 5	1,4 3 9	-	0,2 3	-	0,2 1 2
10 maatsch. verkenningen	-	0,2 2	0,1 2	0,3 1 2	-	0,2 3	-	0,2 1 2
11 bestuur/instrumentarium	-	0,1 1	-	0,1 1 1	-	0,2 3	-	0,2 1 2
12 methodologie/evaluatie	-	0,1 1	-	0,1 0 1	-	0,1 1	-	0,1 0 1
13 informatievoorziening	-	0,3 3	0,1 2	0,4 1 3	-	-	-	- 0 0
- overig/niet in te delen	-	0,7 6	0,7 17	1,4 3 9	-	-	-	- 0 0
- intern onderzoek ministeries	27,4 100	-	-	27,4 64 -	29,2 100	-	-	29,2 76 -
totaal intern onderzoek	27,4 100%	11,2 100%	4,1 100%	42,7 100 100⁵⁾	29,2 100%	8,1 100%	0,8 100%	38,1 100 100⁵⁾

1) gegevens CBS-enquête speur- en ontwikkelingswerk 1985

2) PPD's en PWS per provincie (excl. PWS Noord- en Zuid-Holland en Zeeland); excl Flevoland

3) incl. 3,2 miljoen verkeersonderzoek bij de PWS

4) gegevens van 21 samenwerkingsorganen
5) aandeel rijk niet meegenomen

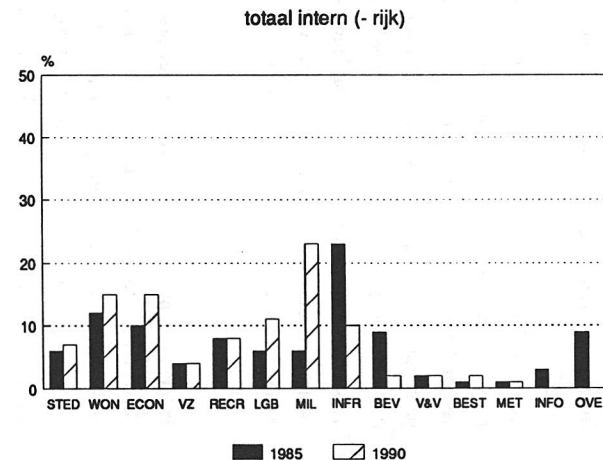
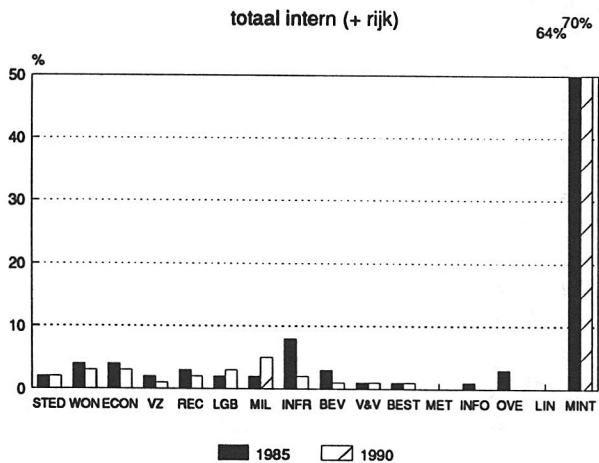
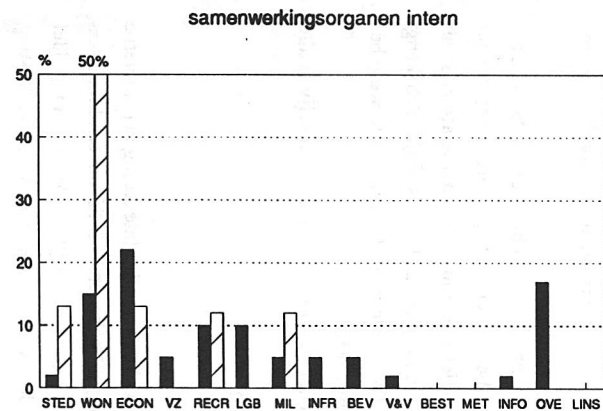
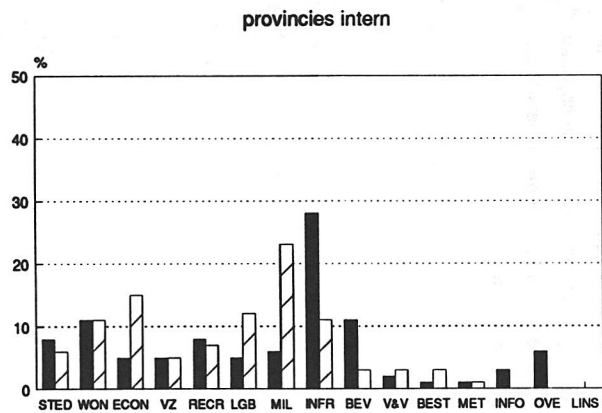
1) idem, 1990

2) 'afdelingen' ruimtelijke ordening, verkeer en vervoer, economische zaken en milieu van alle provincies

3) -

4) gegevens van 8 samenwerkingsorganen
5) idem

Figuur 3 Interne ruimtelijk relevante onderzoeksubgaven van provincies en intergemeentelijke samenwerkingsorganen naar thema in 1985 en 1990 (in %, menstjaar = 120k)

Tussen de provincies bestaan verschillen in de verdeling van het interne onderzoek over de thema's. Zo besteedde Gelderland ruim 50% van het intern onderzoek aan bedrijvigheid en regionale economie, Overijssel en Utrecht bijna 40% aan milieu-onderwerpen, Zuid-Holland 50% aan infrastructuur, verkeer en vervoer en Zeeland bijna 40% aan zowel milieu als aan toerisme en recreatie.

Ten opzichte van 1985 zien we een relatieve toename van de bestedingen bij bedrijvigheid en regionale economie en landelijke gebieden. Het meest opvallend over beide peiljaren is echter het verhoudingsgewijze hoge budget in 1990 van het thema milieu enerzijds en de sterke afname van personele inzet op onderzoek inzake infrastructuur, verkeer en vervoer anderzijds. Dat laatste hangt duidelijk samen met het wegvallen van het 'traditionele' PWS-onderzoek. Ook het onderwerp bevolking heeft in 1990 relatief een wat lager budget dan in 1985.

Naast deze veranderingen zien we toch over beide jaren dat de provincies intern aan vrijwel alle onderwerpen enige aandacht schenken.

Intergemeentelijke samenwerkingsorganen

Bij de intergemeentelijke samenwerkingsorganen is er niet alleen een absolute daling in het interne onderzoek, ook de verdeling over de thema's verschilt nogal. Bleek men in 1985 aan een breed scala van onderwerpen te werken, in 1990 ligt het accent duidelijk op een beperkt aantal thema's. Het leeuwedeel van het eigen onderzoek in dat jaar betreft onderzoek naar wonen en volkshuisvesting (50%).

Een mogelijke verklaring voor de sterke afname van het interne onderzoek bij de samenwerkingsorganen is, dat deze zich steeds meer beperken tot hun kerntaken. 'Onderzoek' behoort hier klaarblijkelijk niet toe. Ook de toegenomen concentratie van onderzoek op slechts enkele thema's kan in dit licht worden gezien. Blijkbaar sluiten wonen en volkshuisvesting, stedelijke ontwikkeling, recreatie en toerisme en milieu het best aan bij het (huidige) aandachtsveld en takenpakket van de samenwerkingsorganen. Ook is er enige aandacht voor economisch getinte onderwerpen, maar over beide jaren bezien lijkt met name dit veld de dupe te worden.

HOOFDSTUK 6 ONDERZOEK BIJ UNIVERSITEITEN

Het door de overheid, vooral het rijk c.q. het ministerie van Onderwijs en Wetenschappen, gesubsidieerde onderzoek bij universiteiten neemt vanouds een belangrijke plaats in binnen het totale beeld van het ruimtelijk relevante onderzoek in Nederland. In een apart onderdeel van de inventarisatie is aandacht geschonken aan de geldmiddelen die met dit deel van het universitaire onderzoek gemoeid gaan. De onderzoeksprojecten die via NWO/SRO worden uitgevoerd en het opdrachtonderzoek zijn ook in hoofdstuk 4 al genoemd.

6.1 Gegevens

De financieringsstromen richting universiteiten kunnen via deskresearch met behulp van de Wetenschappelijke Verslagen van die universiteiten worden achterhaald. In deze Verslagen wordt per universiteit melding gemaakt van de resultaten en vorderingen van het onderzoek in een bepaald jaar. In de loop van de tijd is een grote eenheid in de presentatie van de Verslagen bereikt, zowel tussen de universiteiten onderling als per universiteit door de jaren heen. De vergelijkbaarheid van gegevens is dan ook groot. Per faculteit wordt naast een vakgroepindeling, de thematiek van het onderzoek en een overzicht van publikaties tevens de personele inzet naar de verschillende geldstromen genoemd.

De inzet per geldstroom wordt weergegeven in het aantal mensjaren wetenschappelijk personeel per eerste, tweede of derde geldstroom. Om tot bedragen te komen en rekening houdende met een zekere overhead voor zaken als exploitatielasten, huisvesting e.d. hebben we - net zoals bij de peiling indertijd over 1985 en identiek aan het interne bovenlokale onderzoek - een omrekening toegepast uitgaande van een bedrag van fl 120.000 als equivalent voor een mensjaar wetenschappelijk personeel. Gelet echter op de sedert 1985 grote toevloed van AIO's/OIO's en hun veel lagere salariskosten is besloten 40% van de voor 1990 getraceerde mensjaren op fl 80.000 te stellen. Een gangbare schatting is dat tegenwoordig zelfs meer dan de helft van het universitaire onderzoek door AIO's/OIO's wordt uitgevoerd.

Met de indeling naar vakgroepen, de thematitels en de bijbehorende lijsten van publikaties uit de Wetenschappelijke Verslagen is per universiteit een selectie gemaakt van ruimtelijk relevante onderzoeksprojecten.

Bij de inventarisatie over 1990 zijn weer alle dertien universiteiten betrokken en nagenoeg dezelfde onderdelen als bij de peiling over 1985, soms onder een nieuwe naamgeving, soms in een afgeplante of uitgebreidere setting. In feite vertoont de structuur van het universitaire onderzoeksveld ten opzichte van 1985 weinig veranderingen; de vorming van grotere eenheden 'ruimtelijke wetenschappen' bij een aantal universiteiten is voltooid, evenals de totstandkoming van een aantal 'specialistische' opleidingen met een bestuurskundige, economische of een meer technische/stedebouwkundige invalshoek.

Van de vele studierichtingen en vakgroepen die Nederland rijk is, gaat het voor het ruimtelijk relevante onderzoek voornamelijk om de studierichtingen planologie, sociale geografie en economische geografie in Amsterdam (GU), Utrecht, Nijmegen en Groningen, ruimtelijke economie en bestuurskundig getinte vakgroepen in Rotterdam, Leiden en Amsterdam (VU) en enkele vakgroepen in Wageningen. Ook het stedenbouwkundig onderzoek in Delft (incl. technische bestuurskunde) en Eindhoven is weer meegenomen.

Een aantal grotere projecten op de terreinen milieu, bestuurskunde en verkeer, met veelal een algemene inhoud, is wederom buiten beschouwing gebleven.

Feit is dat net zoals in 1985 ook in 1990 bij vrijwel alle universiteiten ruimtelijk relevant onderzoek is aangetroffen.

Bovenstaande benadering is volledig dezelfde als bij de peiling over 1985. In vergelijking met deze eerste peiling valt op dat thans in de Wetenschappelijke Verslagen weinig inzicht wordt gegeven in de sub-thematiek van het onderzoek (projectniveau). Een mogelijke reden is dat steeds vaker het onderzoek ondergebracht wordt in grote, meerjarige (Voorwaardelijke Financierings)programma's. Ook wordt slechts heel summier inzicht gegeven in de soort opdrachtgevers van het derde geldstroom onderzoek.

6.2 Overzicht in cijfers

6.2.1 Totaaloverzicht

Het onderzoek aan de Nederlandse universiteiten wordt in grote lijnen via een drietal geldstromen gefinancierd. Een project kan worden gefinancierd uit alle drie geldstromen.

De eerste geldstroom is de subsidiestroom vanuit met name het ministerie van Onderwijs en Wetenschappen. Deze is - naast een deel 'overig onderzoek' - vrijwel volledig ondergebracht in de Voorwaardelijke Financiering (onderzoeksprogramma's met een meerjarige looptijd). Ook in 1990 is deze geldstroom niet onaanzienlijk geweest en ligt ca. 2 miljoen hoger dan in het peiljaar 1985. Via de Wetenschappelijke Verslagen is 16,9 miljoen getraceerd (163 mensjaar, verdeeld in 65,2 mensjaar AIO/OIO (40%) en 97,8 mensjaar wetenschappelijk personeel) tegenover 14,6 miljoen in 1985 (121 mensjaar wetenschappelijk personeel).

Aangetekend zij dat binnen het kader van de Voorwaardelijke Financiering veelal niet alleen sprake is van eerste geldstroom-financiering; er kan tevens een inbreng zijn vanuit de tweede en derde geldstroom.

De tweede geldstroom zijn de gelden via NWO naar universitaire instellingen. Anders dan het bedrag van ca. 1,7 miljoen uit paragraaf 4.1.1 bij het ministerie van O&W richting SRO (1985: ca. 1 miljoen) - en achterhaald via het jaarverslag SRO -, is via de Wetenschappelijke Verslagen en rekening houdend met 40% mensjaar AIO/OIO voor 1990 een bedrag van ongeveer 2,2 miljoen

achterhaald (1985: ca. 1 miljoen). Het verschil in de 1990-cijfers kan onder andere worden toegeschreven aan het feit dat een aantal projecten (met name inzake stedelijke en bestuurlijke aspecten) niet via de 'geëigende' SRO-kanalen is uitgevoerd.

In de tabellen in dit rapport wordt op basis van paragraaf 4.1.1 voor het tweede geldstroom onderzoek in 1990 uitgegaan van een 'minimum-bedrag' van 1,7 miljoen.

De derde geldstroom bevat het opdrachtonderzoek van de universiteiten en is in feite al in paragraaf 4.2.3 aan de orde gekomen. Daar werd een totaalbedrag van 2,4 miljoen gevonden (1985: 2,3 miljoen). Via de Wetenschappelijke Verslagen komen we, inclusief 40% AIO's/OIO's, met 6,8 miljoen op een hoger bedrag (1985: 4,4 miljoen). Het verschil in beide jaren kan worden toegeschreven aan de wijze van materiaalverzameling (budgettering versus rapportage achteraf, schriftelijke enquête versus deskresearch van de Wetenschappelijke Verslagen), maar vooral aan het feit dat in paragraaf 4.2.3 het gemeentelijk aandeel en de opdrachten vanuit de marktsector niet zijn meegenomen. De indruk bestaat dat de groei van het opdrachtonderzoek bij universiteiten in belangrijke mate wordt veroorzaakt door een toename van het aandeel niet-overheid onder de opdrachtgevers (ondernemingen, particulieren, buitenland).

In de tabellen in dit rapport wordt op basis van paragraaf 4.2.3 voor het opdrachtonderzoek vanuit de overheid, met name het rijk, uitgegaan van een 'minimum-bedrag' van 2,4 miljoen.

Tabel 11 Externe ruimtelijk relevante onderzoeksuitgaven van ministeries, provincies en intergemeentelijke samenwerkingsorganen richting universiteiten per geldstroom in 1985 en 1990 (in mln gld; mensjaar = 120kf)

	1985	1990
eerste geldstroom *	14,6	16,9
(tweede geldstroom *)	(1,1)	(2,2)
(derde geldstroom *)	(4,4)	(6,8)
tweede geldstroom **	1,1 (alleen SRO)	1,7 (idem)
derde geldstroom **	2,3 (vnl. rijk)	2,4 (idem)
totaal universitair onderzoek ('minimaal')	18,0	21,0

* gegevens via Wetenschappelijke Verslagen (voor 1990: 40% mensjaar AIO/OIO op fl 80.000)

** gegevens via jaarverslag SRO/enquête

In totaal is er over alle universiteiten in Nederland in 1990 door bovenlokale overheden 'minimaal' ca. 21 miljoen besteed aan onderzoek op ruimtelijk relevant terrein. In 1985 bedroeg dit ca. 18 miljoen. De stijging (+ 16%) betreft vooral de eerste geldstroom, maar ook de tweede stroom is relatief sterk toegenomen. In beide jaren neemt de eerste geldstroom verreweg het merendeel van dit deel van het universitaire budget voor haar rekening.

6.2.2 Thema's

Tabel 12 geeft een uitsplitsing van het universitaire ruimtelijk relevante onderzoek naar inhoudelijke bestemming, voor de tweede en derde geldstroom op basis van resp. het jaarverslag SRO en de enquête-gegevens uit hoofdstuk 4, voor de eerste geldstroom op basis van de Wetenschappelijke Verslagen. In figuur 4 worden per geldstroom de verschuivingen in het aandeel van de verschillende thema's weergegeven.

Opvallend in het totaalbeeld over de drie geldstromen in 1990 zijn de inspanningen op de thema's stedelijke ontwikkeling en bedrijvigheid en regionale economie. Beide zijn samen verantwoordelijk voor bijna de helft van het door de bovenlokale overheden gefinancierde universitair ruimtelijk relevante onderzoek. Daarna volgen projecten in de sfeer van bestuur en instrumentarium, wonen en volkshuisvesting en bevolking en milieu.

Alle overige thema's blijken in 1990 in geld gemeten naar verhouding veel minder aandacht te krijgen in het totale universitaire onderzoek.

Het beeld over 1990 wijkt al met al niet veel af van dat over 1985. De projecten over stedelijke, economische en demografische ontwikkelingen voerden ook in 1985 al de boventoon. De beide thema's bevolking en bestuur en instrumentarium zijn ten opzichte van 1985 de groeiers. Naar verhouding zien we over beide jaren een afname bij infrastructuur, verkeer en vervoer en ook - toch verrassend voor het universitaire onderzoek - bij methodologie en evaluatie.

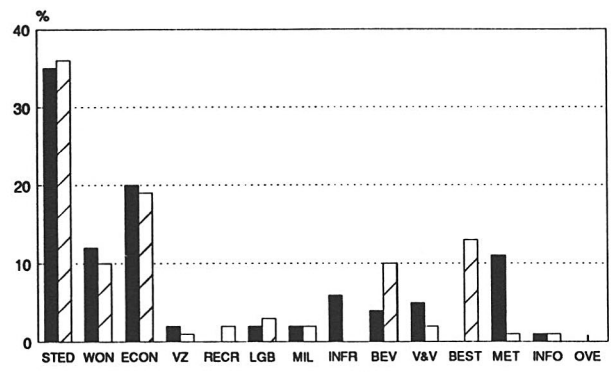
Tabel 12 Externe ruimtelijk relevante onderzoeksuitgaven van ministeries, provincies en intergemeentelijke samenwerkingsorganen richting universiteiten per geldstroom naar thema in 1985 en 1990 (in mln gulden; eerste geldstroom: mensjaar = 120kf, 1990: 40% mensjaar AIO/OIO op 80kf)

bestemming naar thema	1985				1990			
	1e geldstroom WV	2e geldstroom SRO jvsl.	3e geldstroom enquête	totaal 1 + 2 + 3	1e geldstroom WV	2e geldstroom SRO jvsl.	3e geldstroom enquête	totaal 1 + 2 + 3
1 stedelijke ontwikkeling	5,1 35	0,5 44	0,6 26	6,1 34	6,1 36	0,5 29	0,1 4	6,7 32
2 wonen/volkshuisvesting	1,8 12	- -	0,1 4	1,9 11	1,6 10	- -	0,7 29	2,3 11
3 bedrijvigheid/reg.economie	3,0 20	0,1 10	0,2 9	3,3 18	3,2 19	0,3 18	0,2 8	3,7 18
4 verzorging/voorzieningen	0,3 2	- -	- -	0,3 2	0,2 1	- -	- -	0,2 1
5 recreatie en toerisme	- -	- -	0,3 9	0,3 2	0,4 2	- -	0,3 13	0,7 4
6 landelijke gebieden	0,3 2	- -	- -	0,3 2	0,5 3	- -	- -	0,5 2
7 milieu	0,3 2	0,2 18	0,5 22	1,0 5	0,4 2	0,5 29	0,3 13	1,2 6
8 infrastructuur en verkeer	0,9 6	0,1 10	- -	1,0 5	0,1 -	- -	- -	0,1 -
9 bevolking	0,4 4	0,1 9	- -	0,5 3	1,6 10	0,3 18	0,1 4	2,0 10
10 maatsch. verkenningen	0,7 5	- -	0,1 4	0,8 4	0,3 2	- -	0,2 8	0,5 2
11 bestuur/instrumentarium	- -	- -	0,6 26	0,6 3	2,1 13	0,1 6	0,1 4	2,3 11
12 methodologie/evaluatie	1,7 11	0,1 9	- -	1,8 10	0,2 1	- -	0,1 4	0,3 1
13 informatievoorziening	0,1 1	- -	- -	0,1 1	0,2 1	- -	0,1 4	0,3 1
- overig/niet in te delen	- -	- -	- -	- -	- -	- -	0,2 9	0,2 1
totaal universitair onderzoek	14,6 100%	1,1 100%	2,3 100%	18,0 100%	16,9 100%	1,7 100%	2,4 100%	21,0 100%

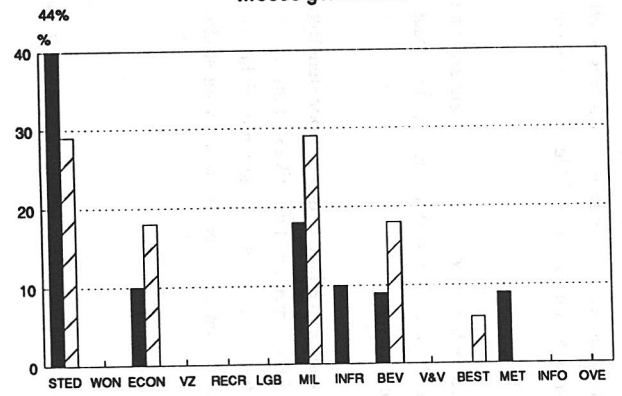
(beide jaren: 1ste geldstroom via Wetenschappelijke Verslagen, 2de via jaarverslag SRO, 3de via enquête)

Figur 4 Interne ruimtelijk relevante onderzoekuitgaven van ministeries, provincies en intergemeentelijke samenwerkingsorganen richting universiteiten per geldstroom naar thema in 1985 en 1990 (in %, eerste geldstroom: mensjaar = 120kt, 1990: 40% mensjaar AIO/OIO op 80kt)

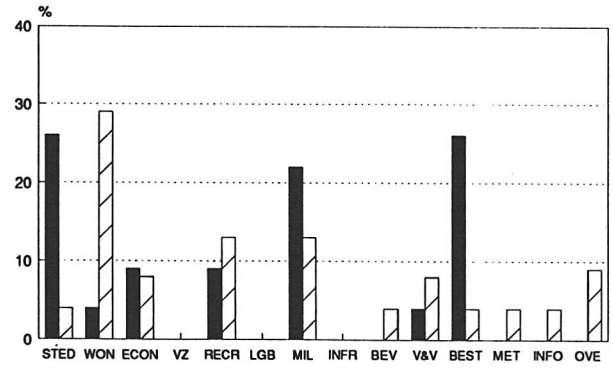
eerste geldstroom

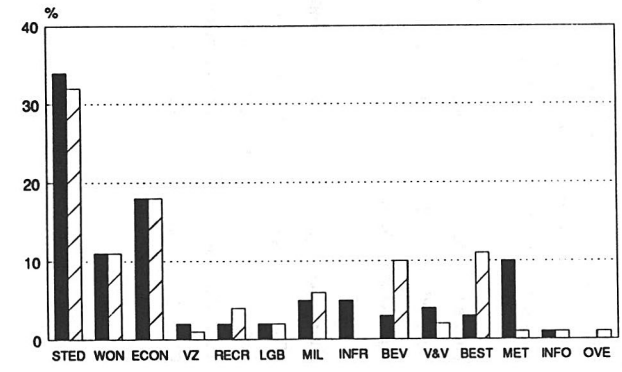
tweede geldstroom

derde geldstroom

universiteiten 1+2+3

■ 1985 ▨ 1990

■ 1985 ▨ 1990

Als de geldstromen afzonderlijk worden gezien zien we genoemd algemeen beeld bij de eerste geldstroom in grote lijnen terug: stedelijke ontwikkeling, bedrijvigheid en regionale economie en wonen en volkshuisvesting zijn in beide jaren de belangrijkste onderwerpen. Duidelijk is voorts de ten opzichte van 1985 afgenomen belangstelling voor methoden en technieken, waar tegenover staat een toename van het budget voor bestuur en instrumentarium. Ook de middelen voor demografische onderzoek vertonen een lichte stijging.

Bij de tweede geldstroom valt naast het in beide peiljaren toch zeer prominent aanwezig zijn van het stedelijk onderzoek het relatief hoge aandeel in 1990 bij het milieu-onderzoek op. Daarnaast zijn economische en demografische studies aan de orde.

Bij de derde geldstroom komt een relatief sterke daling van de overheidsuitgaven voor stedelijke ontwikkeling en bestuur en instrumentarium naar voren. Er is echter een duidelijke stijging bij wonen en volkshuisvesting. Opvallend in 1990 bij dit opdrachtonderzoek zijn de ten opzichte van 1985 dalende bestedingen inzake bestuur en instrumentarium, en de grotere aandacht voor studies omtrent methodologie en de informatievoorziening.

HOOFDSTUK 7 **SAMENVATTING:** **KERNCIJFERS FINANCIERINGSSTROMEN**

Dit rapport geeft een indicatief, cijfermatig inzicht in de geldmiddelen die gemoeid zijn met het door bovenlokale overheden gefinancierde onderzoek (= extern), alsmede het door die overheden zelf, in eigen beheer en met eigen personeel uitgevoerde onderzoek (= intern) dat van belang kan worden geacht voor het ruimtelijk beleid en de ruimtelijke ordening in Nederland. Bij extern onderzoek gaat het om opdrachten en subsidies naar vooral niet-overheden, maar ook om enige geldstromen tussen overheden onderling.

Het materiaal heeft in eerste instantie betrekking op het peiljaar 1990 en is verkregen via een inventarisatie van INRO Centrum voor Infrastructuur, Transport en Regionale Ontwikkeling (INRO-TNO) in opdracht van het Programmeringsoverleg Ruimtelijk Onderzoek (PRO). Door deze inventarisatie op nagenoeg identieke wijze te verrichten als de peiling indertijd over 1985 (zie PRO-Voorstudie nr. 22) is het mogelijk vergelijkingen met dat jaar te maken.

Met schriftelijke enquêtes, vraaggesprekken en analyses van secundaire bronnen zijn gegevens verzameld bij een groot aantal relevante onderdelen van ministeries, bij de 'afdelingen' ruimtelijke ordening, verkeer en vervoer, economische aangelegenheden en milieu van alle provincies - in 1985 ging het om de PPD's, PWS'en en ETI's -, en bij de intergemeentelijke samenwerkingsorganen. Het door de overheid, vooral het rijk, gefinancierde ruimtelijk relevante onderzoek bij de universiteiten heeft apart aandacht gekregen.

Over de wijze van gegevensverzameling en de resultaten van de inventarisatie is in de voorgaande hoofdstukken uitgebreid gerapporteerd. Voor een gedetailleerd inzicht in het cijfermateriaal wordt daarnaartoe verwezen, in dit slothoofdstuk worden een aantal kerncijfers nog eens bij elkaar gezet en de belangrijkste bevindingen samengevat.

7.1 **Totaaloverzicht: extern en intern onderzoek**

Tabel 13 geeft zowel de totaalcijfers per overheidsniveau en onderdelen daarbinnen als een overzicht naar extern en intern onderzoek. Uit de tabel blijkt het volgende:

- * In het peiljaar 1990 is in totaliteit - extern plus intern - door alle in de inventarisatie opgenomen ministeries, provincies en intergemeentelijke samenwerkingsorganen bijna 98 miljoen besteed aan ruimtelijk relevant onderzoek.

Dit wijkt nauwelijks af van de totale gezamenlijke inspanning in het peiljaar 1985, toen ruim 95 miljoen werd gevonden. De jaarlijkse omvang van het totale budget voor ruimtelijk relevant onderzoek bij bovenlokale overheden lijkt redelijk stabiel.

- * Net zoals in 1985 (72% van de totale uitgaven) zijn de gezamenlijke ministeries ook in 1990 (85%) veruit de belangrijkste financieringsbron. Daar wordt het hoogste totaalbedrag aange troffen (resp. ca. 69 miljoen in 1985 en 83 miljoen in 1990), op afstand gevolgd door de pro vincies (20 en 13 miljoen) en de samenwerkingsorganen (6 en 2 miljoen).

Tabel 13 Totaaloverzicht externe plus interne ruimtelijk relevante onderzoeksuitgaven in 1985 en 1990 (in mln gulden en % horizontaal/verticaal)

financieringsbron	1985			1990		
	extern onderzoek	intern onderzoek	totaal	extern onderzoek	intern onderzoek	totaal
ministeries	27,1 51	27,4 64 ¹⁾	54,5 57	36,8 62	29,2 77 ¹⁾	66,0 68
	49	51	100%	56	44	100%
- VROM/RPD	5,0	.	.	4,6	.	.
- VROM/DGVH	7,1	.	.	9,4	.	.
- VROM/DGM	.	.	.	2,2	.	.
- Verkeer en Waterstaat	2,4	.	.	2,4	.	.
- LNV	6,6	.	.	6,8	.	.
- Defensie	0,1	.	.	0,1	.	.
- Onderwijs en Wetensch.	1,0	.	.	2,9	.	.
- O&W 1ste geldstr. univ.	14,6 28	.	14,6 15	16,9 28	.	16,9 17
- O&W 2de gldst. un. (SRO)	1,1	.	1,1	1,7	.	1,7
- Economische Zaken	3,8	.	.	6,0	.	.
- WVC	.	.	.	0,1	.	.
- Sociale Zaken en Werkgel.	.	.	.	0,0	.	.
- Justitie	.	.	.	0,1	.	.
- Binnenlandse Zaken	.	.	.	0,4	.	.
- Algemene Zaken (WRR)	.	.	.	0,1	.	.
subtotaal ministeries	41,7 79	27,4 64	69,1 72	53,7 90	29,2 77	82,9 85
	60	40	100%	65	35	100% (+20%)
provincies	9,1 17	11,2 26	20,3 21	4,6 8	8,1 21	12,7 13
	45	55	100%	36	64	100% (-37%)
- Prov. Plan. Diensten	3,7	8,0	11,7	.	.	.
- Provinciale Waterstaten	1,2	3,2	4,4	.	.	.
- Ec. Technologische Inst.	4,2	.	4,2	.	.	.
- afd. ruimtelijke ordening	.	.	.	2,1	4,1	6,2
- afd. verkeer en vervoer	.	.	.	0,5	0,9	1,4
- afd. ec. aangelegenheden	.	.	.	0,7	1,2	1,9
- afd. milieu	.	.	.	1,3	1,9	3,2
intergem. samenwerkingsorg.	1,9 4	4,1 10	6,0 7	1,4 2	0,8 2	2,2 2
	32	68	100%	64	36	100% (-63%)
totaal onderzoeksuitgaven	52,7 100%	42,7 100%	95,4 100%	59,7 100%	38,1 100%	97,8 100%
	55	45	100%	61	39	100% (+3%)

1) gegevens via CBS. Geen verdere uitsplitsing mogelijk

1) idem

NB: derde geldstroom universiteiten zit 'verscholen' in externe posten, m.n. de ministeries (ca. 2,3 miljoen)

NB: idem (ca. 2,4 miljoen)

Bij de ministeries zien we ten opzichte van 1985 in 1990 bij de totale bestedingen een 20% hoger bedrag, bij de provincies daarentegen zijn de uitgaven met 37% gedaald en bij de intergemeentelijke samenwerkingsorganen is zelfs sprake van een vermindering van 63%.

Het aandeel van de gezamenlijke ministeries in het totale ruimtelijk relevante onderzoek neemt toe, dat van de provincies en de samenwerkingsorganen neemt - overigens zowel in het externe als het interne deel - juist af, mede in het spoor van reorganisatie van het onderzoek en algemene bezuinigingen. Dat laatste is toch verrassend gelet op de algemene tendens van decentralisatie.

- * In beide jaren wordt door de gezamenlijke bovenlokale overheden naar verhouding meer extern dan intern uitgegeven. Het totale aandeel extern onderzoek (incl. alle gelden richting universiteiten) is iets toegenomen: van 55% in 1985 naar 61% in 1990. In de verhouding extern - intern bestaan verschillen tussen de overheidsniveaus.

Bij de ministeries zien we in 1985 naar verhouding meer bestedingen in het externe (60%) dan het interne onderzoek (40%), in 1990 is dit nagenoeg ongewijzigd: er wordt op rijksniveau meer uitbesteed dan zelf onderzoek verricht.

In 1985 is bij zowel de provincies als de samenwerkingsorganen de omvang van de externe onderzoeksgelden juist lager dan de interne. In 1990 is dat alleen nog het geval bij de provincies. Net zoals bij de ministeries voert dan bij de samenwerkingsorganen het externe budget de boventoon.

Voorals dus bij de provincies wordt meer intern dan extern besteed. De financiële omvang van het eigen onderzoek neemt daar relatief zelfs iets toe.

- * In 1990 is bij de gezamenlijke bovenlokale overheden bijna 60 miljoen extern onderzoek getraceerd. De stijging ten opzichte van 1985 komt als gezegd volledig voor rekening van de ministeries, de provincies en samenwerkingsorganen kennen juist een absolute daling in uitbesteed onderzoek.

Belangrijke, en vrij constante posten in het externe onderzoek zijn er bij de RPD en DGVH, de 'traditionele' focuspunten van ruimtelijk relevant onderzoek op rijksniveau. Het via het ministerie van Onderwijs en Wetenschappen gefinancierde universitaire eerste geldstroom onderzoek is met resp. bijna 15 en 17 miljoen vertegenwoordigd.

Op provinciaal niveau is er in 1990 bij de 'afdelingen' ruimtelijke ordening met ca. 2 miljoen een belangrijke externe financieringsstroom (in 1985 is enigszins vergelijkbaar bijna 4 miljoen bij de toenmalige PPD's gevonden).

- * Op grond van de CBS-gegevens kan worden geconstateerd dat op rijksniveau de omvang van het interne onderzoek vrijwel gelijk is gebleven: 29,2 miljoen in 1990 tegenover 27,4 miljoen in 1985. Uitsplitsing naar ministeries is niet mogelijk.

In 1985 kon een relatief omvangrijke interne inspanning bij de gezamenlijke PPD's worden gesignaleerd, in 1990 blijken de 'afdelingen' ruimtelijke ordening de belangrijkste plaats voor het eigen ruimtelijk relevante onderzoek.

7.2 Thema's

Tabel 14 en figuur 5 geven een overzicht van de totale ruimtelijk relevante onderzoeksuitgaven naar onderzoeksthema. Voor het onderscheid naar extern en intern onderzoek wordt verwezen naar de voorgaande hoofdstukken; in paragraaf 7.4 wordt overigens apart ingegaan op de drie overheidsniveaus.

Enkele hoofdpunten over de totaalcijfers van de gezamenlijke overheden:

- * In 1985 hadden bij de gezamenlijke bovenlokale overheden stedelijke ontwikkeling, bedrijvigheid en regionale economie, wonen en volkshuisvesting en infrastructuur, verkeer en vervoer een grote onderzoeksinspanning. In 1990 geldt dit met bedragen tussen 7 en 11 miljoen nog voor de eerste drie thema's, de financiële inspanning voor onderzoek naar infrastructuur, verkeer en vervoer is dan duidelijk minder. In het totaalbeeld van 1990 valt daarvoor in de plaats de opkomst van het milieu-onderzoek op. Hieraan is in 1990 ongeveer 8 miljoen besteed.

Tabel 14 Totaaloverzicht externe plus interne ruimtelijk relevante onderzoeksuitgaven naar thema in 1985 en 1990 (in mln gulden en %)

bestemming naar thema	1985				1990			
	ministeries ¹⁾	provincies	interg. samenw. organen	totaal	ministeries ¹⁾	provincies	interg. samenw. organen	totaal
1 stedelijke ontwikkeling	9,3 13 22	1,4 7	0,1 2	10,8 11 16	10,3 12 19	0,7 6	0,2 9	11,2 12 12
2 wonen/volkshuisvesting	5,9 9 14	2,3 11	0,9 15	9,1 9 13	5,4 7 10	1,2 9	0,5 23	7,1 7 11
3 bedrijvigheid/reg.economie	6,7 10 16	5,2 26	1,5 25	13,4 14 20	8,9 11 17	1,9 15	0,4 19	11,2 11 16
4 verzorging/voorzieningen	0,4 1 1	0,8 4	0,2 4	1,4 1 2	0,3 - 1	0,5 4	- -	0,8 1 1
5 recreatie en toerisme	1,1 2 3	1,2 6	0,6 10	2,9 3 4	2,1 3 4	1,0 8	0,3 14	3,4 3 5
6 landelijke gebieden	0,7 1 2	0,7 4	0,4 7	1,8 2 3	0,8 1 2	1,4 11	0,1 4	2,3 2 4
7 milieu	1,2 2 3	1,2 6	0,9 15	3,3 4 5	4,7 6 9	3,2 25	0,4 19	8,3 9 12
8 infrastructuur en verkeer	3,5 5 8	4,3 21	0,3 5	8,1 9 12	3,2 4 6	1,4 11	0,1 4	4,7 5 7
9 bevolking	1,2 2 3	1,5 7	0,2 4	2,9 3 4	2,8 3 5	0,5 4	0,1 4	3,4 3 5
10 maatsch. verkenningen	1,3 2 3	0,3 1	0,1 2	1,7 2 3	0,7 1 1	0,3 2	- -	1,0 1 1
11 bestuur/instrumentarium	1,6 2 4	0,2 1	- -	1,8 2 3	3,2 4 6	0,4 3	0,1 4	3,7 4 5
12 methodologie/evaluatie	2,0 3 5	0,1 -	- -	2,1 2 3	0,7 1 1	0,1 1	- -	0,8 1 1
13 informatievoorziening	0,4 1 1	0,4 2	0,1 -	0,9 1 1	2,9 3 5	0,1 1	- -	3,0 3 4
- overig/niet in te delen	- - 0	0,7 4	0,7 11	1,4 2 2	1,1 1 2	- -	- -	1,1 1 2
- landbouwkundig onderzoek	6,4 9 15 ³⁾	- -	- -	6,4 7 9	6,6 8 12 ³⁾	- -	- -	6,6 7 10
- intern onderzoek ministeries	27,4 38 - ²⁾	- -	- -	27,4 28 -	29,2 35 - ²⁾	- -	- -	29,2 30 -
totaal onderzoeksuitgaven	69,1 100 100⁴⁾	20,3 100%	6,0 100%	95,4 100 100⁴⁾	82,9 100 100⁴⁾	12,7 100%	2,2 100%	97,8 100 100⁴⁾

1) onderverdeling naar thema alleen voor extern

2) gegevens via het CBS. Geen uitsplitsing mogelijk

3) van ministerie LNV naar landbouwkundige instituten

4) aandeel rijk niet meegenomen

1) idem

2) idem

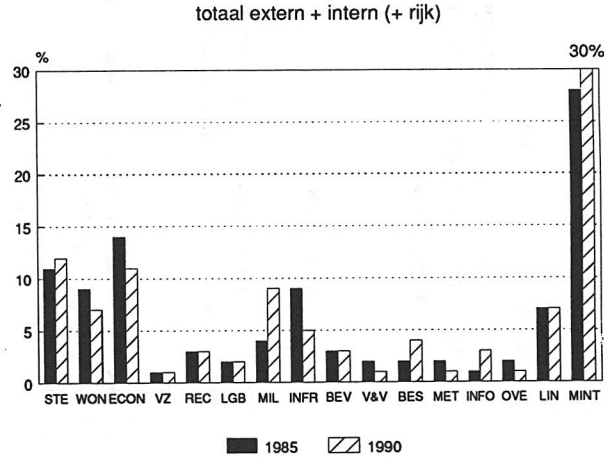
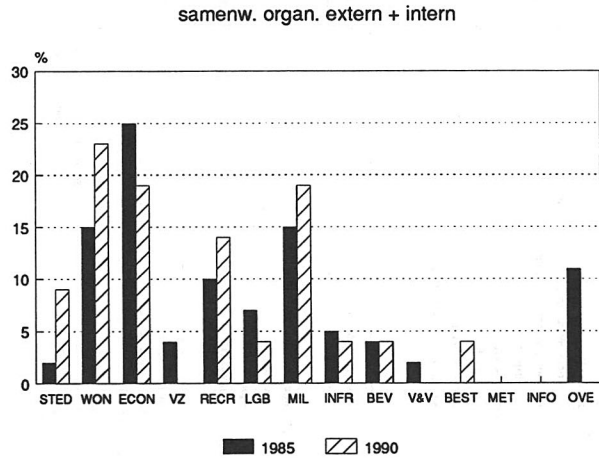
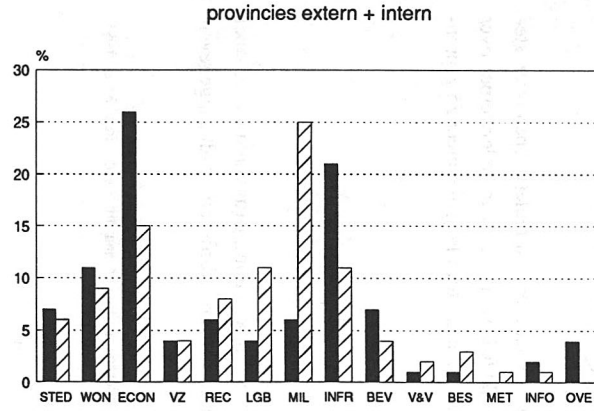
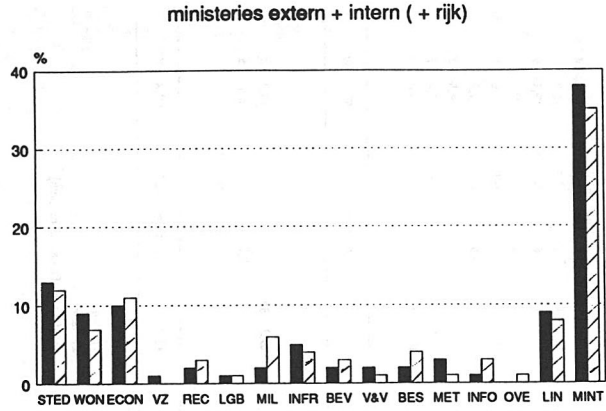
3) idem

4) idem

NB: geldstromen naar universiteiten zijn niet apart aangegeven. Deze vallen goeddeels onder 'rijk'

NB: idem

Figuur 5 Totaaloverzicht externe plus interne ruimtelijk relevante onderzoeksuitgaven naar thema in 1985 en 1990 (in %)

- * Net zoals in 1985 liggen in 1990 de bedragen voor studies naar bestuur en instrumentarium, methodologie en evaluatie en informatievoorziening ten opzichte van de meer inhoudelijke thema's aanzienlijk lager. Overigens krijgen alle andere thema's beduidend minder aandacht en is er per thema over beide jaren relatief weinig verschil.
- * Bij de peiling over 1985 werd indertijd geconstateerd dat men aan onderwerpen over 'stedelijke gebieden/economie' relatief meer financiën lijkt te besteden dan aan onderwerpen over 'landelijke gebieden/milieu'. Dit is ook in 1990 het geval, maar toch lang niet meer zo gepro-
nceerd als voorheen.

7.3 Uitvoerders

Tabel 15 en figuur 6 geven inzicht in herkomst (financierder) en bestemming (uitvoerder). De tabel kan in feite worden opgevat als een stroomdiagram waarin per overheidsniveau wordt aangegeven

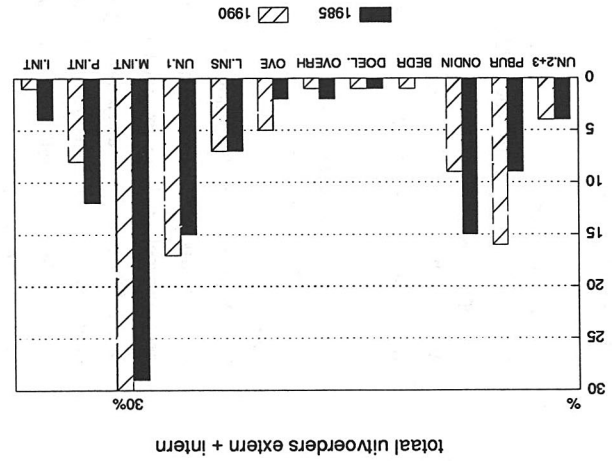
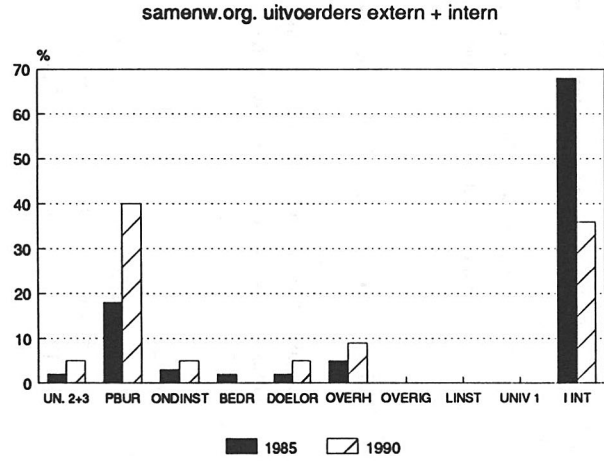
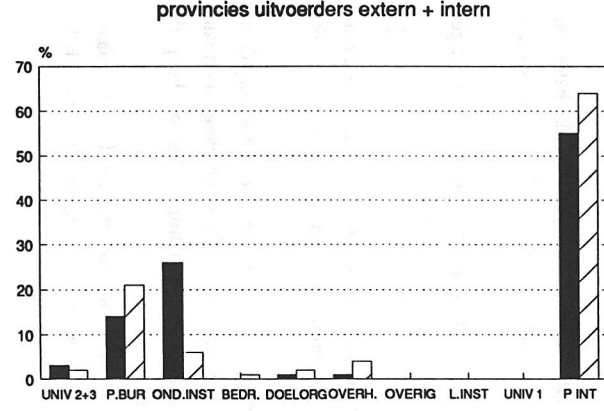
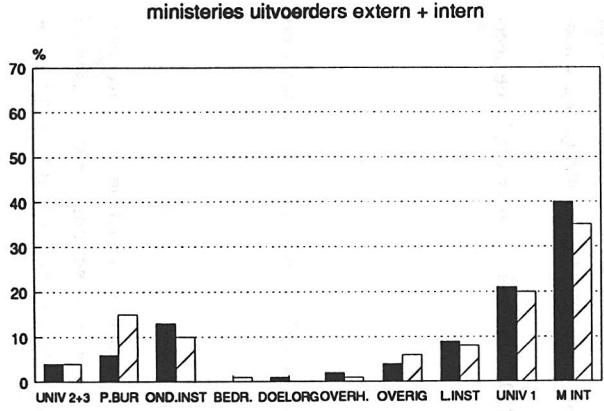
Tabel 15 Totaaloverzicht externe plus interne ruimtelijk relevante onderzoeksuitgaven naar uitvoerder in 1985 en 1990 (in mln gulden en %)

bestemming naar uitvoerder	1985				1990			
	ministeries	provincies	interg. samenw. organen	totaal	ministeries	provincies	interg. samenw. organen	totaal
extern onderzoek								
a universiteit 2de/3de stroom	2,8 4 ³⁾	0,5 3	0,1 2	3,4 4	3,7 4 ³⁾	0,3 2	0,1 5	4,1 4
b particuliere bureaus	4,4 6	2,8 14	1,1 18	8,3 9	12,2 15	2,7 21	0,9 40	15,8 16
c (grote) onderzoeksinstituten	9,3 13	5,2 26	0,2 3	14,7 15	8,2 10	0,8 6	0,1 5	9,1 9
d bedrijven	0,1 -	0,1 -	0,1 2	0,3 -	0,5 1	0,1 1	- -	0,6 1
e niet-comm. doelorganisaties	0,4 1	0,2 1	0,1 2	0,7 1	0,3 -	0,2 2	0,1 5	0,6 1
f studie-afdelingen overheid	1,3 2	0,3 1	0,3 5	1,9 2	0,5 1	0,5 4	0,2 9	1,2 1
g overig/niet in te delen	2,4 4	- -	- -	2,4 2	4,8 6	- -	- -	4,8 5
- landbouwkundige instituten	6,4 9 ²⁾	- -	- -	6,4 7	6,6 8 ²⁾	- -	- -	6,6 7
- universiteit 1ste geldstroom	14,6 21	- -	- -	14,6 15	16,9 20	- -	- -	16,9 17
subtotaal extern onderzoek	41,7 60	9,1 45	1,9 32	52,7 55	53,7 65	4,6 36	1,4 64	59,7 61
intern onderzoek								
- ministeries	27,4 40 ¹⁾			27,4 29	29,2 35 ¹⁾			29,2 30
- provincies		11,2 55		11,2 12	8,1 64			8,1 8
- interg. samenwerkingsorg.			4,1 68	4,1 4		0,8 36		0,8 1
totaal onderzoeksuitgaven	69,1 100%	20,3 100%	6,0 100%	95,4 100%	82,9 100%	12,7 100%	2,2 100%	97,8 100%

- 1) gegevens via CBS. Geen verdere uitsplitsing beschikbaar
 2) van ministerie LNV naar landbouwkundige instituten
 3) incl. tweede geldstr. universiteiten (SRO, ca. 1,1 milj.)

- 1) idem
 2) idem
 3) idem (SRO, ca. 1,7 miljoen)

Figuur 6 Totaaloverzicht externe plus interne ruimtelijk relevante onderzoeksubsidies naar uitvoerder in 1985 en 1990 (in %)

wordt welke categorieën instanties de financiering, resp. de uitvoering van het onderzoek op zich hebben genomen.

De volgende hoofdpunten komen naar voren:

- * In beide peiljaren ontvangen de universiteiten het merendeel van hun overheidsinkomsten van het rijk. De eerste en tweede geldstroom zijn van het ministerie van Onderwijs en Wetenschappen afkomstig.
Wat betreft de opdrachten aan universiteiten is de toestroom van private middelen relatief gering, maar ten opzichte van 1985 lijkt in 1990 een stijging te bespeuren.
- * Ook de particuliere bureaus blijven in 1990 een omvangrijk budget van de rijksoverheid ontvangen. De stijging ten opzichte van 1985 is groot: van ruim 4 miljoen naar meer dan 12 miljoen.
Voor beide jaren geldt dat ook de onderzoeksinstellingen een aanzienlijke inspanning doen op ruimtelijk relevant terrein met behulp van overheidsgelden. Ondanks het wegvallen van het onderzoek bij de voormalige ETT's - in 1985 ging het om bijna 5 miljoen - is voor het peiljaar 1990 een bedrag van ruim 8 miljoen getraceerd.
Opvallend is dat in 1990 op alle drie overheidsniveaus de particuliere bureaus de eerste plaats van de onderzoeksinstellingen als uitvoerder van ruimtelijk relevant onderzoek in 1985 hebben overgenomen.
- * Bij de studie-afdelingen van grote bedrijven en de niet-commerciële doelorganisaties is voor beide jaren een relatief gering bedrag achterhaald.
- * Bij het interne onderzoek is het plangebonden onderzoek in principe niet meegenomen. Mede in dit licht bezien is het interne aandeel van de provincies in beide jaren niet gering te noemen.
Opmerkelijk is het vrijwel volledig wegvallen in 1990 van het eigen onderzoek bij de intergemeentelijke samenwerkingsorganen.

7.4 De verschillende overheidsniveaus

Afsluitend worden hier enkele kerncijfers en ontwikkelingen geschetst voor de verschillende overheidsniveaus (en de universiteiten) afzonderlijk.

Ministeries

Voor het peiljaar 1990 is voor het rijksniveau in totaal een bedrag van bijna 83 miljoen gevonden, waarvan ca. 54 miljoen extern onderzoek (incl. een omvangrijk universitair deel eerste geldstroom van 17 miljoen en ongeveer 7 miljoen landbouwkundig onderzoek van het ministerie van Land-

bouw en Visserij naar DLO-instituten). Aan intern onderzoek is bij de gezamenlijke ministeries ca. 29 miljoen besteed (gegevens via het CBS; ca. 243 mensjaar).

Een aantal hoofdpunten:

- * Ten opzichte van het peiljaar 1985 is er in 1990 bij de ministeries sprake van een stijging van het totale budget voor ruimtelijk relevant onderzoek met ca. 28%. Met name het externe deel ligt in 1990 veel hoger dan in 1985. Kijken we naar de verhouding extern - intern in beide jaren dan lijkt het er op dat onderzoek meer dan voorheen wordt uitbesteed. Het komt overigens niet vaak voor dat er zowel op een departement zelf onderzoek wordt verricht als wordt uitbesteed.
- * Er is in financiële zin een iets verminderde aandacht voor stedelijke ontwikkeling en wonen en volkshuisvesting - dit blijven echter samen met economische onderwerpen belangrijke thema's - , maar de stijging is in feite over de gehele linie van thema's waar te nemen, met als duidelijke uitschieter het milieu-onderzoek. Ook is er iets meer aandacht voor bestuurlijke aspecten en projecten omtrent de informatievoorziening.
De inzet voor het ruimtelijk relevante landbouwkundig onderzoek bij DLO kent naar financiële omvang nauwelijks een wijziging over de beide jaren.
- * Het door de departementen uitbesteede onderzoek gaat met name richting universiteiten, particuliere bureaus en onderzoeksinstituten. Was in 1985 naar deze financiële cijfers bezien de categorie onderzoeksinstituten nog de belangrijkste partner van het rijk, in 1990 zijn dat de particuliere bureaus.

Provincies

Er zijn in 1990 210 provinciale ruimtelijk relevante onderzoeken verricht. Naar aantal studies is de verhouding extern (109) - intern (101) nagenoeg gelijk. De totale omvang bedraagt bijna 13 miljoen. De externe onderzoeken beslaan in totaal ongeveer 5 miljoen, de interne ruim 8 miljoen (ca. 67 mensjaar). Er wordt door de gezamenlijke provincies dus meer uitgegeven aan eigen onderzoek dan aan externe projecten. De gemiddelde financiële omvang van een intern onderzoek is bijna twee keer zo hoog als een externe studie. Andere hoofdpunten zijn:

- * Er is over beide peiljaren sprake van een sterke afname in het totale provinciale budget voor ruimtelijk relevant onderzoek: van ca. 20 miljoen in 1985 naar iets minder dan 13 miljoen in 1990. De afname bedraagt bijna 40%. Zowel de inspanning in het externe als het interne onderzoek is afgenomen.
Ook de verhouding extern - intern is gewijzigd. Er lijkt (nog) minder onderzoek te worden uitbesteed. Werd in 1985 nog 45% aan extern onderzoek besteed, in 1990 wordt 36% van het totale provinciale budget daarvoor aangewend. Let wel, in 1985 zijn de inspanningen van de ETI's (4,2 miljoen) als extern onderzoek geïnventariseerd.

In het spoor van bezuinigingen op de overheidsuitgaven, een toenemende resultaat-verantwoordelijkheid en mogelijk veranderende opvattingen over 'onderzoek' lijkt het logisch dat de budgetten zijn afgenomen.

* Gemiddeld wordt in 1990 per provincie ca. 1 miljoen aan ruimtelijk relevant onderzoek uitgegeven. Wel zijn de inspanningen ongelijk verdeeld: Noord-Holland komt als koploper naar voren (waarbij een zeer groot gedeelte van het onderzoek intern wordt verricht). Met afstand volgen Utrecht, Zuid-Holland, Flevoland en Noord-Brabant.

Per provincie is gemiddeld voor ca. 0,4 miljoen aan extern onderzoek verricht. De gemiddelde inspanning voor intern onderzoek bedraagt 5,6 mensjaar, ofwel 0,7 miljoen. Het aandeel van het externe onderzoek is groot bij Flevoland, Drenthe en Zeeland, klein in Groningen, Friesland, Gelderland, Utrecht en Noord-Holland. Ook tussen het interne onderzoek van de provincies bestaan enkele verschillen, bijvoorbeeld in de spreiding over het aantal thema's. Er is één provincie die onderzoek heeft verricht naar elf verschillende thema's en er zijn drie met tien thema's.

* Opvallend in 1990 is het grote aandeel van het onderzoeksthema milieu. Ongeveer 25% van de totale gezamenlijke provinciale ruimtelijk relevante onderzoeksinspanningen wordt in dit jaar daaraan besteed. Ook het onderzoek naar bedrijvigheid en regionale economie is in 1990 belangrijk, gevolgd door de thema's infrastructuur en verkeer en vervoer en landelijke gebieden.

Er zijn verschillen tussen de provincies die teruggevoerd kunnen worden naar de eigen regionale problematieken. Bij zeven provincies ligt het merendeel van de inzet op het thema milieu. Bij Noord-Brabant, Limburg en Friesland maken de onderzoeksinspanningen naar dit thema zelfs tussen de 40% tot 60% uit. In Zeeland ligt de nadruk op zowel milieu als op recreatie en toerisme, Noord-Holland en Gelderland kennen een aanzienlijk aandeel bij het onderzoeksthema bedrijvigheid en regionale economie en Flevoland legt de nadruk van het ruimtelijk onderzoek in 1990 sterk op het thema infrastructuur, verkeer en vervoer.

* Wat betreft de verdeling van de onderzoeksgelden over de thema's blijken over beide jaren enkele verschillen. Het meest opvallend is de sterk gegroeide aandacht voor milieu. Ook zijn de onderzoeksinspanningen voor projecten over landelijke gebieden toegenomen. De budgetten voor bedrijvigheid en regionale economie en infrastructuur, verkeer en vervoer zijn afgenomen.

* In 1990 wordt het merendeel van het externe onderzoek van de provincies uitgevoerd door de particuliere bureaus (21% van de totale provinciale bestedingen), gevolgd door de onderzoeksinstellingen (6% van het totaal) en de studie-afdelingen binnen de overheid (4%). De universiteiten en studie-afdelingen bij bedrijven komen nauwelijks in beeld. Net zoals bij de ministeries hebben bij de provincies de particuliere bureaus in 1990 de onderzoeksinstellingen als belangrijkste partner verdrongen.

Intergemeentelijke samenwerkingsorganen

De intergemeentelijke samenwerkingsorganen verschillen nogal in grootte, ambtelijke bemanning en taakinterpretatie. De diverse benamingen geven een goede indicatie van deze pluriformiteit, ze variëren van 'gemeentekring' tot 'stads-' en 'streekgewesten'.

Door de samenwerkingsorganen wordt zowel extern als intern ruimtelijk relevant onderzoek uitgevoerd. In totaal zijn er voor het peiljaar 1990 47 studies getraceerd, met een bedrag van ca. 2 miljoen. Hiervan betreft iets meer dan 1 miljoen extern onderzoek (64%) en juist iets minder dan 1 miljoen (6,4 mensjaar) intern onderzoek (36%). Hoofdpunten zijn:

- * Net zoals bij de provincies blijkt uit de vergelijking van de totale omvang van het onderzoek in 1990 met dat van 1985 ook bij de intergemeentelijke samenwerkingsorganen een niet onaanzienlijke daling. Hier bedraagt de daling zelfs meer dan 60%. Het sterkst zijn de bestedingen in het interne onderzoek afgenomen: van ca. 4 miljoen in 1985 (33 manjaar) naar minder dan 1 miljoen in 1990.
Tevens zien we een duidelijke verschuiving van intern naar extern onderzoek: in 1985 was er sprake van 32% extern onderzoek (ca. 2 miljoen), in 1990 is dat gestegen tot 64%.
- * Gemiddeld wordt in 1990 per samenwerkingsorgaan ongeveer fl 60.000,- aan onderzoek uitgegeven, met de aantekening dat evenals in 1985 een groot deel van de gelden weer van slechts enkele samenwerkingsorganen afkomstig is. Meer dan gemiddeld scoren de samenwerkingsorganen in Utrecht, gevolgd door de provincies Gelderland en Noord-Brabant. Groningen en Noord-Holland blijven wat achter.
Het aantal samenwerkingsorganen dat over 1990 geld en/of menskracht aan onderzoek heeft besteed is aanzienlijk kleiner dan in 1985. Opvallend is ook dat het zelden voorkomt dat binnen één en hetzelfde samenwerkingsorgaan zowel intern als extern onderzoek tegelijk voorkomen: het lijkt er op dat onderzoek of alleen wordt uitbesteed, of zelf wordt uitgevoerd.
- * Het totale onderzoek van de gezamenlijke intergemeentelijke samenwerkingsorganen is in 1990 duidelijk geconcentreerd in enkele thema's. Wonen en volkshuisvesting legt het grootste beslag op de gelden, gevolgd door milieu, bedrijvigheid en regionale economie en recreatie en toerisme. Deze vier thema's omvatten bijna 75% van het budget. In 1985 waren dit ook al voorname thema's, maar er is met name een relatieve achteruitgang op het thema bedrijvigheid en regionale economie en een toename bij stedelijke ontwikkeling en wonen en volkshuisvesting.
- * In vergelijking met 1985 laat vooral het interne onderzoek van 1990 een concentratie zien op enkele thema's. Hierbij kan gewezen worden op de nadruk op efficiëntie: het eigen onderzoek beperkt zich tot de kerntaken op ruimtelijk orderingsgebied. De toegenomen spreiding van het externe onderzoek houdt verband met het feit dat een steeds specifiekere kennis vereist is om de complexiteit van vraagstukken te kunnen doorgronden. Deze specialistische kennis is blijkbaar veelal niet (meer) intern aanwezig.

- * De verschillen over beide jaren kunnen waarschijnlijk herleid worden naar bezuinigingen en inkrimpingen van het ambtelijk apparaat. Het lijkt er op dat 'onderzoek' niet (meer) als één van de kerntaken van de samenwerkingsorganen wordt beschouwd. Ook kan gewezen worden op het meer en meer in elkaar schuiven van onderzoek en beleidsvoorbereidende activiteiten. Wellicht speelt mee de toenemende complexiteit van vraagstukken. Tenslotte speelt mogelijk mee het ad-hoc karakter van studies bij de samenwerkingsorganen, waardoor de omvang van de inspanningen wordt beïnvloed door de algehele conjunctuur.
- * De verdeling naar soorten uitvoerders van het externe onderzoek van de intergemeentelijke samenwerkingsorganen toont in de beide peiljaren 1990 en 1985 in grote lijnen eenzelfde beeld anders dan dat het aandeel van de particulier bureaus nog verder is toegenomen, ten koste van het interne onderzoek.

Het universitaire onderzoek

In hoofdstuk 6 is apart aandacht besteed aan het door bovenlokale overheden gefinancierde universitaire ruimtelijk relevante onderzoek. Geconstateerd is dat er in 1990 in totaal 'minimaal' ca. 21 miljoen is besteed tegenover ca. 18 miljoen in 1985. De stijging betreft vooral de eerste geldstroom: van bijna 15 miljoen in 1985 naar ongeveer 17 miljoen in 1990. We verwijzen naar het betreffende hoofdstuk, hier volgt een tweetal nadere hoofdpunten:

- * Verklaringen voor de - toch opvallende - toename gaan in de richting van een nadruk op onderzoek vanwege het AIO/OIO-stelsel, de komst van de onderzoekscholen, de sterkere scheiding tussen onderwijs en onderzoek waardoor 'onderzoeksvakgroepen' relatief meer tijd aan onderzoek besteden en de invulling van de Voorwaardelijke Financiering. En uiteraard is er de toename van het opdrachtonderzoek.
De indruk bestaat dat het onderzoek meer en meer in omvangrijke programma-clusters wordt ondergebracht waarbij een zekere specialisatie bij de verschillende universiteiten en vakgroepen optreedt.
- * Wat betreft de aandacht voor de verschillende thema's ligt de geconstateerde toename van het milieu-onderzoek in lijn met de toegenomen maatschappelijke belangstelling en beleidsaandacht, kan de toename van het onderzoek inzake bestuurlijke aspecten en het instrumentarium van de ruimtelijke ordening wellicht mede worden toegeschreven aan de toenemende verantwoordelijkheden van en commercialiseringstendenzen bij de overheid en zal het (in 1990) achterblijven van het universitaire onderzoek naar infrastructuur, verkeer en vervoer verband houden met het achterblijven van feitelijke investeringen daarin.

**FINANCIERINGSSTROMEN VAN
RUIMTELIJK RELEVANT ONDERZOEK**

naam afdeling/dienst:

adres:

ingevuld door:

telefoon:

Schoemakerstraat 97
Postbus 6041
2600 JA Delft

Fax 015 - 62 43 41
Telefoon 015 - 69 68 68

Aan geadreseerde

Doorkiesnummer

Datum

Ons nummer

Uw brief

Onderwerp
Enquête Inventarisatie Financieringsstromen

Bijlagen
Enquête en toelichting

Geachte heer/mevrouw,

Hierbij vraag ik uw medewerking aan het project 'Financieringsstromen van ruimtelijk relevant onderzoek'. In het kader van dit project wordt door INRO-TNO een inventarisatie gemaakt van gelden die in 1990 zijn besteed aan onderzoek dat van belang is voor het ruimtelijk beleid en de ruimtelijke ordening in Nederland.

Doel van de inventarisatie is om een beeld te geven van de geldmiddelen en/of mensjaren die gemoeid zijn met ruimtelijk relevant onderzoek dat door, of in opdracht van de overheid wordt verricht. De opdrachtgever van de inventarisatie is het Programmeringsoverleg Ruimtelijk Onderzoek, een door de minister van VROM ingestelde commissie van deskundigen op het gebied van ruimtelijk relevant onderzoek.

Behalve de rijksoverheid en de provincies worden ook de intergemeentelijke samenwerkingsorganen meegenomen in deze inventarisatie. Wij vragen u om de volgende gegevens:

- * de omvang van het aantal mensjaren inzake het in 1990 verrichte ruimtelijk relevante onderzoek dat binnen uw organisatie is uitgevoerd (intern onderzoek);
- * de omvang van de financiële middelen inzake het in 1990 verrichte ruimtelijk relevante onderzoek dat door uw organisatie is uitbesteed/gesubsidieerd buiten de eigen organisatie (extern onderzoek).

Bijgesloten vindt u een enquêteformulier waarop de gevraagde gegevens ingevuld kunnen worden. Verder is een korte toelichting bijgevoegd die het gevraagde nader preciseert.

Wij stellen het zeer op prijs als u de betreffende gegevens zo spoedig mogelijk kunt terugsturen in bijgevoegde antwoord-enveloppe. Uw gegevens zullen vanzelfsprekend vertrouwelijk worden behandeld. Zo zullen in het eindverslag bijvoorbeeld geen individuele uitsplitsingen worden gemaakt.

Mede namens het PRO zeggen wij u alvast hartelijk dank voor uw medewerking. Aanvullende informatie kan onder bovenvermeld doorkiesnummer verkregen worden bij drs. P. Prak of drs. R.H.N. Buiskool, uitvoerders van de inventarisatie.

Met vriendelijke groet,

Drs. P. Prak
Afdeling Planning
INRO-TNO

INTERN RUIMTELIJK ONDERZOEK

- I. Omvang van het aantal mensjaren inzake het in 1990 verrichte ruimtelijk relevante onderzoek dat binnen de eigen organisatie is uitgevoerd (intern onderzoek):

ONDERWERP

AANTAL MENSJAREN

voorbeeld:

effekt bevolkingsgroei regio West

1,1

gebruik recreatievoorzieningen ouderen

0,6

EXTERN RUIMTELIJK ONDERZOEK

II. Omvang van de financiële middelen inzake het in 1990 verricht ruimtelijk relevante onderzoek dat is uitbesteed buiten de eigen organisatie (extern onderzoek) uitgesplitst naar onderwerp, uitvoerder (opdrachtnemer) en financiële omvang in gulden (incl. BTW):

ONDERWERP	UITVOERDER	KOSTEN
-----		
voorbeeld:		
kwaliteit woningvoorraad	onderzoeksbureau FOCUS	fl 60.000,-
bedrijfsterreinprogrammering	INRO-TNO	fl 45.000,-

TOELICHTING BIJ DE ENQUETE FINANCIERINGSSTROMEN

Definiëring 'ruimtelijk relevant onderzoek'

In de inventarisatie naar financieringsstromen wordt 'ruimtelijk relevant' onderzoek geïnventariseerd. Hieronder wordt onderzoek verstaan dat - op welke manier dan ook - van belang is voor het ruimtelijk beleid en de ruimtelijke ordening.

'Onderzoek' wordt hier gedefinieerd als het geheel aan creatieve systematische activiteiten die gericht zijn op het vermeerderen van wetenschappelijke kennis en inzichten en het gebruiken van deze kennis en inzichten om nieuwe of verbeterde toepassingsmogelijkheden, processen, systemen of beleid tot stand te brengen. De inventarisatie betreft dus zowel fundamenteel als toegepast onderzoek. Ook onderzoek met betrekking tot de instrumentele en procedurele aspecten van ruimtelijk beleid wordt hiertoe gerekend.

Kenmerkend voor het hier meegenomen onderzoek zijn elementen als oorspronkelijkheid en vernieuwing. Niet meegenomen wordt het routinematig verzamelen van gegevens. Zo ook niet het typisch plangebonden onderzoek.

Moeilijk onderscheid

Een scherpe grens tussen (ruimtelijk relevant) onderzoek en beleidsvoorbereidende activiteiten is vaak moeilijk te trekken. In de urenplanning en de werkelijke besteding van het aantal uren inzake de diverse activiteiten komt voornoemd onderscheid veelal niet tot uitdrukking. U vult de vragenlijst dan ook in op grond van beschikbare gegevens en uw eigen inschatting van (ruimtelijk relevant) onderzoek. Bij twijfelgevallen vragen wij u het desbetreffende onderzoeksproject toch in te vullen, de onderzoekers kunnen dan beslissen of het project wel of niet meegenomen wordt.

Handleiding enquête

Op het enquêteformulier is voorbeeldsgewijs al één en ander ingevuld.

Onderwerp

Bij het onderwerp vragen wij u een zo duidelijk mogelijke projectnaam of projectomschrijving in te vullen. Mocht dit niet mogelijk zijn dan kunnen ook de ondervermelde thema's worden aangehouden. Deze opsomming kan tevens als hulpmiddel fungeren; ze geeft aan welke beleidsvelden hier als ruimtelijk relevant worden beschouwd, en ze kan als geheugensteun dienen voor het gehele scala van onderzoek dat is uitgevoerd en uitbesteed.

1	stedelijke ontwikkeling	2	wonen en volkshuisvesting
3	verzorging en voorzieningen	4	bedrijvigheid en regionale economie
5	recreatie en toerisme	6	landelijke gebieden
7	milieu	8	infrastructuur, verkeer en vervoer
9	bevolking	10	maatschappelijke verkenningen
11	bestuur en instrumentarium	12	methodologie en evaluatie
13	informatievoorziening	-	overig/niet in te delen

Mensjaren

Het gaat hierbij om het aantal gebruikte mensjaren van het wetenschappelijk personeel. In plaats van het aantal mensjaren mogen ook mandagen, manuren of totale kosten in guldens gebruikt worden als dit makkelijker voor u is. Geef a.u.b. wel aan welke eenheid u gebruikt als u een andere eenheid gebruikt dan de genoemde.

Uitvoerder

Hier wordt gevraagd de (bedrijfs)naam van de uitvoerder, veelal de opdrachtnemer, in te vullen. Mocht dit niet mogelijk zijn dan kan onderstaande indeling gehanteerd worden;

- a universiteiten
 - b particuliere onderzoeksbureaus
 - c (grote) onderzoeksinstellingen waaronder ook semi-universitaire onderzoeksinstellingen
 - d onderzoeksafdelingen binnen commerciële bedrijven
 - e niet-commerciële doelorganisaties
 - f studie-afdelingen binnen de overheid
- overig/niet in te delen

Kosten

Geef hierbij aan of de door u gegeven bedragen in- of exclusief BTW zijn

Intern onderzoek

Intern onderzoek is onderzoek dat binnen de eigen organisatie en door eigen personeel wordt uitgevoerd.

Extern onderzoek

Onder extern onderzoek wordt verstaan die onderzoeken of deelonderzoeken die uw organisatie in 1990 heeft uitbesteed of gesubsidieerd aan andere organisaties of instellingen.

- Nogmaals dank voor uw medewerking -

BIJLAGE II

LIJST VAN AFKORTINGEN

CBS	Centraal Bureau voor de Statistiek
CIMK	Centraal Instituut voor het Midden- en Kleinbedrijf
DG	Directoraat-Generaal
DGVH	Directoraat-Generaal voor de Volkshuisvesting
DGM	Directoraat-Generaal Milieubeheer
dpo	distributie-planologisch onderzoek
ECN	Energie Centrum Nederland
EIM	Economisch Instituut Midden- en Kleinbedrijf
ETI/ETD	Economisch Technologisch Instituut/Dienst
EZ	ministerie van Economische Zaken
GIS	Geografisch Informatie Systeem
INRO-TNOI	Instituut voor Ruimtelijke Organisatie TNO
ITS	Instituut voor Toegepaste Sociologie
IVA	Instituut voor Arbeidsvraagstukken
KWR	Kwalitatieve Woning Registratie
LNV	ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij
NBOI	Nederlands Bureau voor Onderzoek Informatie
NIROV	Nederlands Instituut voor Ruimtelijke Ordening en Volkshuisvesting
NRIT	Nederlands Research Instituut voor Toerisme
NS	NV Nederlandse Spoorwegen
NWO	Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek
O&W	ministerie van Onderwijs en Wetenschappen
OESO	Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling
OOR	Overlegorgaan Rijnmond
Pb-IVVS	Projectbureau Integrale Verkeers- en Vervoersstudies
PPD	Provinciale Planologische Dienst
PRO	Programmeringsoverleg Ruimtelijk Onderzoek
PWS	Provinciale Waterstaat
RIVM	Rijksdienst voor Volksgezondheid en Milieuhygiëne
ROA	Regionaal Overlegorgaan Amsterdam e.o.
RPD	Rijksplanologische Dienst
RIJP	Rijksdienst voor de IJsselmeerpolders
SEO	Stichting voor Economisch Onderzoek
SRO	Stichting voor Ruimtelijk Onderzoek NWO
TNO	Organisatie voor Toegepast Natuurwetenschappelijk Onderzoek
V&W	ministerie van Verkeer en Waterstaat
VROM	ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer

RUIMTELIJK ONDERZOEK IN BEELD

In dit rapport worden de resultaten weergegeven van een inventarisatie die INRO Centrum voor Infrastructuur, Transport en Regionale Ontwikkeling (INRO-TNO) in opdracht van het PRO heeft uitgevoerd naar de omvang van de bovenlokale geldstromen die in 1990 gemoeid waren met ruimtelijk relevant onderzoek van niet-routinematige aard. Het rapport geeft inzicht in de financiële inspanningen van ministeries, provincies en intergemeentelijke samenwerkingsorganen.

De peiling is op nagenoeg vergelijkbare wijze verricht als een inventarisatie indertijd over het jaar 1985 hetgeen het mogelijk maakt verschuivingen in de uitgaven zichtbaar te maken. Daarbij constateert het PRO in haar in het rapport opgenomen beschouwingen dat het beeld van het ruimtelijk onderzoek is veranderd. De cijfers geven zicht op een tweetal belangwekkende ontwikkelingen die zich in de beschouwde periode hebben voorgedaan, en die van invloed zijn geweest op de omvang en de samenstelling van het onderzoek. Ten eerste geeft het materiaal duidelijke aanwijzingen voor een fundamentele verandering in de onderzoekcultuur, en ten tweede is er sprake van een veranderde betekenis van ruimtelijk onderzoek.

Het PRO is van mening dat de veranderde omstandigheden eigentijdse vormen van afstemming en coördinatie vragen waarbij het essentieel is dat overheid, wetenschap én bedrijfsleven bijeen worden gebracht om gezamenlijk na te gaan waar vernieuwing van het ruimtelijk onderzoek nodig is en hoe deze in gang kan worden gezet.

Het cijfermateriaal – hoewel indicatief van aard en gedateerd – vormt naar het oordeel van het PRO een bron van informatie voor iedereen die geïnteresseerd is in management en coördinatie van onderzoek dat van belang is voor de ruimtelijke ordening. Het geeft per overheidsniveau interessante indelingen naar het uitbestede en het in eigen huis uitgevoerde onderzoek, financiers en uitvoerders van het onderzoek en inhoudelijke thema's.

Programmeringsoverleg Ruimtelijk Onderzoek

Januari 1994
PRO-publicatie 34

ISBN 90-407-1022-8